

UNIVERSITATEA REGELE FERDINAND I.-C L U J.

IZVOARELE DE DREPT ALE

UNIRII CU ROMA.

Teza pentru doctoratul politic

de

Octavian Suciu.-

BIBLIOTECA
CENTRALĂ
UNIVERSITĂȚII
"LUCIAN BLAGA"
Cluj-Napoca

1. INTRODUCERE.

Un act de capitală importanță în trecutul Românilor din Ardeal a fost actul unirii cu biserica Romei, săvârșit între anii 1697-1701.-

Acest act, nu e numai de natură religioasă, ci are și un substrat politic și social. El a fost desăvârșit de reprezentanții bisericești ai poporului român din Ardeal, cari, pe acel timp, erau și reprezentanții aspirațiilor de mai bine a obiditului neam românesc din Transilvania și părțile anexe, sub toate raporturile: național, politic, social, cultural, economic, etc.-

Dacă unirea bisericească se va face în baza primirii celor 4 puncte dogmatice, acceptate și de biserica ortodoxă în sinodul de la Florența /1439/ sub presiunea amenințării Constantinopolului de către Turci; autorii unirii vor cere în schimbul acceptării celor 4 puncte dogmatice și a încadrării bisericii lor în sânul bisericii catolice a împăratului, ușurarea sorții conașionalilor lor, prin încadrarea bisericii românești în categoria religiunilor constituționale, recepte /în speță cea catolică/, pentru a fi astfel pusă în situația de a beneficia de toate drepturile și privilegiile recunoscute prin legile țării, credincioșilor acestei confesiuni.

În tratarea izvoarelor de drept ale unirii cu Roma nu ne vom ocupa de polemica de drept confesional-mai ales a istoricilor aparținători celor două strane ale bisericii românești din Ardeal; ci, după ce vom arăta situația de drept a Românilor dinainte și mai ales din prejma unirii, vom proceda la înșirarea și analizarea singuraticelor izvoare în legătură cu actul unirii, utilizând în primul rând documentele latinești publicate de fostul profesor austriac de drept canonic, Nicolaus Nilles, sub titlul „Symbolae ad illustrandam historiam ecclesiae orientalis in terris coronae S. Stephani” v.I. Oeniponte /Innsbruck/, 1885, lucrare tipărită și cu concursul Academiei Române.-

Celelalte izvoare utilizate sunt a se vedea în bibliografia anexată la sfârșitul lucrării.-

Greutatea ce ~~nu~~ mare a fost traducerea in românește a documentelor latinești cari nu se află nici in „Cartea de aur” a lui Păcățeanu-fiindcă nu se află nici in studiul „Documente istorice despre starea politică și religioasă a Românilor din Transilvania” - publicat de A. Triboniu Laurian in „Magazinul istoric pentru Dacia” /v.III.pp.95-330/, de unde le-a transcris dl.Păcățeanu, nici aiurea, decât doar fragmentar. De altă parte, chear unele din documentele traduse prezentau lacune și greșeli, astfel încât a fost nevoie, pentru redarea corectă in românește de consultarea din nou a textului latinesc și chear de o nouă traducere.

Din aceste ~~is~~voare, cititorul nepreocupat își va putea face o idee justă despre încadrarea juridică in legile țării Ardealului a neamului românesc de acum sunt 236 ani.

15.Noembrie 1936.

1. SITUAȚIA ROMANILOR DIN ARDEAL LA TRECEREA TRANSILVANIEI

SUB AUSTRIECI.

Ajunși sub stăpânirea Ungurilor, Românii din Transilvania și-au păstrat veacuri de-a rândul organizarea lor specifică cu cnezi și voievozi și cu dreptul consuetudinar valah/ius valachicum ab antiquo, mos maiorum /.

Clasa conducătoare - nobilimea - Românilor cu timpul, sub presiunea de ordin politic și confesional /catolic / a fost nevoită, parte /cei recalitranti/ să părăsească țara Ardealului -descălecând și colonizând versantul sudic și estic al Carpaților /Muntenia și Moldova /, parte /cei utilitariști / să se contopească în nobilimea maghiară, prin trecerea la catolicism, pentru a-și păstra situația privilegiată. În urmă, cei care nu s'au plecat și n'au plecat, au fost degradați la situația de iobagi, îngroșind rândurile acelei „misera plebs contribuens” care era numai tolerată „propter bonum publicum”, ca nobilii feudali să aibă brațe de lucru și contribuabili.

La anul 1437, în urma revoluției țăranilor din Ardeal, nobilimea oprinatoare, compusă din Unguri, Săcui și Sași, încheie faimoasa „Unio trium nationum” pentru a-și apăra privilegiile -fără rește contra Valachilor, care dacă erau „proști”/iobagi/ erau în schimb mulți.

Când Ungaria ajunge să-și fixeze în mod sistematic dreptul său consuetudinar, prin codificarea făcută de juristul Stefan Werböczy în: Tripartitum opus juris Consuetudinarii incliti regni Hungariae /1514/, în partea III. se va cuprinde și dreptul ardeleanesc și cel al iobagilor.

După catastrofa de la Mohács /1526/, când în urma războiului civil dintre partidul german /Ferdinandist/ și cel național / a lui Zapolya/, Transilvania ajunge să se organizeze /la 1540/ sub Ioan Sigismund Zapolya, ca principat autonom-sub suzeranitatea turcească, va adopta ca bază a legislației sale decretul tripartit Werböczyan, pe care-l va completa cu două codice specifice ardele-
nești: Aprobatae et compilatae constitutiones regni Transilvaniae

et Partium Hungariae eidem adnexarum " .

In acest codice transilvan, pentru clasele privilegiate se asigură o libertate excesivă, iar pentru țărani se fixează condiții de asuprire tiranică.

Românii vor fi scoși din cadrele legii atât ca națiune, cât și ca religie.

Situația intolerabilă în care se găsea clerul românesc din Ardeal, îl va îndemna să profite de oferta făcută de împăratul dela Viena - prin oamenii săi - de a se uni cu biserica Romei, ca astfel să intre sub scutul și beneficiul legilor, și să-și ușureze soarta.

Fostul profesor, mai apoi canonic, dela Blaj, Ioan M. Moldovanu în „Archiva pentru filologia și istoria” a lui T. Ciparia din anii 1868-1869 /pp.219-579/, a publicat un studiu intitulat ironic „Libertatea conștiinței în Transilvania” plecând dela fraza generalului austriac Caraffa - din memoriul acestuia către împăratul Leopold I, că adica „Transilvănenii și tem libertatea religiei ca lumina ochilor” /Archiv p.219/I.M.Moldovanu însiră în baza colecției de legi a Transilvaniei - cuprinse în Aprobatae et Compilatae constitutiones - și în conformitate cu -Articuli dietales sub nationalibus Transilvaniae principibus conditi - /colecție în 5 vol. în folio - aflătoare între manuscrisele bibliotecii centrale din Blaj/, toți articoli de legi din sec.XVI și XVII privitor la biserica românească din Ardeal - ,

Gheorghe Barițiu în -„Părți alese din istoria Transilvaniei pe două sute de ani din urmă” /Silvius, Krafft 1889 v-I.p.129-140/ studiul lui I.M.Moldovanu îl rezumă în două capitole: Legi politice sub care gemuse biserica Românilor /v.I. § 31 p.129-136/ și „Diplome, privilegii, decrete de ale principilor relative la biserica românilor” /v.I.p.136-140/. M'aș extinde prea departe dacă aș stărui cât de puțin asupra acelor legi și articoli dietali prin care se invederează nu respectarea libertății de conștiință în Transilvania, ci se confirmă norma de stat „cuius est regio, illius est religio” aplicată și în Ardeal de către principii calvini, de către dietele și consilierii țării, privitor la biserica ortodoxă română. Vom aminti numai concluziile la care a ajuns eruditul I.M. Moldovanu în valorosul său studiu amintit: 1. In Transilvania religionea catolică, până când a fost în putere, n'a voit să sufere

alte comisiuni religioase și a nizuit din toate puterile a stârpi ideile de ori ce schimbare pe terenul religios."

2. „Religiunile „reformate”, îndată ce au ajuns la putere, chiar așa nesuferitorie /intolerante/ au fost ca și mai înainte catolicismul, -s'au persecutat și au nizuit a se eschide /excludu/ unele pe altele."

3. „Religiunea majorității locuitorilor in tot timpul acestei libertăți, a fost lipsită de ori ce libertate, miniștrii /preoții/ ei asupriți și nedereptățiți ".

4. „Inoirile ...au fost oprite și persecutate mar."

5. „Cu un cuvânt: in Transilvania nu a fost adevărată liberate de conștiință, ci numai în spoială, o fățarie înșelăcioasă."

Ca incheere apoi adugă că " in Transilvania numai acele dintre legi erau cu putere și aplicare deplină cari serveau spre nedreptățirea poporului."

Privilegiații nu aveau altă lege, decât voința sa, care o executau fără nici o considerare, decât ori puteau. /Archiv p.579/. Iar Barițiu /I.p.130/ spune: „Așa dară religiunea Românilor locuitori in Transilvania și in părțile Ungariei impreunate cu aceasta ^{jurare} ~~pre~~ scrisă din țară." ..iar Români cari o mărturiseau pe aceasta declarați necredincioși, trădători ai patriei."

In țara cu 3 națiuni recunoscute și patru religii recepte-dintre cari Români erau excluși atât ca nație cât și ca religie, pentru ca beneficiarii să fie numai Ungurii, Săcuii și Sașii, nu e mirare că Români erau tolerați numai „propter regni emolumentum /Appr. partea I. titlu VIII, art. I./ și că țăranul iobag n'avea nici un drept la pământ /Rusticus praeter mercedem laboris nihil habet. -Apr. III. t. XXV. art. I./ .Copii de iobagi erau opriți dela școală și dela preoție, preoții ca și iobagii impuși cu contribuții foarte grele, călugării excluși /Appr. III. t. III. art. I./ autonomia lor bisericească călcată in picioare, episcopii și proptopii la discreția episcopului /superintendentul/ calvin.

Un secol și jumătate de dominație calvină făcuse din biserica românească din Ardeal un monstru: „calvinească in credință și orientală in rit" /Bunea/. Regiuni intregi /Făgăraș, Hațeg, Chior, /erau desprinse chiar și de sub hierarhia vlădicilor români calvinizanți și trecute direct sub hierarhia superintendentului calvin,

ca unii ce erau socotiți de calvini veritabili. Tendința de proselitism a principilor și nobililor calvini nu voia să știe de piedeci. Archireii români care îndrăgneau să se impotrivească calvinizării bisericei române ortodoxe, cari îndrăgneau să refuze executarea condițiilor impuse în diplomele de ^{numire, cari nu} ~~mundae, erau~~ ^{eran sturpi pleate, superintendenților calvini, erau} persecutați, batjocoriți și chiar destituiți sub felurite pretexte. Mitropoliții, Ilie Iorest și Sava Brancovici sunt pilde eloquente.

Biserica ortodoxă română din Transilvania pe la sfârșitul secolului al XVII-lea era amenințată cu desființarea totală, dacă nu interveneau schimbările politice care să curme principatul calvin al Transilvaniei și să pună frâu atotputerniciei feudalilor unguri din Ardeal.

2. TRANSILVANIA SUB AUSTRIECI.

Pe când biserica română din Ardeal era amenințată cu desființarea, în urma năzuințelor de calvinizare a principilor și feudalilor străbătuți de duhul proselitismului și pe când situația țărănilor iobagi era insuportabilă din cauza „legilor robiei de veți” /Barițiu I.p.117/, între împărăția turcească și cea habsburgică la anul 1683 începe un lung război care va aduce cu sine desființarea Ardealului ca principat autonom vasal Turcilor. Marele Vizir Kara Mustafa, luând cu sine și pe cei 3 principii vasali din fosta Dacie /Serban Cantacuzino al Munteniei, Gheorghe Duca al Moldovei și Mihail Apafi al Transilvaniei / pornea să asedieze însăși capitala imperiului habsburgic, Viena. Datorită venirii intrajutor a Regelui Poloniei Ioan Sobieski, Viena fu despresurată / 12 Sept.1683/, oștile turcești urmărite fură bătute la Parkány și Széchen. După ocuparea Strigonului, în 2 Sept.1686 oștile împăratului Leopold I. eliberară și Buda, care aproape de un veac și jumătate se aflase sub stăpânirea turcească.

Deja din 1685 principele Ardealului Mihail Apafi II. și staturile /dieta/ țării găsiră de consult să încerce legături cu împăratul Leopold, pentru a pune Transilvania sub protecția Casei de Austria. Iezuitul Antid Dunod și venise în acest an ca plenipotențiar al împăratului cu misiunea de a trata cu Apafi

și guvernul acestuia, condițiile pe lângă cari urma să se recunoască protecția împărătească în locul suzeranității otomane /Proiectul de tratat, la Barițiu I.p.667-669, în latinește/. Dunod a prezentat succesiv, încă alte două proiecte de tratate de alianță contra Turcilor /Barițiu I.p.672-675/.

Guvernul lui Apaffi formula la rândul său mai multe condiții ~~și~~ dintre care prima prevedea ca „cele 4 religii recepte să fie susținute și respectate întocmai, conform legilor transilvănene codificate și conform jurămintelor uniunii celor trei națiuni privilegiate „...“

Din aceste condiții, deocamdată nu se alse nimic, iar ministrilor lui Apaffi, cari din incredințarea Turcilor interveniseră la Căreța din Viena pentru încheierea păcii, Dunod le zise „Sau voiți sau nu voiți, Majestatea Sa vă va apăra de Turci“ /Volens, nolens, protegit vos, Sua Majestas -Barițiu I.p.41/

Tratatul se prelungea ani de zile și s'ar mai fi prelungit dacă oștile împărătești, după învingerea de la Mohač /12 Aug.1687/n'ar fi luat drumul și spre Transilvania.

Ducele Carol de Lotaringia străbătu până la Cluj și își postă oastea în mai multe cetăți din Ardeal.

De voe, de nevoe, Apaffi fu silit să intre din nou în tratative și de data aceasta sub presiunea forței armatei imperiale, se ajunse la un acord definitiv.

La 27 Octomvrie 1687 s'a încheiat tratatul la Blaj -sau așa numita Convenția-Lotaringia prin care Apaffi se obligă să primească oastea imperială în 12 orașe și să plătească 700.000 florini, tribut de războiu. Prin aceasta se sfârșea cu independența Ardealului.

Acest tratat încheiat „in Castris Caesaris penes Balasfalva positus din 27 Oct. Anno 1687“ între comandantul suprem Carol de Lotaringia și între Mihail Apaffi și care avea să servească de bază pentru diploma I.leopoldină ^(data 1691), prin care se fixa starea de drept public a Transilvaniei, deși conține 34 articoli /Barițiu I-p.683-689/despre „națiunea valahă“ /Olah natio/și despre religia română /Olah vallás/nu vorbește nimic. Parcă Români, cari formau majoritatea populației noii provincii

r (30, versi
Barițiu, I.
p. 37-39 n.
670-672)

V (I, p. 155)

trecută sub scepstrul habsburgic nici n'ar fi existat, Se vede după cum spune Barițiu că "partida calvină considerase națiunea și biserica română ca încorporată definitiv la secta și la naționalitatea sa, încât după atâtea legi și alte măsuri luate în mai bine de 100 ani nici să mai poată fi vorba despre -români și de lege românească-"

V (Trec. țării germane, etc.)

Dacă puternicii zilei au trecut cu vedere la început existența poporului român din Ardeal, șasele românești au fost și ele indiferente față de noul regim, deoarece nu le prea păsa cine domnește peste țară, căci o înrăutățire mai mare a situației sale materiale și sociale i se părea imposibilă. /Bar. I. 67./

V (Banții, I, pp. 689-692)

În locul Ducelui Carol de Lotaringia venit în Transilvania generalul Antonio Carafa /original din Neapoli/ Acesta după ce luă în Mai 1688 la Sibiu reprezentanților Ardealului jurământul de supunere deplină a Transilvaniei către împăratul Leopold, în anul 1690 înaintă împăratului Leopold I. un proiect secret despre modul cum s'ar putea supune Transilvania. În 7 puncte el tratează această gingașă chestiune, ajungând la concluzia că norma de cârmuire trebuie să fie timor et amor și că împăratul Leopold I. ca domnitor absolut trebuie să ia Transilvania imediat în potestatea și domnia sa absolută, prin ajutorul unei științe de stat, care să fie adevărat cap de operă /ein Meistestück der substilsten Staatskunst/ "Barițiu I. 79/.-

Dar dacă Carafa vorbește despre clasele și națiunile privilegiate, despre religiunile recepte, despre ura națională dintre unguri și germani, și despre ura confesională dintre catolici și calvini /preconizând politica de divide et impera și sfătuind prudență și temporizare privitor la tendințele de presekritism ale catolicilor /, uită și el să vorbească despre națiunea și religiunea românilor.

Dar dacă Carol de Lotaringia și Carafa au trecut cu vederea pe românii desmoșteniți din Ardeal și nu s'au preocupat decât de cei cari aveau rol în conducerea treburilor statului, în schimb alți generali și călugări iesuiți-preoți de regimente, atraseră atențiunea Curții din Viena întâi la Ruteni din Un-

anșii

garia, apoi ^{anyma} la Români ^{lor} din Ardeal și Ungaria, ca ~~la~~ niște ~~elemente~~,
cu concursul cărora s'ar putea restaura catolicismul cel prigo-
nit și decăzut din Ungaria și Transilvania /Barițiu I.p.127-28/
Anume, în Transilvania biserica rom.cat.fusese aproape exterpi-
nată de protestanți /calvini și luterani/.Episcopia dela Alba-
Iulia le fusese disființată, la fel mănăstirile, averile biseri-
cești confiscate pe seama satului și a nobilimii, călugării iezu-
iți expulzați.

Impăratul Leopold I, crescut de iezuiți, își fixă de scop și
ridicarea bisericii catolice din teritoriile cucerite dela Turci,
din starea de umilite în care ajunsese. Problema era cât se poate
de grea, în Transilvania împotrindu-se la aceasta Ungurii cal-
vini și sașii luterani, ^{și} se temeau că prin restituirea în in-
tegrum li se vor cere înapoi moșiile, bisericile, mănăstirile, etc.
confiscate dela catolici.

Impăratul avea nevoie de credincioși și de aliați în lupta ~~z~~
contra protestanților din Ardeal, pe care era nevoit să o poar-
te din cauza hotărârii sale de a reface catolicismul din Tran-
silvania.

Biserica română care apucase să fie parte subjugată, parte
chiar incorporată la biserica reformată, i se păru căiar putea
fi de ajutor întru realizarea nizuințelor sale /Barițiu I.p.1.

4. Diploma I. Leopoldină /1691/

Murind la 15 Aprilie 1690, principele Mihail Apaffi I./1662-
1690/ îi urmează fiul său minor de 14 ani Mihail Apaffi II. Fiind-
că Austriei tratatului cu Transilvania ca cu o provincie cucertă,
stataturile țării, ca o reacțiune împotriva imperialilor au încer-
cat să pacteze cu Emeric Tököly, care cu spriginul Turcilor de
revoltase contra Austrieilor. Acesta deși în alianță cu Constan-
tin Brâncoveanu și spriginit de Tătari și Turci, câștigă, la 21
Aug.1691, bătălia dela Zernești contra generalului austriac Heis-
ler, în urma cărui fapt dieta dela Sibiu l-a ales de principe al
Transilvaniei, mai târziu fiind nevoit a se retrage din Transil-
vania, fiind presat de oștile împăratului Leopold I.

Impăratul își dădu seama că numai cu puterea armelor nu va
putea stăpâni Ardealul, iar fără Ardeal nici stăpânirea Ungari-
ei nu era asigurată. De aceea ca normă politică, socotește să uti-
lizeze nu numai "timor" ci și "amor" după sfatul generalului
Caraffa. - Pentru a atrage și sufletește la sine pe reprezentan-
ții politici ai Ardealului, împăratul Leopold I. la 4 Decembrie
1691 va da așa numita diplomă "Leopoldinum", prin care va recuno-
te)

De aceea ca normă politică socotește să utilizeze nu numai - "timor" ci și "amor", după sfatul generalului Caraffa. Pentru a atrage și sufletește la sine pe reprezentanții Ardealului, împăratul Leopold I. la 4 Decembrie 1691 va da așa numita diplomă "Leopoldinum", prin care va recunoaște constituția, privilegiile și libertatea religioasă a confesiunilor recepte. Chiar dacă nu restituia autonomia Ardealului, se fixează printr-un fel de contract bilateral, situația de drept public a Ardealului, se crează o nouă lege fundamentală pentru țara care acum va trece definitiv sub stăpânirea Casei de Austria.

Vom stăruii puțin asupra acestei diplome /publicată în textul original latin la Barițiu o.c.I.p.692-697 și în traducere românească la Păcățianu-Cartea de aur I.p.22-29/

Victor Onișor în Istoria dreptului român ed.II.p.270-272, rezumă cele 15 puncte ale diplomei "Leopoldinum". Nu le vom repeta, ci vom spune că în baza acestui act de stat, în Ardeal toate au rămas cum au fost, ca și când s'ar fi aplicat normal de dihil innovetur. Cel mult, pe ici pe colo s'au garantat anumite drepturi pentru catolici, favoriții împăratului și regimului austriac. Despre români nici o amintire. Ei rămăneau tot "misera plebs contribuens" care nu erau "nec ad libertatem nati, nec ad libertatem vocati".

Dinastia de Habsburg încă nu luase act de Români, ci ca să fie pe placul elementului politic conducător, prin diploma leopoldină a menținut neștirbită organizația Ardealului, garantând drepturile nobilimii, ale națiunilor și religiunilor privilegiate, dimpreună cu toate legile /Aprobate, Compilate, etc./, care garantau acele drepturi. În punctul V. se prevede doar, că la numirile în funcțiune se vor întrebuița numai indigeni: Unguri, Săcui și Sași, neluându-se în considerație națiunile "străine și incapabile" - /Cei din urmă erau probabil români/.

Cele cuprinse în acest act și care întărite prin ^{garante} cuvântului împărătesc, urmau să aibă pentru vecie putere de lege /Păcățeanu I.p.29/ au fost completate prin rezoluțiunea împăratului Leopold I. din 14 Mai 1693 dată țării Areadlului prin delegația nunită Alințziană /după conducătorul ei Petru Alințzian/, care rezoluție /din 23 puncte/ în constituția țării a fost considerată ca o întregire a diplomei leopoldine și ca mijloc de împăciuire)

numită Aleruciană /după conducătorul ei Petru Aleucuzi/, care rezoluție /din 23 puncte/ în constituția țării a fost considerată ca o întregire a diplomei leopoldine și ca mijloc de împăciuire, între clasele privilegiate ale Ardealului /text^{în vedere} latinesc la Barițiu I.p.697-702/.-

In preajma Unirii cu Roma.

Îndată după emanarea diplomei leopoldine, curtea imperială și-a dat seama că în Ardeal majoritatea populației o formează Românii, și că aceștia asupra cum erau și cu biserica lor invadată de calvinismul intolerant, nu va fi greu a-i atrage de partea religiei romano-catolice a împăratului, care în Ardeal avea prea puțini credincioși. Dacă se reușea să fie atrași Românii de partea împăratului, puteau servi de bun mijloc pentru a ține în frâu partidul reformaților care simpatizau cu revoluționarul Tököly, cel care spriginit de Turci voia să alunge din Ardeal pe imperiali. -Românii la rândul lor „-de calvini erau sături” - /Iorga, Sate și Preoți din Ardeal p.268/. Le jertfiseră atâtea elemente din credința lor, nemaiavând în schimb „nici drepturi de oameni pentru toți, nici o viață materială cinstită pentru preoți, nici școli pentru cine voiau să învețe. Starea peste tot a Românilor din Ardeal era cea mai proastă” /Iorga, ibid/. Și aceasta atât pentru poporul iobag, cât și pentru preoți. Iar unii mitropoliți români suferiseră chiar martiriu din partea calvinilor brutali în maniere.

În schimb, procedura catolicilor era mai umană. Pe când calvinii „Craifului” impuneau, bătând din picior, catolicii împăratului făceau propuneri / Iorga, ibid/175/. Propunerile porneau de la împăratul Leopold I. prin primatul de la Strigoniu, cardinalul Leopold Kollonich, a cărui mână dreaptă în Ardeal a fost parochul catolic din Alba Iulia, iezuitul Paul Ladislau Barényi.

Deja în 1692, anul următor publicării diplomei I-a leopoldine, s'au angajat tratative în vederea atragerii Românilor din Ardeal la catolicism. -Ca bază a servit autograful pe care-l dăduse împăratul Leopold I. la 23 Aug.1692 către guvernul Ungariei,

prin care declară ^{ca} „toți preoții răsăriteni adeca mai ales Ruteni și Români, câți vor primi unirea cu biserica Romei, se vor bucura de toate drepturile și privilegiile de care se bucură clerul de ritul latin” /Barițiu oc.p.160/.

Această rezoluție împărătească, dată în cauza Rutenilor și a Românilor din Ungaria, cardinalul Kolonich a comunicat-o călugărilor misionari iezuiți din Transilvania, ca să le servească de normă de procedare în activitatea lor.

Citez partea care ne interesează de aproape: „Prin aceasta am binevoit a declara, că atât bisericile însăși ale bisericii romane unite de rit^{ul} grecesc, cât și persoanele bisercești, precum și averile acelora, în acest regat apostolic al nostru, să trebuiască să se bucure întru toate de aceleași scutițe, de cari scutițe și privilegii se știe că se folosesc și bucură în mod efectiv credincioșii sfintei biserici romane de ritul latin, după prescriptele sfintelor canoane și a domnilor de pământ.” /latinește în Nilles I.p.165/-

Dorința de unire cu Roma și-o exprimase în trecut deja fostul mitropolit dela Alba Iulia, Simion Stefan /1643-1654/, cel pe timpul căruia a fost apărut în românește „Noul Testament” tipărit la Bălgrad /1648/. Anume, în scrisoarea primatului Ungariei Gheorghe Lippay către Sft. Congregație de Propaganda Fidei din Roma, cu data de 19 Iulie 1652 se spune, că Partenie episcopul de Muncaci /Maramureș/ fiind consacrat de episcopul „Simonovich” din Alba Iulia /la 1651/ a mărturisit înaintea consecratorului său-că el e prot unit al Sft. Biserici Romano-catolică și că vrea să rămână de atare. - Consecratorul la laudat foarte și a zis suspinând: Baremi de mi-ar fi îngăduit și mie să mărturisec unirea aceasta /Calendarit consecrator, et dixit suspirans: Utinam et mihi liceret eandem Unionem profiteri- Nilles I.p.161/. În consecință, nici nu l-a silit pe Partenie să facă mărturisirea de credință „schismatică” /Ibid./ Rutenii de altfel trecuseră la unire între anii 1643-1660. / Barițiu I.p.170/-

6. Inițierea tratativelor sub metropolitul Teofil.

La 1692 muria Varlaam mitropolitul Românilor, Grecilor și Sârbilor din țara Ardealului și părțile ei anexate, și în scaunul văduvit de metropolit, a Belgradului și a părților țării Ungurești /Cipariu, Acte și Fragmente p.239/, la 18 Septembrie 1692 fu ales Teofil, care înainte de călugărie se numise Toma Szerémi, nobil de Teiuș. - Om al calvinilor ca și aproape toți înaintașii săi, el fusese confirmat prin diploma din 18 Dec. 1692 dată din Târgu Mureș de guvernatorul Ardealului Gheorghe Banffi de Lasoncs, diplomă care cuprinde cele 19 condițiuni calvinizante, cari fusseră impuse și antecesorilor săi /Cipariu-Acte și fragmente, p.60-70, pentru Iosif Budai, la fel în Nilles I.p.153-160-Diploma confirmationis Theophili metropolitae /.

Din aceste condițiuni vom aminti doar condiția a 10-a, care spune: "Că pe acei dintre Români, fie bisericieni fie nație, care din însuflarea Spiritului Sfânt au îmbrățișat adevărata credință ortodoxă / se înțelege calvină / și se vor fi alăturat episcopului ortodox /calvin/ pe aceia nu va încerca nici într-un chip, nici pe față nici în ascuns să-i tulbure sau să-i molesteze, nici nu va permite să fie atacați de alții, ci pe aceia îi va iubi ca pe părinți cu dragoste părintească și nu va încerca contra acelor ceva potrivnic în popor, nici va face nici va suferi ca prin alții să se încerce". /Nilles I.p.156/.

Între cei trecuți la calvinism avem a se înțelege cei din Tara Fogărașului, pe cari, această diplomă îi și scutește /excepta tamen terra Fogarasiensis/ de plata florenului datorat vlădicului de preoții români din "comitate, districte, scaunele săcuesti și sșsești / Ibid. / - Nilles, I, p.157, în punctul al 19 al condițiilor

Pus sub jurisdicțiune superintendentului calvin /Episcopul român.... să atârne de prescripșul episcop ortodox /calvin/ al TransilvanieiX- în punctul 19 al condițiilor/, având de îndrumat atât el cât și preoții săi o mulțime de umiliri, după cum le va descrie în sinodul din Februarie 1697 dela Alba Iulia, e ușor explicabil cum metropolitul Teofil a căutat legături cu oamenii împăratului catolic, pentru a-și ușura soarta sa, a pre-

oșilor săi și a poporului păstorit, și a ajunge la un grad mai înalt al demnității omenești.

În apropierea sa se afla paterul iezuit Paul Ladislau Barónyi, pe atunci paroh rom. cat. la Alba Iulia ^{x)} unde pe lângă metropolia românească se afla și reședința episcopului /superintendentului/ calvin și capitala țării.

Acesta a izbutit /Barónyi/ să străbată în mod familiar în inima mitropolitului Teofil și a aflat că voința acestuia nu numai nu este potrivnică legăturii cu biserica Romei, ci că e înclinată chiar spre unire dacă ar interveni o ocazie favorabilă. /Nilles I.p.162-163/- Barónyi a asigurat atât pe mitropolitul Teofil cât și pe toți preoții români cu care a convenit să nu aibă nici o grijă în ceea ce privește respectarea ritului grecesc, și le-a declarat că nu vor avea altceva de primit decât cele patru puncte de credință fixate în sinodul de la Florența, din 1439. - /Ibid.p.163./ -

Și de fapt în instrucțiunile date misionarilor, care aveau să ducă tratativele cu „schismaticii care urmau să se reîntoarcă la sf. maică biserică catolică” se fixau în 6 puncte normele de credință care urmau să li se explice cu sârguință. /Nilles I.p.111/

Vom spicui din punctele 2 și 6. - În punctul 2 se spune: „Cu biserica catolică nimeni nu se va putea uni intradevăr, nimeni nu va putea fi membru al aceleia, dacă nu va fi crezut ^{cu} credință și cu tăria întreagă credința catolică și dacă nu va fi prestat supunerea cuvenită Pontificelui Roman, urmașul fericitului Petru, căpetenia apostolilor și vicarul lui Isus Hristos” /In latinește la Nilles I.p.111/.

Iar în punctul 6: „De aceea misionarii pentru promovarea chestiunii Unirii să lucreze cu tot felul într-acolo, ca cei care urmează să fie convertiți, înainte de toate, să se unească cu Dumnezeu prin credință și astfel uniți și cu Hristos, să se supună capului nevăzut al Bisericii care influențează în interior, și să se

x) Biografia lui P.L. Barónyi la Nilles I.p.188-192. volum I. din *Simbolae*.

asculte de Pontificale Roman, capuã văzut al Bisericii, și Vicarul
lui Hristos pe pământ, care in afară călăuzește pe credincioși
spre ținta supremă"/Nilles I.p.113/.- In altă instrucțiune dată
misionarilor orientali se vorbea „despre ritul bisericii ori-
entale, care trebuie păstrat in întregime între credincioșii
uniți "sau „despre ritul grecesc care trebuie păstrat in puri-
tatea lui " și le atrage anume atențiunea misionarilor ,că tre-
buie să facă distincție între lucrurile care privesc credința, și
cele care privesc ritul, între dogmele și disciplina bisericească.
„Credința trebuie să fie aceeași in întreagă biserică, răsăriteană
și apuseană, căci toate membrele Bisericii catolice trebuie să
se unească imprumutat prim mărturisirea aceleiași credințe. Dar
legile disciplinari sau riturile bisericești in diferitele biserici
pot să fie diferite ;fiindcă aceasta varietate a riturilor se
potrivește f.bine cu unitatea credinței. De aceia Grecilor care
au de gând să se reântorcă la unitatea bisericii catolice, mi-
sionarii să le declare clar și lămurit, că riturile grecești nu
numai că nu se desaprobă sau schimbă de Biserica romană, ci din
potrivă sunt prețuite foarte mult și recomandate cu cea mai
mare grijă de către ea, și de aceia Pontificii Romani au porun-
cit totdeauna cu vorbele cele mai lămurite, că singuraticele
rituri ale bisericii răsăritene să fie păstrate și observate
de către uniți in deplina sa întregitate și curățenie: inlăturând
numai greșelile cu care acele rituri venerabile le vor fi aflat
pătate de schismă sau de erezie. Să se îngrijească de asemenea
misionarii, ca orientalii cari au inbrățışat deja sft. Unire,
să păstreze cu *cuare* ~~culcare~~ amintită posturile, sărbătorile, obicei-
rile, slujbele, rugăciunile, exercițiile de pietate ale ritului
propriu, cu un cuvânt tot aceia ce se știe că privește integri-
tatea vechiului lor rit.1/. Vechea formă Iuliană /calendarul/
pe care o țin încă Grecii, nu este o proprietate a ritului gre-
cesc, fiindcă aceia o ținuse și Biserica latină până la anul
corectării, 1582 și și acum multe biserici grecești indreptându-și
socoteala timpului după noul stil, l-au schimbat, păstrând nea-
tinsă curățenia și integritatea ritului lor.2/. E de dorit ce e

drept uniformitatea calendarului, dar nu e de pretins ca o condițiune a sfintei uniri". - Nilles, p. 114. -

După ce instrucția arată ^{cu exactitate} greșălele care se comit cu stilul vechiu, adaugă: „afară de aceea rămânând deosebirea aceea a calendarului, Românii scăpați de serviciile ereticilor, de o parte in zilele de sărbătoare ale bisericeii lor proprii grecești nu obțin permisiunea dela domnii lor /de pământ/ ca să se obțină dela lucrurile servile /robote/, iar de altă parte in zilele de sărbătoare ale apusenilor, ei neavând sfinte slujbe deale propriului lor rit, își petrec tot timpul intr-o trândăvie nefolositoare, sau in intruniri mai rele decât aceea, spre paguba lor sufletească" Ibid. -

Dar nu stărme totuși asupra primirii calendarului, de aceea ^hindee astfel: „Dar fiindcă poporul de rând nu înțelege ușor motivele mai inalte ale sărbătorilor, ar socoti că nici ritul său nu ar fi păstrat in deplina sa integritate, dacă lui i s-ar impune indreptarea calendarului" (Ibid.)

Pentru biserica și clerul român se pune acum alternativa, sau să figureze și pentru mai departe ca anexă a bisericii calvine, supusă la toate prevederile din legile fundamentale ale Transilvaniei, sau dacă aceasta nu-i mai convenea, să primească unirea in credință cu biserica romano-catolică, pe lângă condițiile impuse ei de Curtea din Viena /Barițiu I. p. 164./ -

Era o problemă de conștiință religioasă, dar totodată de perspectivă de emancipare politică, atât pentru cler cât și pentru întreg poporul român din Transilvania.

Chestiunea de conștiință religioasă era să fie împăcată prin declarația de respectare a ritului și disciplinei bisericeii orientale. Cele patru puncte de natură dogmatică, nu aveau prea mare importanță practică. - „Pentru popii noștri care învățaseră cât am văzut /foarte puțin/ și nu erau ^{adica} deloc chemați a discuta asupra unor puncte de dogmă, legea erau posturile, icoanele, calendarul cel vechiu, limba cu care se deprinseră in slujbă, adica limba neamului lor, Inainte de toate acestea trebuiau să rămână neatinse, incolo putea merge cineva in rai și cu alte păreri despre azima din potir, calea pe care o iau

sufletele pentru a ajunge la judecata lui Dumnezeu, legăturile ipostaselor din Treime și rostul Papei în Biserica cea mare a lui Hristos" /Iorga, Sate și preoți din Ardeal, p.175-176./-

Punctul principal -primatul papal - avea să treacă și el, căci doar Românii din Ardeal, vorba D-lui Iorga -"țineau mai mult la icoane decât la Patriarhul din Tarigrad, pe care nu-l văzuseră niciodată și nici n'avusere barem prilej să auză de dânsul, iar păstrarea posturilor era pentru dânsii mai mare lucru decât judecata asupra puterii Papei" - (Ist. bis. rom., I, p. 419).

Dacă în schimbli se pune în vedere că trecând la religia împăratului-acum stăpân în Ardeal- se vor împărtași de o scarte mai omenească, că va fi desființat regimul insuportabil al "Aprobatorilor" și "Compilatelor" care pe Români îi degrada la situația de "neam tolerat" și "nu adevărați fii ai patriei", dacă avea să se dea scutiri și venituri pentru clerici, funcții pentru mireni, punțița de a-și da copiii la învățătură în școli, -acceptarea unirii cu biserica Romei li se părea foarte avantajoasă. (Iorga, o.c.p.420.)

7. Sinodul din Februarie 1697.

Samuil Clain în a sa "Istoria bisericească a Românilor Transilvani" ^(la Cipariu, fol. în fragmente, pp. 79-81) spune că "Întru aceea /pe vremea lui Teofil/ fură așternute Împăratului greutățile Românilor și ale religiei românești din Ardeal, și Împăratul vrând a-i mai ușura, slobozi prin țară o scrisoare: cum că Românii de se vor uni cu vreo lege din cele patru primite în țeară, care era legea catolică, calvină, luterană și unitară, să aibă acele scutiri, care au credincioșii legii cu care se vor uni. Teofil prinzând de veaste luctului acestuia, din indemnarea paterului iezuit Baranyi parocului latinesc din Belgrad, adunând în luna lui Februarie și Martie în a.1697 sobor mare la Belgrad la mitropolie, se învoi spre primirea unirii, și în numele său și al tot clerului dedu această declarație".

Înainte de a da textul declarației de unire vom expune antecedentele sinodului.

Barițiu ^(o.c. p. 161) spune cum că tratativele dintre Teofil și Baranyi

au durat vreo patru ani, Bar^aonyi nu a comunicat planul său decât colegilor săi ieziuiți din Cluj: lui Gabriel Hevenesii ajuns mai târziu la Viena /cel care într-o colecție, ce-i poartă numele, și aflătoare în biblioteca Universității din Buda, -a păstrat actele unirii/, lui Stefan Bar^aonyi / cu care unii îl confundă pe Paul Ladislau Bar^aonyi/ și Petru Vis^aukeleti, apoi contelui Stefan Apor, un magnat catolic săcăi, mare adversar al protestanților - mai ales al calvinilor, cu care avea conflicte dese. -Preotul reformat, istoricul Petru Bod^x, în a sa "Brevis Valachorum Transylvania incolementium historia" spune că în 1696 Bar^aonyi împreună cu nou numitul episcop catolic Andrei Ilieș^{xx} au călătorit în ascuns la Viena în cauza unirii Românilor, pregătind calea la Împăratul, ca acesta să dea o diplomă prin care să asigure egalitate de tratament pentru preoții români cu cei ai celorlalte religii recepte - în cazul că ar primi cele patru puncte /Barițiu^x. I, pp. 161-162). Odată lucrurile puse la punct între Teofil și Bar^aonyi, urma să se convoace sinodul mare pentru a se perfectua unirea.

În timpul domniei principilor calvini sinodul nu se putea convoca fără știrea și învoirea superintendentului dela Alba - Iulia și mai ales nu se putea ~~a se decide~~ ^{ca sa} într-o chestiune ce era o grea lovitură pentru biserica reformată, care voise ea să absoarbă ^{ea} biserica Românilor din Ardeal.

Dar vremurile se schimbaseră. Deși guvernatorul Ardealului Gheorghe Banffy și cancelarul Nicolae Bethlenⁿ erau calvini, adevărata putere de conducere scăpase din mâinile lor. În Ardeal^g cum porunca generalul comandant, contele Rabutin de Bussi, un francez catolic, soldat strajnic, care, după cum spune Barițiu "primise ordin dela Viena, că dacă preoții români ar voiⁱ să se adune spre a se consulta în afacerile lor religioase, să aibă acea libertate, și el să-i apere cu tărie în contra superintendentului reformat" la să fi poftit acum superintendentul calvin să încerce să oprească - peste voia lui Rabutin - întrunirea sinodului, când ^{genera} acesta era în stare, la nevoie, să rupă actele cu dinții și când nu

^x Istoricul și preotul Petru Bod era din comuna Ighiu
^{xx} Numit contra voinței statului calvin.

s'a sfiit intr-o zi să arunce in față membrilor guvernului ~~și~~ ^{aportofaii} să uită că sunteți niște proști, căci in alt caz v'aș pune capetele la picioarele voastre "Barițiu", p.165./

Deci, sub protecția generalului comandant Rabutih de Bussi, Teofil convoacă sinodul din Februarie 1697, la care participă și preotul iezuit Baronyi.

Actele și decretul acestui sinod sunt publicate in Nilles Symbolae I, p.165-170.

In ședința întâia metropolitul Teofil într-o cuvântare lungă a expus persecuțiile pe cari a trebuit să le indure biserica românească sub principii reformați, cum s'au nizuț cei de altă credință să infecteze religia Românilor cu ereziile lor - introducându-le mai ales acestea in cărțile bisericești și liturgice cu ocaziunea tipăririi lor in limba românească ca astfel să-i atragă pe Români la religiunea lor; cum a fost silit clerul român să propovăduiască aceste învățături eretice. Astfel trebuia să spună poporului că icoanele sfinte sunt numai pentru ornament in case și biserici, că oamenii nu sunt obligați la posturi și ajunuri, că miercurea și vinerea trebuie să mănânce carne, că inspectorii heterodocși vizitează casele Românilor să vadă dacă observă aceste ordine, din care cauză bieții români trebuiau să țină două rânduri de oale, unul cu mâncările de post - pe care le ascundeau cu ocaziunea inspecției, altele de dulce, ca să le poată arăta inspectorilor. - Prin fel de fel de lingșiri și apucături calvinii încearcă să atragă pe Români la credința lor, dând prerogative nobilitare preoților și mirenilor zeloși in această privință. Episcopii români și clerul erau supuși superintendentilor, încât nimic nu se putea face fără știrea și aprobarea lor. Cei care țineau la religia lor erau vexați și chinuți până și prin bătăi. Amintegte tiranizarea lui Sava Brancovici și povestea cu botezarea cățelului in reședința principelui M-Apoffy dela Blaj. Amintegte apoi greutățile la care erau supuși preoții: robotă, iobăgie, dări, tributuri, onorarii și alte greutăți ca și țărani iobagi. Arată apoi că de când a ajuns Transilvania sub stpânirea împăratului "persecutarea bisericii valache in mare parte a incetat /majori ex parte

ecclesiae Valachicae persecutio cessavit/ și pentru pacea dorită nimic alceva nu se cere decât ca să se trateze despre unirea cu biserica romano-catolică, conform voinței împăratului Leopold" Nilles ^{Augustinus} p.165-167./.

Văzând această unire-încheierea se va urmări mult folosul bine.

Cu expozeul metropolitului Tefil s-a încheiat ședința.- In ziua următoare s'a intrunit metropolitul și ceilalți membri ai clerului pentru a se consfătuși despre natura și condițiile unirii, S'a discutat întâi chestiunea ritului și s'a fixat ca disciplina bisericii să rămână neschimbate cele orientale și să nu se schimbe cu cele latine, la fel calendarul vechiu să nu se înlocuiască cu cel nou până când nu se va înlocui și la ceilalți neuniți din țările Casei de Austria. Apoi uniții să-și aibă pretutindeni biserici de ritul lor, iar unde ar fi puțini și nu ara avea preot, să nu fie siliți a primi sfintele taine dela preoții latini, ci să-și poată chema preoți de ritul lor. In justiția bisericească să nu se procedeze după dreptul canonic latin, ci după canoanele și disciplina bisericii răsăritului. Biserica română sub nici un pretext să nu fie constrânsă la mai mult decât cele patru puncte; /Ad plura, quam quator illa puncta, nullo sub pretextu adiguatur ecclesia Valachica/ bisericii și personaleor bisericești române de ritul grecesc să li se conceadă toate acele imunități de care se bucură biserica și fețele bisericești de ritul latin. Uniții mai mult să nu fie considerați tolerați, ci ca fii indigeni /recepți/ ai patriei. (Nilles p.167-168.)

După ce au discutat amănunțit această, membrii sinodului au promis că vor îmbrățișa unirea, dar pe lângă următoarea declarație: 1. Biserica română să observe și să țină întotdeauna și nesmintit cele patru puncte care conțin sfânta unire, la mai multe însă să nu fie constrânsă sub nici un pretext. Cele patru puncte care conțin unirea sunt următoarele: Intâitul: Pontificele Roman este capul întregii biserici lățite pe rotogolul pământului. Al doilea: Painea nedospită este materie suficientă pentru sacramentul eucharistiei. Al treilea: Inafară de rai, locuința celor fericiți, și de iad închisoarea celor condamnați, este un al treilea loc, in care se ține și se curăță sufle-

tele încă neispășite. Al patrulea: Spiritul afânt, a treia persoană din Treime, purcede dela Tatăl și dela Fiul. - 2. Preoții care se află în funcțiune ecleziascică, slujitori bisericești, adică diaconi, cantori și crâsnici /feții/ să aibă a se folosi și a se bucura întocmai de aceleaș drepturi, privilegii, scutițe și imunități, de care se folosește și se bucură - după cum se știe, preoții romano catolici sau cei de ritul latin, conform deciziunilor sfintelor canoane și a statutelor fericitilor regi ai Ungariei. - 3. Români mirenii uniți cu biserica romană să fie promovați și aplicați la tot felul de funcțiuni întocmai ca și oamenii altor națiuni și religiuni recepte din patrie, iar copiii lor să fie primiți la școalele latine catolice și la fundațiunile școalelor fără deosebire. - 4. Archiepiscopul bisericei române unite să fie prevăzut cu mijloacele de subzistență cuvenite.

Așa s'a terminat ședința din această zi" (Nilles I, p.168-169; Barițiu I, p.168-169, Păcățianu o.c.I. p.34.-

Mai târziu în baza celor discutate în ședința a doua s'a cupus o declarație /S.Clain/ sau decret /Nilles/ cu data de 21 Martie 1697 Alba Iulia, act iscălit „Theophilus episcopus ac clerus universus” și înaintat la Viena.

Textul latinesc al acestui act oficial a fost tipărit de Illia Andreas S./ocietatis/ J./esus/ în Ortus et progressus variam in Dacia Gentium et religionum cum principibus ejusdem usque ad a.1722, Claudiopoli, 1750 pp.7-8. Tot în latinește se mai află la Katoha St., Historia critica regnum Hungariae stirpis Austriacae, t.XVII, Budae 1805, pp.62-63; apoi la Benkő I. Transsilvania, t.II. Claudiopolis, 1833, pp.251-252. - Din Illia a fost luat de către Samuil Clain pentru istoria sa bisericească și retipărit atât textul latinesc cât și românesc de Cipariu în Acte și fragmente pp-80-83. În românește se află la Sincai, Cronica Românilor, v.III. Iași 1854 pp.179-180, la Laurian Magazinul pentru Dacia, v, III. București 1846 pp.272-275 și la Păcățianu, Cartea de Aur, I. p.35 iar în fragmente la Barițiu, în Istoria Transilvaniei v.I. p.169.

Dăm textul după limbajul mai arhaic a lui Samuil Clain:

„Noi Teofil cu mila lui Dumnezeu Episcopul besearicei românești din Ardeal și din părțile țării ungurești lui împreunate, și tot clerul ~~ceceiași~~ besearici ~~knixim~~ lăsăm pomenire prin scrisoarea acesta tuturor cărora se cuvine: cum că în trecuta lună a lui Febr. când am avut săbot mare la Belgrad, cu o inimă am așezat, ca să ne întoarcem în sânul santei maici besearici romano-catolică, și iarăși să, ne unim cu ea, toate acele primindu-le, și crezându-le care ea le primește, le mărturisește și le crede. Si mai întâi mărturisim aceale patru punctați, în care până acum ne-am împerecheat: a/Cunoaștem, cum că Papa dela Roma este cap văzut în toată besearica lui Christos, care preste toată lumea e lătită.

b./Mărturisim, cumcă a fra de ceriu scaunul celor fericiți și ~~afă~~ afară de iad temnița celor osândiți, al treilea loc este în care sufletele cele ce încă nu sunt curățite se țin și se curățesc.

c./Cum că pâinea azimă este destulă materie la cina Domnului și a jertfei liturgiei, nu ne indoim.

d./Credem, cumcă Duhul sfânt, a treia față în Treime, dela Tatăl și dela Fiul purcede. Si primim, mărturisim și credem toate cele alalte, care sânta maică besearică romană-catolică primește, mărturisește și creade."

Premițând mărturisirea de credință am cerut în schimb /vicissim/ trei /lucruri/ dela Mjestatea cesar și crăiască:

a./Ca pe preoții pe călugării cei de leagea grecească să-i facă părtași acelorași privilegii și scutințe, care le au nu numai preoții rom. catolici și Ariani, Luterani și Calvinii.

b./Ca în fiește ce sat, în care este preot, să aibă besearica ca să preoțească, ca să nu caute preotului în casă străină sau în loc străin a lacui.

c./Ca toată cărna și rânduiala preoților să fie la episcop și nici decum la mireni, cum au fost până acum.

x. Erorile și abuzurile „Grecilor schismatici” au fost catalogate pe vremea lui Kollonich în număr de 40/Nilles p.116-119./apoi reduse la 10 /Ibid/ și la urmă s-au mărginit la cele patru puncte dogmatice fixate de sinodul de unire dela Florența în 1439, /Ibid p.121./

După acestea așa s'au iscălit: "noi adeca cei mai înainte numiți, Teofil și clerul tot, dela pre înălț, ^{in prama} acesteia acum foarte cu smerenie le cerem, și la ceale mai sus pomenite puncturi ne indetorăm inaintea cinstitului părinte Barani plebanul besea-riciei rom. catolicești a Belgaradului, intru a căruia lucru cre-
dință și tărie cu mâna noastră ne-am iscălit, și cu pecetea cea episcopoească și cu ^a săborului o am întărit. Dat in Belgrad 1697 zile 21 Marti.

Teofil episcopul și tot clerul."

Samuil Clain adaugă apoi următorul comentariu: "In forma aceas-
tă făcu paterul Barany mărturisirea unirei cu besearica Romei in limba latinească, care limbă Teofil nu o înțelegea, in care nu se știe din ce pricină n'au dat Barany Episcopului titlă de Mitropolit și de Archiepiscop. / Cipariu, ^{beta fragmente,} p. 83. -"

E de remarcat că in acest act oficial lipsește punctul 4 și 5 din hotărârile sinodului din Februarie. Dl Păcățianu crede că acestea ~~le-a făcut~~ eliminat fie Teofil, socotindu-le fie nerealizabile, fie că Barany redactând actul in l. latină, pe care Teofil poate nu o cunoștea - a făcut un abuz. - Iar Sincai amintește: "Acestea au fost inceperea unirei Românilor din Ardeal și din părțile Ungariei lui impreunate." (Cronica, v. III, p. 180).

Deși juridice ^{notă} hotărârea sinodului era validă, însă se pare că iscălitura „Theophilus Episcopus ac Clerus universus” i s'a părut cardinalului Kollonich și cabinetului dela Viena cam vagă, și nu in deajund de reală, din moment ce unii protopopi lipsiseră dela sinod. De aceia Teofil in Iunie 1697 convoacă un nou sinod in cauza unirii. Din acest sinod cei 12 protopopi cari absentaseră dela sinodul din Martie adresară cardinalului Kollonich următoarea scrisoare reproducă de Nilles (p. 171) in latinește:-

"Prea Înălțate și Prea Cinstite Principe

Dne Dne și Prea grațios Patron al nostru,

^{punctele} Deși fixate de curând in sinodul general aci in Alba Iulia și trimise de Reverendisimul nostru Episcop Teofil Eminenței Voastre, au fost întărite cu sigiliul săborului și cu sigilul in-suși Reverendisimului Domn Episcop, totuși pentru mai marea întâ-
XXXX

95

rire și credință a acelora / deorece atunci m'au fost prezenți / punctele acelea acum, noi mai jos iscăliți protopopi ai bisericii românești, le întărim cu propria noastră obligație'n scris / syngrapha / și sigil și o ratificăm, iar pe Eminența Voastră preacucernic o rugăm, ca pe lângă punctele fixate în scrisorile de mai înainte, să binevoiască a exopera dela Înălțatul Împărat / Sua Sacratissima / Majestas / grațiile și favorurile, și cât mai în grabă să le trimită la mâna cinstitului părinte Ladislau Baronyi la Alba Iulia. Care grație a Eminenței Sale i va răsplăti și Dzeu în veci, iar noi nu vom înceta de a ne încredința lui Dumnezeu.-

Alba Iulia, la 10 Iunie 1697

Ai Eminenței voastre cei mai plecați supuși și fii.

ss. Vlădica Teofil L.S.

Urmează iscăliturile cu cirilice / semnături ciocoesti / și aproape hieroglifice însoțite de pecețile celor 12 protopopi. Atât actul în latinește cât și iscăliturile au fost reproduse de Nilles prin fotoțincografie / și transcrise apoi în latinește / de Nilles pp. 172-174) pentru a combate astfel pe Ioan Crișan, care în lucrarea sa "Beitrag der Geschichte der Kirchlichen Union der Rumänen in Siebenbürgen unter Leopold I." / Sibiu 1880 / a contestat autenticitatea modulului de unire... - Aceste iscălituri transcrise (dar cu multe erori) în latinește din exemplarul actului păstrat la cardinalul Kollonich în Biblioteca Universității din Buda erau:

- (Prantiu, T. II, p. 170) romanesti
- Nilles, pp. 172-174)
- V. vesi Dan Fin, T. I, p. 170)
- din 1697.
1. Popa Kosztin archidiaconus Nagyszgiensis
 2. Popa Gabor " Szévariensis
 3. Popa Gavrilu " Bistraensis
 4. Popa Ianos " Orastiensis
 5. Popa Kosztin " Nagysincensis
 6. Popa Theodor " Buzakiensis
 7. Popa Janos " Csomalensis
 8. Popa Simon " Nagyszakealensis
 9. Popa Simion " Kissalmasiensis
 10. Popa Ianos " Vizatenajensis
 11. Popa Pantaleon " Neminescensis

12. Popa David archidiaconus Uifalusiensis"

In originalul românesc pretutindenea este "protopop"- Autograful hotărârilor sinodului, atât a celui din Februarie /respectiv Martie/ cât și a celui din Iunie 1697 au fost înaintate la Viena, de către Ladislau Baranyi, la adresa cardinalului Kollonich, care deși primate al Ungariei - cu reședința la Strigoniu - petrecea mai mult în capitala împărătească. - Kollonich avea să exopereze la împăratul Leopold I. și la Sfântul Scaun confirmarea acestei hotărâri sinodale. - Părintele Baranyi avea încredințare din partea clerului sinodal să ducă la Viena la bun sfârșit unirea hotărâtă în sâmbot. Nilles p.179/.

In timp ce Baranyi cu manifestul unirii se afla la Viena, Teofil muri peneșteptate /Iulie 1697/, unii bănuind că ar fi fost înveninat de adversarii săi. Nilles p.180. Laurean (o.c.p, 275) zice că „de bună seamă nu de moarte naturală”.

Si intradevăr după cum spune Barițiu /I.p.171/ „Metropolitul Teofil prin trecerea sa la unire cu Roma dăduse partidei reformate și curat magheare nu numai din Transilvania, ci și din Ungaria, o lovitură din cele mai grele, tot așa băgase în spaimă și pe Sașii luterani, cari și altmintrelea aveau cauză de a se teme, ca nu cumva catolicii din starea lor anterioară umilită, acum sub protecțiunea Vienei să ajungă pedesupra tuturor, ceiace mai târziu s-a și întâmplat înadevăr.” - De aceia calvinii mișcară toate pietrele ca să zădărnicească întreg planul catolicilor. - De asemenea Metropolitul dela București, Teodosie al Ungrăvlachiei auzând de hotărârile de unire ale săborului dela Bălgrad, se ni-zuia din răspuseri să-l delătore pe Teofil din scaun. Murind în să acesta, valurile agitației s'au potolit pe scurt timp. /Nilles, p.180/

Vom mai aminti ceia ce spune S.Clain despre Teofil: „Inainte de a se întări de împăratul acea mărturisire /de unire a sinodului/, Teofil în luna lui Iul. au murit, din această cauză unii n-ul pun în numărul episcopilor uniți; noi totuși care ne-am îndătinat cugetul omului și voința cea hotărâtă, ear nu formalitățile ceale dinafată, a le lua în socotință, îl punem în fruntea catalogului episcopilor uniți și dela dânsul începem numărul lor în Ardeal. /Cipariu, Acte și frag. p.83/.

Ar mai fi de discutat o chestiune juridică în legătură cu hotărârile sinodale din 1697, anume, de ce au fost zele înaintate cardinalului Kollonich, mitropolitul primat al Ungariei și nu direct împăratului Leopold I.

Nilles reproduce /p.178-179/ trei acte referitor la puterea metropolitului primat dela Strigoniu:

I. „De potestate patriarchali Primatis Apostolici Regni Hungariae”, II. „De potestate Legati nati Sedis Apostolicae in Hungaria” III. „De facultatibus extraordinariis Cardinali de Kollonich delegatis” (din partea împăratului Leopold.)

Astfel explică canoniștii bisericii romano-catolice rolul jucat în chestiunea unirii Românilor de cardinalul Kollonich. Astfel se explică și amestecul urmașilor lui Kollonich în afacerile bisericesti ale Românilor până la întemeierea metropoliei de Alba Iulia și Făgăraș /la 1853, anul bulei papale „Ecclesiam Christi-ori 1855, anul înstălarii primului metropolit Alexandru Sterca Suluțiu A.

8. Metropolitul Atanasie.

Moartea intempestivă a metropolitului Teofil a fost primită cu multă satisfacție de toți cei care erau adversarii unirii Românilor din Ardeal cu biserica Romei.-Calvinii în primul rând-fiindcă acum în Ardeal se da o luptă de supremație între reformați și catolici pe spinarea Românilor,-se bucurau că au scăpat de metropolitul care eșise din cuvântul lor de ordine, și scuturând tutela superintendentului calvin dela Alba Iulia, puse la cale cu părintele Bezuit Baranyi unirea.

De aceea, acum, atât superintendentul Stefan Vespremi, cât și magnații calvini căutau să găsească o persoană vrednică de încredere pentru ei, pe care să o candideze la scaunul metropolitan vacant dela Alba Iulia.-Lucrurile voiau să le aranjeze cu posibilă grabă, pentru a nu lua catolicii pe dinainte.

Atât guvernatorul Gheorghe Banffy cât și cancelarul Nicolae

x.Nilles a fost profesor de drept canonic.

Betlem - ambii calvini, -cât și alții cu trecere /Naláci, Keresztes/ s'au fixat asupra unui călugăr tânăr-abea trecut de 30 ani - Atanasie Anghel Popa-fiul parochului din Bobâlna /S.Clein greșit spune „Atanasie nemeș din Ciugud de lângă Bălgrad" in Ist, Bis., la Sincai p.184/.-Acesta învățase in școala calvinilor din Alba Iulia și fusese sfințit preot de metropolitul Varlaam, inaintașul lui Teofil. Nobilii calvini socoteau că acesta ~~se~~ o să depună jurământul de credință față de ei și de superintendent, și va respecta cele 19 condițiuni cunoscute.

Cancelarul Nicolae Betlem in autobiografia sa spune că: „murind vlădicul cel românesc /Teofil/ pre acest de acum, carele fiind încă tinerel atunci învăța gramatica in școala cea calvinească dela Bălgrad, feciorul preotului românesc din Bobâlna pentru galbenii ce-i ddăruise tătâne-său imprumut lui Naláci Istvan, din cari galbeni partea cea mai mare ingă gubernatorul, /Gh. Banffy/ i-au luat, respectul acestor doi domni l-au făcut vlădic cu numele nuștiu al cui, pe carele Raț Istvan cel din vestit hoț românesc făcut păpistaș l'au dus la Viena și acolo in biserica dela mănăstirea S. Anei l-au făcut adeverat catolic Vlădic" /sincai, o.c.p.184/.-

Iar preotul calvin din Ighiu, Petru Bod /in Brevis Valachorum Transilvaniam incolentium historia, -la Sincai o.c.p.184/ relatează următoarele: „Pe vremea acesta au inceput romano-catolicii a indulcii și a trage către sine pe Românii di Ardeal dela unirea cu calvinii; pentrucă mai dela urzirea reformației, Românii din țara aceasta in lucrurile cele de credință au fost uniți cu calvinii, precum arată scrisorile despre aceea; și vlădicii cei românești erau supuși superintendentilor celor calvinești și dacă avea vreo nevoie, dela dânsii cerea sfat și ajutor și la ascultarea de ei obișnuise a se lega cu darea de mână și cu jurământ (Atanasie nu prea de model /juvenis, rudis et non usque adeo exemplaris-Nilles I.p.194/

Dintr-o scrisoare a agentului dela Brașov a lui Constantin Brâncoveanu, un anume L.Th. Dindor /Nilles pp.193-194/, aflăm, că opunera metropolitului Ungurovlachiei și a Domnului Minteniei

Atanasie încă nu numai a jurat lui Veszpremi Istvan superintendentului celui calvinesc inaintea unor oameni in anul 1698 că-i va fi supus; și ci și aceia încă o a adăugat, că de ar trebui numai cu toiagul să iasă din țeară, încă nu-și va călca jurământul..."

Candidatul calvinilor avea să întâmpine însă o dificultate nesperată.-Mitropolitul dela București Teodosie, care urma să-l sfințească de episcop se împotriva, zicând că Atanasie e prea tinăr, neânvățat și cu purtări nu prea de model /juvenis, rudis et non esque adeo exemplaris -Nilles I.p.194./

Dintr-o scrisoare a agentului dela Brașov a lui Constantin Brâncoveanu, un anume L.Th.Dindor /Nilles pp.193-194/, aflăm, că opunerea metropolitului Ungurovlachiei și a Domnului Munteniei a fost înduplecată de către Nicolae Bethlen, Walaczi și Keresztesi, care prin el /Dindar/ au intervenit la metropolit și la principe. Intervenția a fost spriginită de 380 galbeni dați lui Vodă Brâncoveanu și 200 galbeni dați metropolitului Teodosie. Metropolitului i-aunax mai promis 80 taleri leonini după ce va hirotoni pe Atanasie /Quod autem intercesserint, ratio est, quia mi trecentos, alteri 200 aureos promisit et dedit; Metropolitae autem sumam 80 imperiales leoninos in recognitionem obtuliset" Nilles I.p.194/.-

Aristocrații calvini s'au pretat la acest act de simonie și mituire, deoarece in urma acestuia ei sperau să tragă mari foloase de ordin confesional, politic și național. Era doară vorba de a ținea aservit lor, poporul român din Ardeal, atât din punct de vedere bisericesc, cât și politic și economic. /Barițiu I.p.173/

Atanasie pleacă la București pentru a obține după vechiul obicei darul arhieresc.-

Alegerea și sfințirea episcopului Atanasie s'a făcut la 22 Ianuarie 1698.-După un manuscris al metropolitului din București /Condica Preasfintei Metropoliei a Ungurovlachiei-1668 -la Ci-pariu, o.c.p.240 cu cirilice/ alegera s'a făcut astfel: "Intăiu aleg eu cel mai deinainte Clement Adrianul /al Adrianopolei/ pre Atanasie ieromonachul dela Ardeal, și eu Axentie Sofianul pre Mitrofan ieromonach, și eu Neofit Sevastian pre Dionisie

ieromonach, și ~~am~~ am ales din acești trei pre Atanasie ieromonach din Ardeal. Gen./arie/22 l./cat/.1698.

„Atanasie cu mila lui Dumnezeu rânduit la s. Episcopie Ardealului^(sic, iar nu Mitropolie) a depus apoi mărturisirea de credință obicinuită și primit^(instrucție) se dela patriarhul Ierusalimului Dosoftei sau Dositei, care pe atunci petrecea la București pe lângă domnitorul Constantin Brâncoveanu și „indrepta Biserica munteană pe calea ortodoxiei sigure”/in condica sfântă, la Iorga -Sate și Priești din Ardeal p.179.-/

9. Instrucțiunile patriarhului Dositei date lui Atanasie.

Patriarhul Dositei, cu mila lui Dumnezeu patriarh sfintei și marei cetăți Ierusalimului și a toată Palestina, împreună cu preasfințitul mitropolitul Ungrovlachiei chir Theodosie, și cu cei ce s'au aflat aici arhieriei, ție sfințitului mitropolit al Ardealului chir Atanasie care acum te-ai chirotonit și ai fost trimis la Episcopie, aceste-ți poruncim.”/Cipariu, p.240./-

Cipariu^(o.c. II p. 240-251) reproduce această luggă instrucție constatătoare din 22 puncte, o adevărată mărturisire de credință /asemănătoare celei a lui Petru Movilă/, care voește să fixeze crezul bisericeii ortodoxe, dogma, atât față de biserica rom. catolică, precum și față de cea calvină.

DI Iorga /in Istoria bisericeii românești v. II. p.12-15/ analizează in amănunte aceste instrucții^(instrucție) in cari se oglindește nu numai dogma coplectă, așa cum o statorniciseră teologii din veacul al XVII-lea/sinodul dela Iași, 1642-Petru Movilă, etc/ lămurindu-o in lupta cu calvinii și cu catolicii, precum și in cea cu părținatorii lor din mijlocul ortodoxiei, dela Chiril Lucaris până la Ioan Cariofil^x și la cugetătorii religioși înrâuriți de iezuiții din Moscova, dar și ierarchia perfectă, așa cum se impusese in urma călătoriilor, infruntărilor, anatemeilor și indreptărilor atător arhieriei greci, in călătorie de cucerire.”/Ibid p.15./-

x. Ioan Cariofil, ^{ul} unii din fruntașii ^{epre} epocilor și Logofăt al Patriarchiei Constantinopolitane, se afla la București la 1679, ocrotit de Brâncoveanu? -Iorga o.c. II p.413-415.

Dosoftei „voia să lumineze Răsăritul de limbă grecească asupra ortodoxiei, să lămurească nesiguranțele, să înlăture îndoelile să respingă ori ce amestec de erezie. Avea în vedere pe calvini, dar, mai mult decât pe dâșii, pe catolici, pe cari Sobieski, marele rege polon, și înrăurirea franceză în orient îi sprigineau din răspuțeri.” (Ibid. p. 406.)

De altă parte împăratul Leopold spriginea catolicismul în Ungaria și Ardealul eliberat de oștile habsburgice.

În fața primejdiei de calvinizare și catolicizare, acțiune a patriarhului de Ierusalim, prin tradiție reprezentant al ortodoxiei celei mai curate în părțile slavone și românești se impunea” (Ibid. p. 411.)

În punctul 1. al instrucției dată de Dosoftei lui Atanasie se spune: „Cade-se Archieria ta, tocmealele sfinților apostoli și prorocilor, adeca s. scriptură veche și nouă și cele spășitoare și părintești orânduiele, adecâte canoanele și hotărârile sfințelor săboară și ale s. părinți să le primești cu brațe desfăcute, și să le citești ca niște table scrise de Dumnezeu, și să le păzești pururea neclătite și nemișcate, știind că ai cercătoriu și cercetătoriu pre dătătorul și dascălul s. scripuri și a s. părinți, carele este mântuitorul duhul adevărului. Și încă Archieria ta trebuie a te supune la puteri și la stăpânire, adecâte la lucrurile ceale politicești, împreună și cu turma-ți la politiceștii puternici și biruitori, după cel aieve răspuns a s. scripturi”.

2. Trebuie Archieria ta să propovăduiești cuvântul lui Dzei, la sârbi și la ruși pe limba slavonească eară la români pe limba românească, atâta duminicile cât și la ceale alalte sărbători, atâta la besearici cât și la pogribanii/ înmormântări/ și mai pe scurt în toată vremea și în tot locul, când va trebui, după cum ți-e putința să propoveduești cuvântul lui Dzeu.”

3. Trebuie Archieria ta să te nevoești și să privegi, să afli oameni de cinste preoți, cari voa avea cinstea preoției”..... să știe propovedui cuvântul lui Dzeu, „pentru că preotul ce nu va învăța, adecâte să facă căzanie, nevrednic este și lăpădat de preoție”.

4. Tâlcuirea sfintei scripturi să se facă așa cum au făcut-o

sfintii părinți " și nu intr'alt chip."

5. "Trebue Archieria ta, slijba besearici, adeca Ochtai^{ul}ul, Mineaele și alte cărți, ce se cântă duminicile și sărbătorile și slujba de toate zilele să te nevoești ci deadinsul să se citească toată pre limba slovenească sau elinească, eară nu rumănește sau intr'alt chip."

6. "Trebue Archeria ta, Evanghelie să pui să se citească au slovenește au rumănește, precum s'au tipărit in zilele blagos. și luminatului domn Io. Constandin Beserab Voivod a toată Ungurovlachia".

7. "Trebue Archieria ta, să grijești, să se facă cele șapte taine ale săbornicești besearici să se slujească, și să se săvârșească după orânduiala s. besearici, și după învățătura și inchipuirea s. părinți, adecâte s. botezu la vreme de nevoe să facă, și in casă, și de nu va apuca preot, să boteze și mirean, numai cu apă curată, zicând: botează-se robul lui Dzei in numele Tatălui și a Fiului și a s. Duh. Ear când nu va fi nevoe, s. botezu să se facă in besearică și nunumai cu apă, ci să bage și untde lemn in apă."

8. "Indată ce se va boteza pruncul, să se și pomăzuiască cu s. mir."

9. "Si încă trebue Archieria ta, să grijești, indată ce se va pomăzui cel botezat cu s. mir, să se și pricestuiască /cuminece/ cu s. taine."

10. "Trebue Archieria ta, ca preasfânta taină a d-zeeștii liturgi să nevoești la slujba ei să se aducă pâine de grau curat și dospită, și vin cu apă amestecat, să socotești Archieria ta, și să dai și in socotința și gândul tuturor pravoslavnicilor, că săvârșirea ei, adecâte prefacerea, se face cu cuvintele ceale domnești prin rugăciunea și blagoslovenia preotului, și cumcă și toți pravoslavnicii, atâta preoți cât și miereani, pricestuindu-se cu d-zeeștile taine și se pricestuesc dintru amândoaă felurile asemenea cum ar fi din pâine și din vin, adecâte din trup și din sânge."

11. "Trebue Archierie ta, la taina preoției cei inchinate vrând a chirotoni preot, sau diacon, sau ipodiamon sau ceteț, să cercezeți și să alegi, și să pui inainte pre cei ce sunt vrednici după

porunca s. scripturi și după socoteala s. părinți. Si încă preoții și diaconii să i^hea^h aminte să fie au nici decum insurați, sau numai cu o muiare insurați, adecă să fie luat sau să fie ținut fiește care una și o singură muiare, și aceia să nu fi fost văduvă, sau lăpădată dela bărbat, sau curvă. Si ori care preot sau diacon după hirotonie va lua șialtă fomeae, să fie lipsit de preoție, că nici liturgie nici alt ori ce taină să nu poată lucra.

12. Trebuie Archieria ta, la taina nunții să păzești spițele după orânduitele canoane, și cu trei zile mainainte să mărturisești împreunarea pentru obiceiul și alalte pricini ce au păzit la taina acesta besearica Transilvaniei până acuma.

13. Taina pocăinței sau ispovedaniei, să se facă cu preoți curvioși ierominachi cât și popă de mir, ca să primească gândurile pravoslavnicilor, și să inderepteaze și să povățuiască in calea cea împărătească. după rânduiala beseariceii. - (C. ispovedi și pnceptu)

14. Să grijească să se mărturisească și cuminece credincioșii la câte 4 posturi ale anului sau cel puțin la pareasmelle cele mari ori la marile și s. paști.

15. Maslul să se facă la cei ce se bolnăvesc trupește sau sufletește, însă să nu se facă niciodată de un preot, ci de șapte sau cel mai puțin de doi.

16. Trebuie Archieria ta, prograbaniile credincioșilor să grijești să se facă cântările, slujbele, cazaniile, și alte ce sânt tocmite și orânduite de săborniceasca besearică, Si asemenea să se facă pomeanele, și letugiile, și milele pentru ceia ce tre nădeajde de viață veacinică au răposat părinți și frații noștri, precum apostoleasca besearică luând dala s. apostoli a păzit până acuma.

17. Cadesă Archieria ta, să socotești de sf, vasă și de s. odoară, adecâte să grijești a fi s. la toate beasearicile, discoase și potire, și s. icoane. Si cum că s. icoane nu sânt pela besearici numai spre podoabă ci spre cinste, precum celx de a toată lumea s. al șaptelea săbor zice la chotărârea lui: Si la aceastea sărutare și inchinăciune cu cinste să se dea, nu cea după credința noastră adevărată, inchinăciunex, care se cuvine numai la Dzeasca

fire, ci in ce chip se dă cinstea la inchipuirea cinstitei și de viață făcătoarei cruci, și s. ^{antelut}evangelii, și la alte s. podoabe, și aduceri de tămâeri și de lumini spre cinstea acestora să se facă, precum și la cei din bătrâni cu blagocistirie s'au obișnuit. Că cinstea ^{anai} inonai se reduce la chipul cel adevărat, și cel ce se inchină icoanei, se inchină intrânsa la substarea celui ce este scris."

18. Să se aducă "slavă" sfinților. Mijlocitori la Dzeu este Dl Christos, căttă aceștia Domnul Nostru Isus Christos mișlocii și solitari /avem/ pre s. apostoli, prorocii, mucenicii și pre alți după învățătura s. scripturi și a s. părinți."

19. Trebuie Archieria ta, să dai învățătura, că temeiul spășeni-ei noastre este pravoslavnică credință, și fără de pravoslavnică credință nici un om nu se poate spăși. - Inșă la credințax urmează viața cea creștinească, adecâte bunele fapte, fără de care credința este moartă....."

20. Când se vor ivi "vrajbă", "indoiri" la "dogmă" și la "năravuri" atunci - "trebuie Archieria ta, după canoanele s. apostoli și ale s. a toată lumea săboară, să stângi într-un an de două ori săbor de aleși, și înțelepți și cinstiți preoți, sau măcar într-un an odată, la care săbor după învățătura s. scripturi și după canoa-nele s. săboară, și după tocirea s. părinți, să cercetezi, să isco-dești, ca să răsepești măchnirile și zătiguirile, și să tai indo-irile, și așa să aduci pacea besearicii.."

In caz că - "vreo indoire" - n'o poate rezolva, să o înainteze la cel după vremi presfințitul mitropolit (al Ungurovlachiei, care va rezolva cazul cu soborul său și-i va trimite răspuns. Dacă nici mitropolitul Ungurovlachiei nu le-ar putea rezolva, să sibi ale trimite Archieria ta, la Tarigrad la prea sf. Patriarch, care va deslega indoelile - cu cel mare și sf. săbor al sf. sale - și va trimite răspunsurile cu grabă la Archieria ta, prin mijlo-cul părintelui Ungurovlachiei... - Aceasta fiind ierarchia cano-nică.

21. Ca să nu lungim vorba, poruncim Archieriei sale, să păzești dogmele, tainele, și năravurile beseariceii răsăritului neclintite,

care se văd că fățișat și curat propovăduiaște s. scriptură, și aievea învață purtătorii de Dzeu părinți."

Ii recomandă „pravoslavnică mărturisire, care de curând s-au scos pre limba rumânească și sau tipărit rumânește și de vreme ce pe limba rumânească iaste puțină și îngustă, de fa fi vrun cuvânt sau nume cu nevoe spre înțelegere la isvodul cel rumănesc, Archeia ta, ceare deslegare și tâlcuirea dela temei, adecâte dela elinească."

22. „Inșă mai preurmă de toate ziceș, că se cade ca Archieria ta, de vreme ce Dzeescul dar teai chemat și jugul evangelescu pre grumazu ai primit, evangelește turma ce ți sa dat de prea s. Duh să o cărmuești, a-ți pune sufletul pentru oi, pre cei ce merg la întunecarecul păcatelor să. i indereptezi la lumină, să-ți păzești mâinile curate de nedreptăți, de lăcomii, curăpire, și de cea mare răutate simonie, ce este plata chirotoniei, ca să nu iai dela chirotoniile preoților și diaconilor și alte clerici, nici bani nici mită, nini mai înainte de chirotonie nici după chirotonie, pentru că nu se înșeală Dzeirea. Pentru cei năpăstuiți să stai intru ajutoriu, pe cei năcăjiți săi indereptezi. Celot lăpșiți să aduci mângăierea cea după puțință, să te bucuri cu cei ce se bucură, și să plângi cu cei ce plângu, in posturi și in rugi către Dzeu să te zăbovești, mâini curate pe Domnul să rădici, ziua și noaptea să privegi pentru sufletele ce ți s-au increzut, și spășenia lor de sus să o ceri, precum ești datoriu a da seamă pentru dânsule cum învață fericitul Pavel. Pilde bune, fapte și bune orânduieale, prin fapte tuturor să te arăți, ca înaintea oamenilor lumina Archieriei tale să lumineze, și așa te vei arăta spre podaoabă beseariceși și spre slavă celui ce sângele său pentru dânsa șau vărsat, Christos cel adevărat Dzeul nostru, care nădăjduim și rugăm, și după îndelungate bătrâneată cu mare nădeajde la cea fericită sfinților fericire să ajungi, unde a tuturor nădăjduita odihnă va să fie, in Christos Isus Domnul nostru, că el este dătătoriu și platnic bunătăților și lui x se cuvine slava, cinstea și închinăciunea in veaci-veacilor Amin. - S'au dat în București 1.1698 in luna lui Genarie.

Sontheos Cleo Ahen Patriarches pater Palastines. (Sontei din mila lui I-reu Patriarh al întregii Palastine). Imereșii Athanasie Episcopul țării Ardealului. (Cipari, Acte și fragmente, pp. 240-251; fragmente de la Haunian, o. c., pp. 276-277).

Am reprodus această instrucțiune^x aproape în întregime, pentru a putea face comparație între ceia ce se cerea prin această mărturisire ortodoxă de credință, între ceia ce voiau să impună calvinii și ceia ce cereau catolicii, Românilor din Ardeal, ajunși a face tranzacții religioase în nădejdea unei sorți mai bune și a unui viitor mai fericit.

Unii autori^{xx} spun că Atanasie ar fi petrecut la București aproape șapte luni /I. Georgăscu o.c.p.188/ ba și fixează acesta pe Ianuarie -Iunie 1698 și o motivează „probabil ca să culegă sfaturi și să dea probe indestulitoare despre ținuta sa”/S. Dragomir, o.c.p.9/.-

Cercetând la izvor această informație, am constatat că a fost greșit interpretată. Anume, în cartea Sterie Stinghe, Istoria bisericii Scheilor Brașovului /Brașov 1899/, la pag.44 se vorbește de greutățile pe care le-au avut popii din Ardeal fără de vladică în cele șapte luni ale lui Atansie care l-au zăbovit părintele Theodosie până l-au vlădicit.”

E clar, că e vorba despre intervalul dela moartea lui Teofil, din vara anului 1697 până în Ianuarie 1698, dar nu însemnează că Atanasie ar fi petrecut acest interval de timp la București.

10. Atanasie pe urmele lui Teofil.

Reîntors în Ardeal, Atanasie se afla în neplăcuta situație de a nu putea fi instalat, lipsindu-i diploma de confirmare.- Pe antecesorii săi mai vechi îi confirmaseră principii Transilvaniei. Diploma de confirmare a lui Teofil la 1692-fusese dată de guvernatorul Bánffy. Pe Atanasie avea însă să-l confirme împăratul Leopold. Ori împăratul catolic n-ar fi fost dispus să confirme pe un arhiepiscop care să înceteze în apele adversarilor săi religioși-a calvinilor-și care să se orienteze după instrucțiunile date de patriarhul Dositei.

^x. Instrucțiunea a fost scoasă din cartea Mântuirea ortodoxă în Nilles la p.194, nota 1.)

^{xx}. Dr Silviu Dragomir, Ist. desrobirei religioase a Românilor din Ardeal în sec.XVIII. Sibiu 1920 p.9; Ioan Georgescu, Ist.bis.crestină unives. Blaj.1921 p.188.

Apus ortodoxia
19156

Atanasie văzu dilema în care se află și socoti să urmeze drumul trasat de antecesorul său, să continue politica religioasă inaugurată de Teofil.

Unii credeau că prin moartea lui Teofil, din unirea plănuită nu se va alege nimic. Astfel Sincai /o, c, p. 183/ reproduce părerea lui Illia /din Ortus et progressus variarum in Dacia Gentium 11 care spune: "...Murino Teofil în luna lui Iulie se putea gândi, că din toată unirea, nimica se va alege pentru găsirea ce le făcea ereticii asupra preoților celor românești." - Adaugă însă tot el că: „Pavel Baranyi atâta au lucrat, de pre Atanasie următorul lui Teofil carele nu mult gândea cu unirea, la aceia lau adus, de el încă au primit unirea și puncturile întipărite, pentru mai mare tărimă le-au pecetluit cu pecetia mănăstirei din Bălgrad în 7 Iulie ^(recte Oct.) din anul 1698. Ibid.)

Și de fapt, P. Baranyi temându-se ca nu cumva tot ce s-a clădit sub Teofil să se năruie, a început să ia din nou contact cu protopopii și fruntașii bisericii românești, indemnându-i și îmbărbătându-i să persevereze în hotărârea de unire luată sub Teofil. Aceștea îl asigurau despre constanța lor, dar erau sceptici în ceea ce privește ținuta lui Atanasie, deoarece era notoriu că acesta era susținut de calvini și că prin concursul acestora ajunseser în fruntea bisericii. /Atanasius tutela Calvinistarum fovetur eorumque ptrocinio constitueretur Antistes - la Nilles p. 192/

Baranyi cu toate acestea n-a pregetat să-l sondeze și s-a putut convinge că noul șef al bisericii Românilor din Ardeal nu e cu totul străin de chestiunea unirii. /Ibid/ - Aceasta a fost înainte de plecarea lui Atanasie la București. - În Septembrie 1697 Baranyi plecase la Viena, unde actele de pe vremea lui Teofil stăteau încă nerezolvate. Aici, prin milocirea cardinalului Kolonich spera să facă să nu-i fie zadarnice ostenețele sale de până acum în cauza unirii românilor din Ardeal. Și nu era lucru ușor.

Avea să întâmpine mari greutăți, în primul rând din partea funcționarilor calvini dela nou înființata cancelarie transilvană, apoi chiar și din partea unor catolici neîncrezători în hotărârea sinodului și a protopopilor de sub Teofil. /Barițiu, p. 174/

11. Decretul împărătesc din 14 Aprilie 1698.

La începutul anului 1698 se aflau la Viena: guvernatorul Transilvaniei Gheorghe Banffy și cancelarul Nicolae Bethlem, ambii calvini precum și catolicul Ștefan Apor. Primi doi au acuzat pe P. Barany că este un tulburător al păcii și ceea ce spune despre unirea „Valachilor” nu sunt decât fantazii și fâeacuri. Față de aceste invective Barany s'a apărat, provocându-se la hotărârea sinodului din 21 Martie 1697 și a protopopilor din 10 Iunie 1697, hotărâri care se aflau deja în posesiunea cardinalului Kollonich și la care a mai adăugat scrisorile primite mai recent de la Români. În primul rând era vorba de o scrisoare a noului mitropolit Atanasie, care cerea intervenția lui Barany în chestiunea confirmării sale din partea împăratului, și-și exprima dorința de unire. Scrisoarea era prevăzută cu sigilă și în ea ruga pe Barany să o transmită la adresa cardinalului Kollonich. Scrisoarea pe lângă Atanasie era subscrisă și de protopopii care iscăliseră unirea sub Teofil, cum și de câțiva laici mai de seamă, ca Ștefan Rațiu și Nicolae Oborag /Orbonag/. /Nilles p.193/. /Sincai p.1180/reproduce din autobiografia lui Nicolae Bethlem următorul pasaj:

„Atunci în anul 1697 în trei-înși /adecă Gheorghe Banffy guvernatorul, Ștefan Apor și Nicolae Bethlem/, eram în Viena sau Beciu și odinioară fiind în conferință Kinski luă înainte instanța statului catolicesc, în care punctul cel dintâi suna despre unirea aceasta. Este scrisă între cărțile mele copia instanței aceia și a rezoluției, ce s'a scris pe dânsa. Noi amândoi, eu și guvernatorul ziserăm, că noi nici de vestea instanței aceia am auzit și pre cum vedem, este împotriva celor trei religii din Ardeal și mai vărtos împotriva religiei calvinești, ale căruia noi numai mădulari suntem, măcar că suntem cei mai de frunte; pentru că în religie nu este guvernator nici cancelar; drept aceea, că noi nu putem grai la aceea ^{sic} zise Kinski: nu graiți ca calvini și graiți ca consilieri împără-

tești ș.c. Noi destul am tudomănit și instanție încă am dat împăratului in contra instanției aceia, dar nemica am isprăvit, că rezoluția tot s'au dat". (*Verz. d. Baritiu, o.c., p. 762*).

Sihcai apoi face următoarea reflexie: „Dintru acestea poți culege cât s'au nevoit dușmanii spre stricarea neamului românesc, dar la anii viitori și mai chéar o vei vedea aceasta”. (*p. 180*).

Guvernatorul Banffy și cancelarul Bethle^m încercau să impedeze această unire fiindcă conducerea politică in Ardeal o aveau reformații, ei fiind cei mai numeroși dintre cele patru religii recepte. - Catolicii in schimb erau puțini la număr, reformați in cursul timpului desființându-le până in cele din urmă și episcopia dela Alba Iulia. Dacă însă Români primeau unirea cu biserica romano-catolică, numărându-se și ei intre catolici, aceștea ii intreceau cu mult pe acatolici /²acatholici catholicos longe superabant; quum vero Valachi s./²acntam/ Unionem cum Ecclesia Romana aplexi fuerint, ipsi quoque inter catholicos connumerati et cohabiti multo sperabant acatholicos" /⁴nilles p. 195/.

Banffy și Bethle^m înaintară apoi și o cerere către împăratul, și /după Baritiu/¹⁶² mijlociră rezoluțiunea din 14 Aprilie 1698.. către guvernul Transilvaniei, -iar după Nilles,¹⁹⁵ împăratul a dat rezoluția la stăruințele cardinalului Kollonich sprijinit de comitele Kinsky.

Rezoluția sau decretul avea următorul cuprins: „Acela dintre preoții Români de ritul grecesc, care făcând mărturisirea de credință-pe lângă observarea ritului grecesc, se vor fi declarat pe lângă catolici, recunoscând pe Preaînaltul Pontifice, se vor bucura de privilegiile preoților catolici. Care însă dintre acești preoți de ritul grecesc va socoti că nu trebuie să facă numita mărturisire, sau chéar se va fi unit cu una dintre celelalte religii recepte sau vor fi socotind că trebuie să rămână in starea religiunii sale in care e acum, se va bucura de privilegiile acelei religiuni pe lângă care se va fi declarat, sau chéar se va menține și pe mai departe in starea actuală a religiunii, in aceiași situație de drept

in care se află acum". /Nilles p.195, Barițiu p.163, Bod, Laurian, Păcățianu și S. Dragomir (p. 9).

In ce privește darea acestei rezoluții socotim mai verosimilă părerea lui Barițiu, că s'a dat la cererea celor doi magnați reformați, ca o consolare, din moment ce se spunea și de trecerea Românilor la celelate religii recepte.

12. O danie bănească a lui Constantin Brâncoveanu.

Chestiunea unirii Românilor din Ardeal cu Biserica Romei și printr-o desfacere a legăturilor ierarchice cu mitropolia Ungrovlachiei de la București, nu-l putea lăsa indiferent nici pe Domnitorul Țării Românești, mai ales când acela era Constantin Vodă Brâncoveanu, marele apărător și darnicul sprijinitor al ortodoxiei din intreg orientul apăsător sub stăpânirea sau suzeranitatea turcească.

Pentru a ținea în ortodoxie pe Atanasie, Vodă Brâncoveanu, cu data de 25 Mai 1698 face o danie pe seama „Sfântii și mării biserici a metropoliei Belgradului Archiepiscopii țării Ardealului unde se cinstește biserica al sfintei și de viață făcătoarei Troiței, care se află al acestei metropolii ce mai sus s'au zis dentru a sa temelie iaste făcută și înălțată de răposatul Mihailu Vodă od pe vreme când a fost craiu intracea parte de loc”. Și hrisovul continuă: „Deci dară, dator ne rândum ca în toți anii vieții noastre ca să avem a da, viitorilor uslar de acolo celor ce vor veni dela această sfântă metropolie de ani -bani șase mii, care număr să hie, neschimbat și nemutat, pentrucă știind-o știin pe această sfântă metropolie că se învrășbește ca o corabie, în mijlocul valurilor mării, fiind întră multe fealuri de eretici necredincioși și se năpătuște dela dânși în multe chipuri.”

În continuare Domnulu Țării Românești dispune, că ori și cine ar ajunge dămn, „au din sângele neamului nostru au dentraltul străin, dentru a sa amuție care dela Dumnezeu iar fi dată să nu se indoiască cu hirea ca /să/ hie lipsită această sfântă metropolie de acstu număr de bani sau după numărul cel

mai sus zis au și cu mai mare număr precum îl va îndura Dumnezeu, ^{cu} așa urmați pohta noastră precum și noi am primitu și am făgăduitu primindu urmarea astor răposați pravoslavnici domni..."

"Si iată că punem vremea viitorilor de acolo pentru puarea aceștei mile la Septemvrie zi întâi.-Această milă am făcut și am întărit indemnându-ne văzând și hrisoave iscălite și pecetluite ale celor ce mai nainte de noi au domnit intru Dumnezeu răposați strămoșului domniei mele Io Matei Băsărab Voevod, și a lui Constandin Vodă Serban și încă și hrisovul lui Antonie Vodă.-

"Drept aceia și noi amu voitu și am pohtitu de am voit mila aceasta și cu acestu cinstițtu hrisov, a domniei mele ca să aibă ^o venirea in ~~pară~~ toți anii trimișii de acolo, la vreme ce mai sus s'au zis să ia mila aceasta suma deplin, ca să hie sfântii mitropolii dentărire și de ajutor. Iar dominii mele și repositiloru părinților Domniei mele vecnică pomenire"-

Hrisovul a fost întărit "cu tot sfatul și credincioșii boiari divanului domniei mele"-pe cari Brâncoveanu îi și înșiră.

Hrisovul ~~se~~ înceie astfel: "Si s'au scris hrisevul acesta in orașul scaunului Domniei mele în București intru al zecelea an den domnia domniei mele de Isar logofătul, den București; -Mai 25 /continuă in slavonește/ fiind cursul anilor dela Adam 7026, și dela Mântuitorul Hristos 1698. Io Constandin Voevod. Ștefan Cantacuzino v. logofăt."-

Hrisovul de danie până la 1848 se afla in archiva metropoliei din Blaj. De aci, prădându-se archiva, in timpul revoluției dimpreună cu mai multe acte, a ajuns in muzeul ~~Brukenthal~~ Brukenthal din Sibiu. De aci ^{la} copiat ^{de} Nicolae Densușeanu și comunicat ^{la} lui Ciparia la București, in Septembrie 1867, iar Cipariul a reprodus ^o in intregime in "Archivul"-său. (pp. 453-454)

Deși acest act de danie in pământul pleacă din cuvinte de ale sftii Scripturi, ca de ex, "Fiți îndurați precum tatăl vostru cel cereșc înaste îndurat, ca să vă primească pe voi in lăcașurile sale cele cerești" și că "județul acolo /in cer/

Von din ofatul evanghelice "multostenia puniten pacatele"

fără milă iaste celor care nu fac milă"- ^(Arhid., # 453) și-a avit incontestabil și un substrat de ordin lumesc, și anume acela de a reține prin aceasta pe Atanasie și prin el biserica românească din Ardeal de a trece la catolicism și de a rămâne pe mai departe in cadrele ortodoxiei.

13. Manifestul Cardinalului Kollonich
din 2 Iunie 1698.

Cardinalul Primate al Ungariei, Leopold Kollonich a aflat de bine, ca profitând de decretul împărațesc din 14 Aprilie 1698, să lanseze un manifest sau „scrisoare enciclică” tipărită și adresată in primul rând către preștii români de ritul grecesc aflători in Ungaria, Transilvania și părțile ei anexe, in care să arate in rezoluție, ~~cu exactitate~~ clar și detaliat cuprinsul decretului împăratului, și anume, ca ce trebuie să cuprindă mărturisirea de credință prestată de un creștin de ritul grecesc și că ce insemnează a recunoaște pe Preaînaltul Pontifice. Cardinalul Kollonich va urma intru toate noșrmele cuprinse in decretul de unire de sub Teofil, decret care se alcătuieste in conformitate cu instrucțiunile primite de misionarii iezuiți privitor la negocierile pentru unirea celor de rit grecesc.

Fiind scrisoarea lui Kollonich către clerul român una din isvoarele de drept ale unirii, ~~ia~~ vom reproduce in intregime, in traducere:

„Noi Lepold de Kollonich din mila lui Dumnezeu preot Cardinal al Sfintei Biserici Romane cu titlul Sftului Ieronim al Ilirienilor /Jugoslavilor/ Archiepiscop de Strigoniu, Comite suprem și perpetuu al localității și al acestui județ, Primate al regatului Ungariei, Legat hăscut, Secretar și Cancehar suprem, prior (egumen) al s. ord Ierusalimitean, Comandor al Egriei, Maylbergului, consilier intim actual al Sacrei Majestăți cesaro-creștinești. Tuturor, la mâinile cărora vor fi ajuns acestea, și mai ales preștilor români de ritul grecesc aflători in Ungaria, Transilvania și in părțile ei anexe, -măntuire vecinică in Domnul

Facem cunoscut prin aceasta tuturor cărora se cuvine: Ceia ce mai sus numita Preasfințita Majestate cezară-crăiască Leopold I., Împărat al Romanilor, pururea August, a hotărât prepozițios atât în ziua de 23 August 1692, cât și în ziua de 14 Aprilie anul curent: Acela dintre preoții de rit^{agreg} grecesc care făcând mărturisirea de credință pe lângă respectarea ritului grecesc se va fi declarat unit cu catolicii pe lângă recunoașterea Preaînaltului Potifice, să trăbuiască să se împărtășească și să se bucure întocmai de aceleași drepturi, privilegii, scutiri și înmunități, de care se știe că se împărtășesc preoții romano-catolică sau de ritul latin, conform prevederilor sfintelor canoane și a statutelor divilor regi ai Ungariei.

Care rezoluție preagrățioasă a Majestații Sale Sacratissime înțelegându-o prea largă că suntem pătruși de o foarte mare bucurie, fiindcă auzim și vedem că vi se deschide calea, pe care să vă puteți întoarce la sânul strămoșesc al Bisericii romano-catolice și la unirea cea salvatoare, -am socotit că și aceea e de competența slujbei noastre și a grijei noastre pastorale, cu care funcționăm în întreaga Ungaria, precum și în țările și provinciile ei anexe, ca Primate al Ungariei și Legat din naștere, și în virtutea autorității noastre de arhiepiscop al mitropoliei de Strigoniu Scaun Apostolic, -ca voaș tuturor care vă reîntoarceți și care vă veți reîntoarce la unirea cu biserica romano-catolică, să vă oferim favoarea noastră și o protecție specială întru toate; ceia ce vom și îndeplinim cu atât mai cu efect cu cât voi veți fi mai zeloși întru mărturisirea și păstrarea susnumitei uniri, învățând, mărturisind și crezând în mod privat și public, tot ceia ce învață, mărturiseste și crede sf. maică Biserica romano-catolică, mai ales însă veți fi scoși la iveală, mărturisind cele patru puncte, în care până acum păreați că v'ați fi abătut mai vârtos.

Întâi anume: Că Pontificele Roman este capul universat al Bisericii întregi, răspândită pe rotogolul pământului.

Al doilea: Că pâinea nedospită /azima/ este materie suficientă pentru luarea cinei Domnului sau a tainei eucharistiei.

Al treilea: Că în afară de cer, locuința celor fericiți, și

*V data nouă
prin un privilegii
special al
sfântului*

de rai, închisura celor osândiți, este un al ^{treilea} loc, în care se dețin și se curăță sufletele morților care nu sunt încă pe deplin curățite.

Al patrulea: Că Spiritul sfânt, a treia persoană di Treime pucește dela Tatăl și dela Fiul.

Făcând aceasta veți putea spera nu numai dela Dzeu dătătorul tuturor bunătăților, în viața de acum adecă revărsarea sa imbelșugată a darurilor ci și o binecuvântare mai bogată în cele vremelnice, iar în cea ce va să vie veți putea spera fericirea veșnică; ba din favoare specială a Augustului Împărat, din plinitudinea puterii regale, atât persoanele voastre cât și bisericile și celelalte aparținătoare acestora, vă veți împodobi de aceeași imunitate și scutire de care se folosec de fapt, bisericile, persoanele și lucrurile bisericești de ritul latin după prescripșul sfintelor canoane. ~~Majestății Sale Sacratissime~~ Iar dacă cineva ar îndrăzni print-o cîtezanțak temerară să desprețuiască acest decret al Majestății Sale Sacratissime sau să se împotrivescă în mod voalat mai sus amintitei scutiri bisericești a uniților ^(papalini) acestui rit grecesc, pe față sau în ascuns, sub vreun pretext oarecare sau pe motivul pretinsului uz ^{și} a deprinderii dinainte de a fi unit, se va face vinovat și va fi suspus tocmai la aceleași pedepse-atât din partea judecătorilor forului bisericesc cât și laic ba ~~chiar~~ și de către Augustisimul Împărat, dacă va fi delipsă, -pe cari pedepse le sufăr după lege și obicei cei cari vatămă imunitatea bisericească a credincioșilor de ritul latin. Si pe lângă aceasta în folosința acestei imunități bisericești, toți domni, Guvernul regal, magnații, prefecții, și suprefecții comitatelor, judecătorii nobililor, căpitani supremi și juzi regali ai scaunelor săcnești cât și ^{și} celor săsești, în sfârșit toți judecătorii și justițiarii atât ai forului bisericesc cât și ai celui laic, dacă vă veți fi plângând înaintea lor că ați fost vatămați în imunitatea sus amintită, și dacă veți fi cerut ajutorul și asistența lor, vor trebui și vor fi obligați să vă facă dreptate și judecată la fel ca și credincioșilor latini ai sfintei maici biserici, cari se bucură de ^{și} aceeași imunitate. Dacă vor întrelăsa să facă aceasta, ne veți relata despre

aceasta nouă și urmașilor noștri, și ne vom sârgui ca să se aplice la vremea convenită unui rău atât de evident leacul ches și cu o mână mai severă.

Dat in Curia Comandei noastre beneficiată din Maylberg, in Viena Austriei, in ziua de 2 Iunie, anul Domnului 1698.

Leopold Cardinal de Kollonoch, Archiepiscopul Strigonului." /In Katona, Hist. cr. v. XVII, Nilles, Cipariu, Laurian, Pacățianu și Sincai. pp. 182-183. pp. 196-198. pp. 279-285. pp. 37-38. pp. 73-76.

Această scrisoare apstorală a Mitropolitului Primate al Ungariei avea să spulbere nădejdiile pe care calvinii le vor fi legat de decretul cesaro-crăesc din 14 Apr. 1693. Era evident că intențiunea Curții din Viena era să atargă pe Români de partea bisericii romano catolice și nici decum să-i lase să rămână ori să inoate spre apele reformărilor ardeleni.

Acest manifest al Cardinalului Kollonoch care explica cele patru puncte ale sinodului de unire dela Florența /1439/, pe care trebuia să le cuprindă mărturisirea de credință a uniților, era totodată un fel de prim răspuns afirmativ la hotărârile sinodului de unire de sub Teofil, din 1697. Si mai era un avertisment dat tuturor acelor adversari ai unirii /calvini in primul rând/, care ar fi încercat a pune bețe in roate, ori să saboteze această dorință împărătească.

Analizând scrisoarea enciclică a cardinalului Kollonich, Gheorghe Barițiu /p. 175-176/ face următorul comentariu: „Vede ori cine, că aceste amenințări sunau drept la adresa protestanților, care anume in Ungaria luptau pe viață pe moarte contra catolicismului, și care acum prin unirea Românilor pu biserica Romei aveau să sufere pierderi infricoșate prin emanciparea tuturor persoanelor bisericești, prin pierderea robotelor și a zecimelor, dela toți preoții, cântăreții și feții, prin pierderi de pământ feudal, din care avea să se tate porțiuni canonice pentru preoți și altele pentru susținerea bisericilor, prin smulgerea preoției române de sub jurisdicțiunea superintendenților, precum și de sub alunul /nuiaua/ domnilor feudali și al funcționarilor”

(p. 175) Iar privitor la drepturile promise de împăratul Leopold I.

spune: „Drepturi atât de multe și mari bisericesti, civile și politice nu a promis nici o putere omenească poporului român într'o mie de ani, și toate aceste bunuri pământesti in schimb pentru niște puncte dogmatice, din care necum poporul, dar nici preoțimea nu înțelegea nimic, pentru că acelea nici nu sunt lucruri de a fi înțelese de cineva, ci ele sunt pur și simplu de a fi crezute”. /p.176/.-

Dealtfel Barițiu cu multă justete adaugă, că: „intre cele două biserici /catolică și ortodoxă/divergențele sunt mai mult măiestrite, iară pe cât ar fi serioase, esențiali, acestea pe lângă o voință curată de ambele părți s'ar putea complana și regula, dacă toate acelea nu s'ar fi confundat cu chestiunea de supremație, și dacă in decursul veacurilor toată desbinarea confesională nu s'ar fi prefăcut in politică de stat, precum este ea până in ziua de azi in mai multe state”. (Ibid.)

14. Hotărârea sinodului din Octomvrie 1698.

In Iunie 1698 pe când apăru enciclica cardinalului Kollonoch, Atanasie era încă tot neconfirmat. Situația lui nu prea era plăcută, căci din lipsa confirmării nu avea autoritatea necesară pentru menținerea înaltei sale demnități.-

Confirmarea întârzia fiindcă procesul informativ de credință cerea multe formalități și fiindcă se aștepta să se probeze fidelitatea lui Atanasie față de Impăratul și să se dovedească statornicia lui față de „sft. unire”, deoarece din partea răuvoitorilor fusese mult ponegriț și acuzat. /Nilles p.199/.- Baranyi între timp il informase dela Vinea pe Atanasie despre cauzele amânării confirmării. Pentru a delătura piedecile care îi stăteau in cale și pentru a câștiga favoarea împăratului, Atanasie, in aceeași lună /Iunie/ când apăru enciclica lui Kollinich, convocă sinodul general pe ziua de 7 Octobrie 1698, pentru a stabili definitiv unirea începută sub înaintașul său Teofil și pentru a satisface dorinței de unire a clerului, exprimată deja in anul precedent. Nilles p.199/.-

Sinodul intrunit la 7 Octomvrie a durat până la 24 a celeași

44

luni. „Protocoale” /procesele verbale/ dela acest sinod nu ni s'au păstrat. S'a păstrat însă actul unirii, sau „manifestul” redactat atât românește /cu cirilice/ cât și latinește. Acest act, după cum spune Barițiu „fu descoperit mai dintru odată de dnii Nicolaus Nilles și Nicolae Densușianu, apoi fotografiat și zincografiat, vedem că la acela au subscriș 38 de protopopi ca membri ai sinodului.”

Sinodul după Barițiu avea să discute:

1. Rezoluțiunea împăratului din 14 Aprilie 1698.
2. Enciclica cardinalului Kollonoch din 2 Iunie 1698.
3. Instrucțiunea dată misionarilor iezuiți privitor la respectarea ritului grecesc.
4. Diploma împăratului Leopold din 23 August 1692 dată cu ocaziunea unirii Rutenilor.
5. Decretul unirii emanat dela sinodul convocat de Teofil în Februarie 1697.

Manifestul era următorul:

„Noi mai în jos scrișii, Vlădică, Protopopi și Popii Bisericii lor românești dăm în știre tuturor cărora se cuvine, mai vartos țării Ardealului .

Judecând schimbarea acestei lumi înșelătoare și nestarea și neperirea sufletelor, căruia în măsură mai mare trebuie a fi decât toate, din bună voia noastră ne unim cu Biserica Romei cea Catolicăască, și ne mărturisim a fi mădularele cestei Biserici sante catolicească a Romei prin ceastă carte de mărturie a noastră, și cu acele Privilegiomuri voim să trăim, cu care trăesc mădulările și popii acestei Biserici sante, precum Înălția Sa Impăratul și ~~cardinalul~~ coronatul Craiul nostru în milostenia decretului Înălției sale ne face părtași, care milă a Înălției sale ne dăvrând a o lăpăda, cum se cade credincioșilor Înălției sale, această carte de mărturie și Înălției sale și Țării Ardealului o dăm înainte, pentru care maș mare tărie dăm și scrisurile mânilor noastre . S'au dat în Belgrad în anii Domnului 1698 în 7 zile a lui Octomvrie.

„Însă în acest chip ne unim și ne mărturisim a fi mădulările santei catolicescei Biserici a Romei, cum pe noi și rămășițele noastre din obiceiurile Bisericii noastre a răsăritului să nu ne clătească: și toate ceremoniele, sărbătorile, posturile

cum până acum așa și de acum înainte să fim slobozi a le ținea după calendarul vechiu, și pe cinstit Vlădica nostru Atanasie nime până în moartea Sântiei Sale să n'aibă putere al clăti din scaunul Sântiei Sale. Ci togmai de s'ar întâmpla moarte, să stea în voia Săborului pe cine ar vrea să aleagă Vlădică, pe care Sântăia Sa Păpa și Înălțatul Împărat să-l întărească, și Patriarchul de sub biruința Înălției Sale să-l chirotonească, și dregătorelor Protopopilor cari sunt și vor fi nici într'un feliu de lucru nime să nu se mestece, cinsă se țină cum și până acum. Iar de nu ne vor lăsa pe noi și rămășițele noastre într'această așezare, pecețile și iscăliturile noastre, care am dat să n'aibă nici o t~~orie~~rie. Care lucru l'am întărit cu pecetea mitropoliei noastre pentru mai mare mărturie." L.S.

Sigilul lui Atanasie poartă inscripția: „Aceasta easte pecetea Mitropolie /i/ Beogradul /ui/,”.

După ce „cartea de mărturie” a fost redactată și subscrisă de Atanasie și de cei 38 protopopi prezenți, sinodul a hotărât ca actul să fie copiat în limba latină pe dosul aceleiaș foi, apoi subscris de cei prezenți; iar privitor la cele patru puncte dogmatice să se facă mărturisirea de credință în prezența lui Barany, iar hotărârile sinodului să fie înaintate Majestății Sale Împăratului și cardinalului rimate. De aciea a și fost nevoe să fie redactate și în limba latinească, mai ales că aveau să fie trimise și la Roma.

Ambele acte, atât cel românesc cât și cel latinesc, au foat iscălite de Atanasie în românește cu litere cirilice cum și în latinește, și întărite cu pecetea Mitropoliei. Pe trei foi urmează iscăliturile protopopilor, care reprezentau clerul, urmate de pecețile lor. Sub iscăliturile românești /cu cirilice/ s'au trecut din oficiu iscăliturile cu litere latine.

Atanasie, la urmă, ca să înlătore ori ce bănuială privitor la schimbarea ritului și pntru ca să asigure pe oamni săi că prin acceptarea formulei de unire nu se aduce nici o știrbire integrității ritului grecesc, -a adaus această clauzulă norocoasă:

„Si așa ne unim aciea ce-s scriși mai sus, cum toată leagea

noastră,, slujba Besearicei, liturgia și posturile și darul nostru să stea pe loc, Iară de n'ar sta pe loc aclele, nici aceste peceți să n'aibă nici o tărie asupra noastră și Vlădica nostru Atanasie să fie in cap și nime să nu-l hărbătăluiască"-Inițiat la Numelui „Ath” și sigilul lui particular /nu cel mare al Metropoliei care e sub manifest- Nilles p.207/-

Cei 38 de propopoi care au iscălit actul unii erau:

- Protopop Gheorghe din Hațeg L.s.
- " Ioan " Hunedoara "
- " Iancu " Geomal "
- " Nicolae " Sasebeș "
- " Ilie " Blăje /? Blazea / "
- " Stefan " Cața /? Kaczey / "
- " Macavei " Nimigea "
- " David " Uifalău "
- " Ioan " Călian "
- " Gheorghe " Bistrița "
- " Constantin " Hopârta "
- " Gavril " Sovaru "
- " Gavril " Bistra "
- " Mihai " Călata "
- " Matei " Lăpuș "
- " Gheorghe " Daia "
- " Mihai " Armeni "
- " Stefan " Chior "
- " Ioan " Cara "
- " Simion " Săcal "
- " Ioan " Cheța "
- " Radu " Colun "
- " Ioan " Molhu "
- " Toma " Racovița "
- " Sava " Săliște "
- " Aron " Făgăraș "
- " Dănilă " Făgăraș "
- " Dănilă " Ilia "
- " Toma " Vințul /de jos/ "

Protopop	Teodor	din	Gurghiu	L.s.
"	Aron	"	Tichindeal	"
"	Idomir	"	Berghin	
"	Ioan	"	Lepindea	
"	Constantin	"	Seni	
"	Stefan	"	Soncuta	
"	Simeon	"	Silivaş	
"	Gheorghe	"	Ohaba	

/In latineşte la Nilles o.c.p.210-211/.

Dăm şi traducerea textului latinesc al manifestului, acesta nefiind o traducere a lui românesc, ci o redactare liberă, insistând asupra unor lucruri /cele referitoare la credinţă/ asupra cărora manifestul românesc nu stăruie şi atingând numai implicit alte lucruri /cele referitoare la rit şi disciplina orientală/ asupra cărora stăruie manifestul românesc, pentru liniştirea clerului şi a poporului român./Dr Bunea ,Chestiuni din dreptul şi istoria bisericii româneşti unite p.II.Blaj-1893, pp.7-9./.-

In traducere românească manifestul latină sună astfel:

„Noi cei mai jos scrişi, Episcopul bisericii Româneşti din Transilvania, Protopopii şi întreg clerul, prin aceasta facem cunoscut tuturor celor care se cuvine şi mai cu seamă însă înaltelor saturi ale regatului Transilvaniei, -Considerând atât scurgerea şi nestatornicia vieţii omeneşti cât şi nemurirea sufletului /căruia trebuie să-i purtăm de grijă mai cu seamă intru toate/, liber şi de bună voie, la indemnul voinţei lui Dzeu, încheiem unirea bu biserica romano-catolică şi prin aceasta ne declarăm de conmembri ai aceleiax Sfihte Maice Biserici Romano-Catolice; primind, mărturisind şi crezând toate, cate le primeşte, le mărturiseşte şi le crede aceea, mai ales însă acelle patru puncte, in care până acuma părea că nu ne înţelegem, şi care ni se fac cunoscute şi prin decretul şi diploma preagrăţoasă a Majestăţii Sale Preasfinte. Drept aceia, şi noi ca nişte conmembri ai aceleia, voim, după cum dispune decretul amintit mai sus al Sfintei Majestăţi imperiale şi regale, să ne folosim şi să ne bucurăm de aci înainte de aceleaşi drepturi şi privi-

legii, de care se folosesc și preoții azelei Sfinte Maice Bisericii după permisiunea sfintelor canoane și după privilegiile date de repositii regi de odinioară a Ungariei. Spre mai mare tărie și credință a acestuia am întărit manifestul nostru prezent cu subscrierile mâinilor noastre precum și cu sigilul. Anul 1698, 7 Octombrie, în Alba Iulia". / În latinește la Nilles și în românește la Cipariu, Bunea și Densușeanu. - *Trad. făcută de N.*

Deosebirea între textul latinesc și cel românesc al acestui manifest a dat naștere la o polemică acerbă între istoricii ardeleni, unii susținând „falsificarea” manifestului în traducerea latinească, iar alții combătând această afirmațiune.

Polemica a deslănțuit-o Nicolae Densușeanu, care descoperind în arhivele Universității din Budapesta / colecția Hevenci, în v. 24 intitulat -Unio Græcorum./ textul manifestului de unire din 7 Oct. 1698, a scris un tratat în „Gazeta Transilvaniei” din Brașov, sub titlul „Cercetare istorică-critică”, cu subtitlul „Falsificarea manifestului de unire cu biserica Romei”. N. Densușeanu vroia să documenteze cum că manifestul în textul lui latinesc ar fi un „falsificat criminal”. Blajul a răspuns prin ziarul „Unirea”, din coloanele cărui s’au retipărit articolele scrise de Dr. Alexandru Grama și Dr. Augustin Bunea, ca răspuns afirmațiunilor lui Nicolae Densușeanu, sub titlul: „Chestiuni din dreptul și istoria bisericii românești unite, studiu apologetic din incidentul invectivelor Gazetei Transilvaniei și a lui Nicolae Densușeanu asupra Metropolitului Vancea și a bisericii unite” Blaj, 1893. 2. v. - În partea I. a. Dr. Alexandru Grama tratează problema actului unirii din punct de vedere al dreptului canonic, susținând că unirea a fost un act dogmatic și nu un act politic, nu o alinață politică între două confesiuni / biserica românească și cea catolică / pentru a se apăra împotriva unei a treia / cea reformată / cum susținea N. Densușeanu, - În partea a II-a Dr. Augustin Bunea dovedește autenticitatea și gunțitatea manifestului de unire cu biserica Romei din 7 Oct. 1698, cu argumente istorice, (p. 3-38). -

Nu vom intra în detaliile acestei polemici, care pare a avea și un substrat de ordin confesional, ci vom adăuga din

parte-ne, că și aci, ca și în atâtea ~~alte~~ lucruri-adevărul se va fi aflând la mijloc. Actul unirii va fi fost un act dogmatic cu substrat politic, ori act politic cu exterior dogmatic. La tot cazul când se făcea mărturisirea de credință și se primeau cele patru puncte dogmatice controversate, nu se uită să se ceară împăratului să se milostivească a da și pe seama Românilor din Ardeal, o diplomă, prin care să se garanteze egalitatea ~~de~~ drepturilor și de privilegii a preoțimii române ^{cu} și preoțimea din ^{oia} una din religiile recepte și anume cu cea romano-catolică.

Vlădica și protopopii sinodali când au dat la 7 Oct. 1698 -cartea de mărturie- se vor fi gândit la schimbarea acestei lumi înșelătoare și nestarea și neperirea sufletelor - pe care voiau să și le salveze prin acceptarea credinței catolice îngrale, dar unirea cu biserica Romei, în primul rând, trebuia să le ușureze soarta și să le îmbunătățească starea materială, prin acele - „privilegiomuri” - de cari împăratul Leopold a promis că-i va face părtași prin decretul din 14 Apr. 1698, așa că ^{seci} -ne quid nimis” - căci -in medio stat veritas” -.

15. Corespondența de după sinodul din Octomvie 1698.

În răstimpul de 17 zile cât a ținut sinodul din Octomvie 1698, s'a luat mărturisirea de credință de la 2270 preoți și protopopi, cu schimbul - „per vices” - /Nilles, p. 212./

Din sinod s'a trimis apoi actul unirii la împăratul Leopold I însoțit de următoarea cere ^{ne}-în latinește firește-, care în traducere românească suna astfel:

„Înălțate Impărate, Doamne Doamne al nostru Preândurate, Nu suntem în stare să arătăm de câtă mângăere ne-a umplut Majestatea Sa Sacrosimă prin decretul din 14 Aprilie din acest an, dat către strălucitul guvern al Transilvaniei, în care se sflă următoarele cuvinte ale Majestății Sale Sacratissime: -Acela dintre preoții români de rit ^{ne} grecesc care făcând mărturisirea de credință, pe lângă observarea ritului grecesc, se va fi dekarat pe lângă catolici, recunoscând pe Preaînaltul Pontifice, se va bucura de privilegiile preoților catolici, -Ceia ^{ne}ice primind noi în copie de la Augusta Cancelarie Aulică prin Preaînaltul Părinte

Ladislau Barany, parochul Bisericii romano-catolice din Alba-Iulia, am chemat Săbor obștesc pe 24 a lunii lui Octomvrie, in care văzând favorurile și grațiile Sacratissimei Voastre Majestăți, liberi și de bună voie, cu unanimitate ne-am in voit și am incheiat Unirea cu Biserica romano-catolică, admițând, mătrurisând, toate acelea, pe care le admite, mărturisește și crede Sfânta Maică Biserica Romano Catolică, mai cu seamă acele patru puncte in care până acum ne-am deosebit; anume că: 1. Preaînaltul Pontifice este capul universat întregii Biserici răspândite pe întreg rotogolul pământului. 2. Pâinea dedospită este materie suficientă a cinei Domnului și a jertfei slujbei sau liturgiei. 3. In afară de Cer, Lăcașul celor Fericiți și Iad închisoarea celor condamnați este al treilea loc /care de regulă se numește Purgator/, in care se dețin și curăță sufletele încă nu îndeajuns de curate și sunt ajutate prin voturile credincioșilor. 4. Spiritul Sfânt, a treia persoană din Treime, purcede dela Tatăl și dela Fiul. Despre care am făcut mărturisire de credință in fața mai sus amintitului Cinstit Părinte Ladislau Barany și prin urmare precucernic rugăm pe Majestatea Sa Sacratismă, ca de aci înainte să se indure a ne proteja chiar sub aripile Sale preabinevoitoare conform zelului său, pe care îl are pentru mărirea lui Dzeu, sporirea Bisericii și mântuirea sufletelor, și să ne dea nouă o Diplomă, după cum a dat înainte cu câțva ani Uniților de rital grecesc din Ungaria cari petrec in jurul Muncaciului. Pentru care dorim din suflet ca Dzeu cel Intreit Preabun și Preamare să țină pe Majestatea Sa Sacratismă intru mulți ani întreg și sănătos spre gloria sa, inflorirea religiei și mântuirea sufletelor, să-i dea in cer ~~în~~ cununa cea neveștejită și Augustisima Casă să o adăugească cu noi sporiri.

Ai Sacratissimei Voastre Majestăți, preaumiliți servi și supuși: Atanasie Episcopul de legea românească, dimpreună cu protopopii săi din Transilvania" L.S. Nilles p.200-201.

Scrisoarea sinodată către cardinalul Kollonich avea următorul text:

"Eminentissime Principe și Cardinal !

Doamne Domane nouă Preagrațios.-Am primit prin Preacinsti-
 tul Părinte Ladislau Barany, Diploma cea prea încălzită de
 zelul gloriei divine, a Eminenției Voastre, in care suntem
 declarați de părtași ai privilegiilor, de cari se bucură pre-
 oții Sfintei Maici Biserici Romano -atolice, pentru care vă
 aducem mulțumite veșnice Eminenției Voastre, și ne rugăm ca și
 de acum inainte să binevoiască a ne proteja cu această gra-
 ție și să mijlocească la Majestatea Sa Sacratismă o diplomă
 precum a dat Majestatea Sa Sacratismă inainte cu câțva ani
 Uniților in Ungaria. Si noi am făcut in sinodul general mărtu-
 risirea de credință inaintea mai susnumitului Cinstitului
 Părinte Barany, a cărei copie o am inainta încă de mai inainte
 prin preacinstitul părinte Hevenesș, și rugăm deci preaumuliți
 pe Eminenția Voastră, ca să binevoiasc cãnform zelului să fațã
 de mărirea lui Dzeu, să ne poarte de grijă și de acum inainte
 și să ne apere de potrivnici, căci dela data de când am făcut
 unirea, suntem atacați de catre aceia cu mult mai tare, după
 cum va arătat mai lãmurit cinstitul P. Barany. Pentru care dorim
 din suflet ca Dzei cel Itreit Breabun să Vă ținã pe Excelenția
 Voastră intreg și sănãtos. Binevoiască Eminenția Voastră să
 scrie Eccelentisimului, Domn General Rabatin, să binevoiască să
 ne apere de insultele potrivnicilor.

Ai Eminenției Voastre cei mai umiliți supuși.

Atanasie Episcopul legii românești dimpreună cu protopopii
 săi din Transilvania. -L.S. Nilles p. 213.)

La 27 Noembrie 1698 Atanasie trimite o scrisoare sinodală
 și la Nunțiul Apostolic din Viena, care in traducere româneș-
 te sună astfel:

„Ilustrisime și Reverendisime Doamne, Domne și Patron nouă
 preagrațios.

Nu ne indoim că Domniei Voastre Ilustrisime și Reveren-
 disime îi este cunoscut, că in iarna trecutã, prin R.P.L. Baranyi
 in Augusta Curte ne-am declarați uniți cu Sfânta Bisericã Ro-
 mano-catolicã, cerând preaumilit dela Majestatea Sa Sacratisi-
 mă, să binevoiască a ne face părtași și pe noi de aceleași
 privilegii și drepturi de cari se bucurã preoții acelei Sft.

Maici Biserici: care cerere prea umilită Majestatea Sa Sacratismă a ascultat-o preaîndurat și pre noi, in Decretul dat la 14 Aprilie din acest an, ne-a declarat părtași ai acelor privilegii. Dar totuși, fiindcă se află unii dintre acatolici cari sub diferite pretexte nu se sfiesc să ne vexeze și să ne molesteze in aceste privilegii, de aceia ne rugăm preaumilt la Ilustrisima și Reverendisima Domnia Voastră, ca să-și asume cauza noastră la Majestatea Sa Sacratismă și să binevoiască a ne procura o diplomă după cum înainte cu câțva ani a dat Uniților din Ungaria din jurul Muncaciului, ca heteredocșii să nu mai îndrăsnească a ne jigni. Pentru care dorim din inimă ca Dzeu cel de trei ori Prea**bun** și Preaputernic să ție pe Domnia Veastră Ilustrisimă și Reverendisimă intreg si sănătos.

Ai Domniei Voastre Ilustrisime și Reverendisime preaplecați servitori.

Alba Iulia 27 Noemvrie 1698

Atanasie Episcopul de legea românească dimpreună cu protopopii din Transilvania "(Nilles p.214.)

O altă scrisoare a mers la adresa cancelarului Kinscki, președintele Cancelariei Aulice.-Dăm și această scrisoare in traducere românească.

„Excelentissime și Ilustrisime Doamne, Doamne și Patron preagrațios.

Zelul preainflăcărat al Excelenței Voastre, cu care se compoartă față de gloria Puterii Dzeești, iubirea preacmcernică, cu care se arată față de religiunea noastră de ritul grecesc, a insuflețit inimile noastre ca să aducem mulțumiri neperitoare. Căci e lucru cunoscut, că prin iscusința, hărnicia și truda Excelenței Voastre, s'a exoperat, ca Majestatea Sa Sacratismă prin ~~Ne~~înduratul emanat decret din 14 Aprilie a anului curgător, pe noi cei uniți cu Sfânta Biserică Romano-catolică, ne-a făcut părtași de privilegiile și drepturile, de cari se bucură preoții acelei Sfte. maici Biserici. Deci nu e nimeni care să dubiteze, că și de aici inainte Excelența Voastră o să ne apere și să ne întărească prin același zel și dragoste. Pentru acestea din suflet dorim ca Dzeu ~~ne~~ întreit

Preabun și Preamare să Vă țină întreg și sănătos timp îndelungat, spre mărirea sa, spre înflorirea religiei și spre mângăierea noastră iar noi ne recomandăm în grație pe mai departe.^x.

Ai Excelenței Voastre cei mai umiliți supuși."

Alba Iulia, 1698, 27 Noemvrie.

Atanasie Episcopul Bisericii Catolice Unite de rit grecesc, Prptoppii și celalat Cler."-(Nilles p.215.)

În calea perfectării unirii se puneau însă tot felul de piedeci, mai ales din partea conducătorilor politici și a domnilor de pământ reformați. Fiind Românii în bună parte iobagi pe moșiile domnilor calvini, aceștia făceau asupra preoților felurite presiuni, pentru a-i abate dela unirea cu catolicii și a-i atrage spre unire cu biserica lor. Rezoluția împărătească din 14 Aprilie 1698 nobilii încercau să o interpreteze în favorul lor, spunând că de aceleași drepturi și privilegii se vor bucura preoții români și dacă trec la calvini, ba, în plus ei nu le mai cer nici cele patru puncte. Pe care nu-i puteau convinge cu vorba, nu se sfiau a-i maltrata, după cum se va vedea mai târziu, într'o scrisoare a lui Atanasie către Kollonich.

Zece preoți din Tara Hațegului s'au și alăturat la calvini, recunoscând autoritatea lor bisericească, iar ritul și obiceiurile rămânând cele de mai înainte.-Calvinii făceau toate eforturile să zădărnicească unirea cu biserica romano-catolică, exploatând nemulțumirile personale și făcând intrigi, căci doar își dădeau seama ^{că unirea} se face în paguba lor.

Baranyi la rândul său, pentru a nu se zădărnici opera abea infiripată, ținea să-și ia și el măsurile necesare și utile cu care să poată contrabalansa acțiunea protestanților calvini din Ardeal.

Vom reproduce pentru evidența acestui fapt, scrisoarea lui Baranyi către cardinalul Kollonich, din 27 Noemvrie 1698, data

x. Sinodul aflate dela Baranyi, ca în urma intervenției cancelarului Kinski, s-a exoperat publicarea rezoluției dela 14 Aprilie 1698.-/Nilles, p.215./.-

când pleacă și scrisorile lui Atanasie către Nunțiul Apostolic și ~~cardinalul Kollonich~~, către *comitele Kinsky*.

„Eminente Principe,

Doamne Doamne și Patron Preagrațios.

Acatolicii noștri au mișcat toate pietrele, ca să abată dela începutul cel bun pe preoții români, dar prin mila lui Dumnezeu toată încercarea lor e zadarnică. Acum încearcă alta; căci au trimis pe Dl Vas, calvin, la Curte, ca să lucreze în toate chipurile și să împiedece unirea. Deci să binevoiască Eminența Voastră să vegheze și să împiedece încercările dușmănoase.

Ieri ne-am sfătuit mult cu Episcopul și cu vreo câțiva protopopi, și am socotit că ar fi foarte bine pentru înfrânarea acatolicilor, dacă Majestatea Sa ar da voie și ar chema pe nume la Curte /Aulă/ pe Episcopul Atanasie cu Protopopul Gheorghe Pop din Daia, Ioan Pop paroh în Alba /Iulia/, de asemenea pe Stefan Raț, provizor /la fisc/ dela Alba /Iulia/ care a conlucrat mult în această afacere. Eu cel puțin nu văd nimic mai bun decât acesta;

1.) Insași Majestatea Sa să văză judecata și statornicia lor, și s'ar însufleții să-i sprijinească pe ei și să reprime pe heterodocși. 2.) Romanii s'ar încuraja mai tare în bunele lor gânduri. 3.) S'ar dovedi de mincinoși ereticii, care strigă, că afacerea acesta ar fi plăsmuită numai de Dl C. Apor și de mine. Rog prin urmare preaumilit pe Excelența Voastră, să binevoiască să mijlocească un Decret dela Majestatea Sa Sacrată, prin care aceia să fie chemați cât mai repede la Viena și în fața întregii Curți, chiar și în fața acelor care țin partea ereticilor, heterodocșii să fie desavuați. Azi din nou am trimis doi preoți români ~~la~~ dl. Keresztesi, Președintele, *(comite)* ca în fața staturilor să citească manifestul /sinodului/, a promis că va face, vom vedea ce are să facă. De altfel au mărturisit în numele întregului Cler, că dela ceea ce au publicat în Manifest, nu voiesc să se abată.

După acestea incredințez pe Eminența Voastră protecției Divine.

Alba Iulia 1698, 27 Noemvrie

Al Eminenței Voastre cel mai umilit supus și cel mai de jos capelan P. Ladislau Baranyi." (Nilles p. 178-179. /-

"propozitiile" sau

In Noemvrie, pe când ^{erau} dergeau aceste scrisori catre puter-
 nicii patroni ai unirii, dieta Transilvaniei, ținută la Alba -
 Iulia, avea să se sesizeze și ea de decretul împăralesc din
 14 Aprilie 1698, in urma căruia sinodul din 7 Octovrie a adus
 hotărârea de unire pe care cei doi preoți trimiși de catre
 Barany, l-au adus /manifestul de unire/ la cunoștința președin-
 telui dietei, magnatul calvin Keresztesi. - Cu toate acestea, ^{intre}
 ordinea de zi a dietei, desbatută in ziua de 23 Noemvrie 1698
 figura numai decretul regal din 14 Aprilie 1698, nu și "mani-
 festul" de unire al Românilor cu biserica rom- catolică. ^{(Kragomir}

In ședința amintită, ^{ca} statuturile luară hotărârea să inain-
 teze contra decretului din 14 Aprilie 1698, următoarea remon-
strațiune".

"E departe de noi chiar și gândul, că am vrea să ne im-
 potrivim dispozițiunilor grațioase ale Majestății Sale, totuși,
 fiindcă in această materie nu trebuie să considerăm intr'atâta
 religiunea, ne-am hotărât să rugăm pe Majestatea Sa cu umilin-
 ță, să nu împărtășească acelei națiuni mai mare libertate, decât
 a avut până acum, deorece acesta ar servi spre batjocura, spre
 intristarea și in prejudiciul celor trei națiuni. Inaintașii
 noștri ^{nu} niciodată ^{nu} au ^{re}cepiat ^{ace}ia națiune și pe preoții
 săi, nici nu au incorporat-o și cu atât mai puțin i-au făcut
 părtași, pe Români și pe preoții lor, de aceeași libertate."
 /S. Dragomir o.c.p. 14 după Erdely orszag ^{men}lekek/.-

In așteptarea rezoluției împărătești la această remon-
 strație, dieta decide să oblige pe preoții români să plătească
 contribuțiunile lor, ca mai inainte, dând și domnilor de pământ
 onorarul obicinuit, chiar dacă și-ar fi schimbat religia. ^(ghid.)

Tot in dieta din Alba Iulia s'a mai hotărât să se publi-
 ce prin organele administrative /pretori, ^{și} asesori, jurați/ cle-
 rului și intreg poporului român din cuprinsul Ardealului de-
 cretul regal din 14 Aprilie 1698. Totodată au decis să se facă
 și o investigație, sau anchetă, luând ^{un} fasciunile preoților și
 țaranilor români privitor la oferta de unire cuprinsă in
 decretul din chestiune, - Rezultatul acestei anchete urma să fie
 prezentat dietei din Sighișoara, convocată pentru inceputul
 anului 1699.

Calvinii, care conduceau guvernul Transilvaniei, sperau, că prin organele administrative să directiveze pasiunile românilor și spre apele lor, să arate cum că unirea ar fi dorită numai de preoți și nu și de țărani români și astfel să contracareze acțiunea lui Barany și ai puternicilor lui patroni. (Păcatari, p.41).

În arhiva regnicolară, secția guvernului ardelean, la anul 1698 nu s'au păstrat un mare număr din aceste anchete făcute prin satele românești din Ardeal. (Vezi câteva modele la Dragomir, o.c., pp.15-18)

La 20 Ianuarie 1699 se întrunea dieta dela Sighișoara, fără ca să fi sosit până la acea dată vreun răspuns dela Viena la remonstrațiunea înaintată de staturi. - De aceea chestiunea unirii nu au luat-o în discuție, dar totuși au hotărât ca în bugetul țării să figureze și un venit rezultat din contribuția preoților români, în sumă de 4.950 florini. /S. Dragomir p.19 și în Erdély orszag gyűlési emlékek, p.411/. - Dar n'au avut curajul să-și execute această hotărâre, amânându-o - până la sosirea rezoluției preagratoase a Majestății Sale" - (Ibid. p.19.)

Rezoluția așteptată însă nu mai sosit, ci în locul ei ieși dela Curte prima Diplomă Leopoldină "Diplomă solemnă a unirii" din 16 Februarie 1699 "care sancționează acordul uniunii încheiat cu Români" (Idem. p.12-19.-)

16. Prima diplomă leopoldină, din 16 Februarie 1699.

Diploma cerută de Atanasie și protopopii sinodalului, prin care să li se asigure preoților români egalitatea de drepturi și privilegii cu preoții romano-catolici, n'avea să apară decât după terminarea îndelungatului războiu cu Turcii, războiul pornit de Kara Mustafa la 1683 cu asediul Vienei și încheiat abia la 26 Ianuarie 1699 prin pacea dela Karloviț.

În urma acestei păci, rămânând Transilvania definitiv în stăpânirea Habsburgilor, împăratul Leopold avea mâna liberă și deplină siguranță să-și pună în aplicare și proiectele de ordin confesional.

Și așa, apără în curând după încheierea păcii, de Români mult așteptată diplomă cesaro-crăiască, așa zisă prima diplomă Leopoldină din 16 Februarie 1699, care avea următorul cuprins:

„Noi Leopold, din mila lui Dumnezeu ales Împărat al Romanilor pururea August, și Rege al Germaniei, Ungariei, Boemiei, Dalmației, Croației și al Slavoniei, etc. Archiduce al Austriei, Duce al Burgundiei, Brabantului, Stiriei, Corintiei, Carneoliei, Marchiz al Moraviei, Duce al Luxemburgului, al Sileziei de sus și de jos, al Wirtembergului și al Teșinului, Principe al Svabiei, Conte al Habsburgului, Tirolului, Ferettului, Cyburgului și al Goriției, etc.

Facem cunoscut prin aceasta, dând de știre tuturor celor ce se cuvine, că, fiind ^{carora} imunitatea /scutirea de sarcini/ bisericască, de care se bucură bisericile, persoanele bisericesti și lucrurile acelora, atât după dreptul Dzeesc cât și omenesc, cu deosebire în Regatul Nostru Apostolic al Ungariei și în Regatele și Provinciile unite și anexate ei, -sanționată prin grațioasele privilegii ale divilor Regi, adică a predecesorilor noștri de fericită memorie, și prin constituțiunile Regatului și cuvenindu-se ca să se mențină și apere aceia de către Majestatea noastră ceșară, crăiască /dearece avem prerogativa specială de Rege Apostolic între Regii creștini/, mi se pare just, ca să nu fie lipsiți de dreptul lor, aceia, pe cari ieșă unit aceiaș credință, și iubire în aceiaș unitate a sfintei Biserici Catolice, și pe cari îi încălzește ca pe nește fi ascultători în acelaș sân al aceleiaș sfinte mame, și în sfârșit le dă viață sub acelaș Cap, ca membre al aceluiaș corp, și deci îi face vrednici deopotrivă ^{de} favoarea Dzească ca și ^{de} cea omenască-.

Deoarece însă ni se aduce la cunoștință în mod neândoios că națiunea Românilor, Grecilor și Rutenilor, care până acum era întinată de pata schismei, prin inspirarea luminei Dzești, în diferitele părți ale Regatelor Noastre, a Ungariei, Croației și a Slavoniei, precum și în Transilvania și în părțile adăugate ei, a început să se întoarcă la unire și la sânul Sfântei Biserici Romane, și să admită, mărturisească și creadă toate acelea, pe cari le admite, mărturisește și crede Sfânta Maică Biserică Romano-Catolică, și anume acele patru puncte în care până acum mai ales se deosebea. Întâi, că Pontificele Roman este

capul universal al Bisericii răspândită pe rotogolul pământului. Al doilea, că pâinea nedospită este materie suficientă a cinei Domnului, sau a Sacramentului Eucharistiei. Al treilea, că în afară de Cer lăcașul celor fericiți și de Iad închisoarea celor condamnați, se află al treilea loc în care se dețin și curăță sufletele încă neispășite. Al patrulea, că Spiritul Sfânt a Treia persoană din Tăine, purcede de la Tatăl și Fiul. Noi așa dar voind să satisfacem îndatoriei de Rege Apostolic zelos, din plenitudinea autorității noastre regești, am voit binevoitor să declarăm prin prezehta /diplomă/, ca atât Bisericile însăși ale uniților de ritul grecesc a Sfintei Biserici Romane, cât și persoanele bisericesti, precum și lucrările aceloră, în regatele amintite ale Ungariei, Croației și a Slavoniei, ca și în Transilvania și în părțile ei anexate, să aibă să se bucure întocmai de aceeași imunitate bisericască, de care se știe că se folosesc, se bucură bisericile, persoanele eclezias-tice și lucrurile credincioșilor sfintei Biserici Romane de ritul latin, după prescrișul sfintelor canoane și consenzul, îngăduințelor și privilegiile principilor pământești. Privitor la acesta ordonăm sever și cu tărie, chéar pe lângă mână noastră regească de mai târziu, ca de la data publicării care se va declara mai jos a prezentei /diplomă/, nimenea, fie de ori ce stare, autoritate, demnitate și prerogativă, precum și putere, să nu cuteze mai sus amintitei imunități bisericesti a uniților de ritul grecesc a se opune pe față sau în ascuns, sub ori ce pretext sau chéar sub masca pretinsului uz și obicei de înainte a se fi unit, nici să nu trateze pe preoții uniți cu Biserica Romană după obiceiul iobagilor, nici să nu-i cohstrângă la robote, lucrări și prestațiuni iobagești, nici chéar sub titlul de onorar, sau să-i încarcereze, nici să nu-i prgonească pentru numita unire, și mai puțin să cuteze a-i delătura din loc, beneficiu sau parochie, chéar sub sancțiunea acelorăși pedepse ce se vor aplica atât din partea forului judecătoresc bisericesc, cât și a celui civil, ba chéar și dacă va fi lipsă din partea Majestății Noastre, pe cari le sufăr după lege și obicei, cei ce vatămă imunitatea bisericască a credincioșilor

de ritul latin. Si acesta, ~~deca~~ o facem cunoscută și o ordonăm prin aceasta tuturor credincioșilor noștri, magnaților și nobililor, atât celor dela forul justițiar bisericesc cât și civil, și in sfârșit, tuturor justițianilor din numitele regate, precum și staturilor și ordinelor /dieta/ Transilvaniei, și la toți ceilalți dintre supușii Nostri cari vor lua cunoștință de cele prezente, celor de acum și celor viitorii, dar mai ales generalilor, locțiitorilor și tuturor celorlalți oficiali de războiu, ori in ce loc se află și se vor afla, că dacă ades numiții uniți de ritul grecesc, se vor fi plâns vouă că au fost vătămați in mai sus amintita imunitate, și vor fi cerut spriginul și ajutorul vostru, va trebui să-i apărați, protejați și să-i susțineți contra oricărui călcători ai acestor privilegii. In sfârșit, vrem și ordonăm cu toată bunăvoința ca toate acestea premise și pe lângă acelea și prezenta Diplomă cesaro-crăiască, și porunca noastră să se publice de către prefecți și suprefecți și de către judecători nobililor in toate județele /comitatele/ Ungariei, Croației și Slavoniei precum și ale Transilvaniei și in Scaunele Săcuesti, de asemenea și in cele Săsești, în care locuiesc uniții de rit grecesc, Căpitaniii supremi și juzii regali cu ocaziunea congregațiilor (adunărilor generale) județene sau ale scaunelor, pentru ca să poată ajunge la cunoștința tuturor celor ce se cuvine.

Iar dacă s-ar părea că cineva in oarecare chip, printr-o îndrăzneală temerară s-ar împotrivi acestora, va trebui să ne faceți despre aceasta raport Nouă, intru cât dacă va fi delipsă să se aplice in grabă leacul cu o mână și mai severă unui rău atât de evident; almitrelea așa dară să nu cuteze să facă nici unul dintre credincioșii noștri. Ordonăm pe lângă aceia ca copiilel acesteia /diplome/ fie scrise, fie tipărite, subscrise de mâna vreunuia aflător intr-o funcțiune bisericească sau de notar public, să i se dea aceleaș crezământ intocmai ca și cum acestă ar fi fost prezentate in origihal. Odată citită, vom să se restituie totdeauna prezentatorului. Puterea și mărturia acestei scrisori, întărită cu dublul nostru

sigil secret, atarnător de care ne servim ca rege al Ungariei.

Data primă mâna credincioşului Nostru, a sâncer iubitului nostru Reverendisimului in Hristos Părinte, Domnului Leopold de Kollonich presbiter cardinal al Sfintei Biserici Romane cu titlul Sfântului Ieronim al Ilirienilor, Archiepiscopului Bisericii Mitropolitane de Strigoniu, Comitelui suprem și perpetu al acelui loc /oraș/ și județ, Primatului Ungariei, Legatului născut, Supremului secretar și Cancelar, de asemenea Consilierului Nostru intim in cetatea Noastră Viena Austriei.

In 16 Februarie anul Dlui 1699 al Domniei Noastre Romane XLII, al Ungariei și al celorlalte KLIV, iar al Boemiei al XLIII.

Leopold /L.S./. Leopold cardinal de Kollonich, Archeviseop de Strigoniu, Conte Samoil Kalnoki. Certific că această copie intru toate in consonanță cu originalul. Viena 28 Februarie 1699. Leopold Cardinal de Kollonich, Archieviseop de Strigoniu." / In latinește la Nilles p. 224-227, și latinește și românește la Laurian, o.c.v. III, p. 285-293, in românește la Sincai o.c. p. 186-188 și Păcățianu p. 39-41. /-

Această diplomă era incontestabil un câștig pentru Români, in special pentru preoțimea română. Dar eficacitate ei va fi mult slăbită in urma opoziției celor trei națiuni și trei religii /calvină, luterană și unitară /, rămase in opoziție, față de religia catolică protejată de favoarea împărătească, favoare, de care urma să se împărtășească și biserica Românilor. In Ardeal și după această diplomă rămânea in vigoare tot vechea constituție a Aprobatorilor și Compilatelor, conform cărora "Valachi" erau numai "tolerați, usque ad bene placitum principis", și dietei compusă din cele trei națiuni privilegiate /Ungurii Săcuii și Sașii/.

După cum spune Barițiu /o.c.p. B85/ "ce folos, că cu religiunea indigenată puteai intra pe o ușă, dar cu națiunea tolerată te scotea și arunca in stărdă pe alta"

Diploma mai ave apoi și din punct de vedere bisericesc unele lacune. Așa, nu amintea nimic despre mijloacele de întreținere a clerului român, nici despre vreo organizare autonomă a bisericii românești. Dar nici chestiunea conducerii bisericii

~~xxxx~~ unite nu se aranja. De altă parte și situația lui Stana-
sie rămânea tot nelămurită. Despre confirmarea lui nu se făcea
nici o amintire.

Vom vedea mai târziu ce dificultăți avea să întâmpine și
ce rezistențe urma^u să fie înfrânte pentru a se putea ajunge la
confirmarea lui.

17. Framântările urmate după publicare primei
diplome leopoldine.

Cu data de 28 Februarie 1699, copia autentică a diplomei I.
leopoldine era trimisă guvernului ardelean dimpreună cu un
decret in care se ordona, ca uniților să nu li se facă greutăți
și diploma să fie păstrată exact /Nilles p.233, la Păcățianu
p.41 și cu data greșită de 20 Febr./.-

Dieta însă nu se întrunea decât în Septembrie, așa că
putere de lege cu drept constituțional această diplomă n'avea
să primească decât de la data de 8 Sep. 1699 când acesta sa
citit și luat la cunoștință în dieta Transilvaniei, ținută la
Alba Iulia. Până atunci Atanasie avea să primească de la sta-
tul, catolic din Ardeal o instrucțiune, cu data de 20 Martie
1699, privitor la modul cum are să interpreteze diploma împă-
rătească. Această instrucțiune despre uzul diplomei I. leopol-
dine, dată în ungurește; în românește ar suna astfel:

"Ca binvoitorii mei ^{stăru} Domn, etc. etc. Voesc să aduc la cunoș-
tința Domniei Tale, că din Mila lui Dumnezeu a sosit deja porunca
Grațioasă și decretul Majestății Sale care te privește pe
Domnia Ta, de ^{ci} Domnia Ta să le dai curs în toate părțile
și să aduci la cunoștința preoților români lucrurile acestea:

1. Nimenea dintre preoții români să nu primească pe lângă
sine, nici vreo rudă, nici pe altcineva altul, cu scopul să-l
scutească de impunere și ^{de} la purtarea altor sarcini, fiindcă
aceasta nu se permite.

2. Nu se permite într-un sat românesc mai mult de un preot,
iar în cele mai mari mai mult de doi caⁿ să fie scutiți de impo-
zite, pentru că astfel de substrageri meșteșugite de la impuneri^x.

x. Biana spune -evaziuni fiscale frauduloase-.

Azi am

nu se permit.

3. Dacă preotul român nu șade pe locul bisericeii, ci pe acela al vreunui domn de pământ, să fie obligat să facă invoială cu acel domn de pământ, pentru că nimeni nu permite nici preoților de altă religie să locuiască gratuit pe pământul său.

4. Dacă preotul român samănă ^{no} locul vreunui domn de pământ este obligat să dea dijmă /zecuială/ fiindcă și preoții catolici, dacă samănă in pământul cui va dau zecuială.

5. Domnia Ta, să scrii popilor români să fie sinceri^X; dacă cineva vrea să se împărtășească de frumosul privilegiu dat de Majestatea Sa, să se unească intradevăr cu religia romano-catolică, pentru că dacă vor fi aflați umblând cu viclenii nu vor evita pedeapsa aspră a Majestății Sale.

De aceia Domnia Ta, înțelegând acestea in acest fel, să le aduci de îndată pretutindenea la cunoștința popilor români, frumos, punct de punct, ca nu cumva făcând ceva contra acestora, lucrul bun, plăcut lui Dzeu, început și isprăvit până acuma să nu-l strice. Cu aceasta recomand pe Domnia Ta in mila, lui Dzeu. - Cluj 29 Martie 1699. / In ung. și lat. la Nilles p. 227-229; un rezumat in românește la Barițiu, p. 185/.

La această instrucție Barițiu adaugă, ca magnații catolici vorbesc către Vlădica Atanasie, precum se zice de pe călare și in ton ca și când ar avea să facă cu primarul unui sat. Si că ^(p. 185) pe când ei se nizuiau să-și sporească numărul lor cu toată mulțimea poporului român - ca astfel să-și câștige preponderanță absolută peste protestanți și influență decizivă la Curtea Imperială, in schimb voiau ca treaba aceasta să nu-i coaste nici un ban, să nu jertfească nici un petec de pământ pentru biserica românească cea desmoștenită, care însă acum conform diplomei leopoldine avea să se bucure de aceleaș scutiri și privilegii ca și biserica lor romano-catolică.

"Catolicismul pentru acei oameni nu insemna nimic, dacă aceia nu le asigură imensele lor privilegii, potestatea politică

x. "Tökeletlenségben ne találtassanak" - Barițiu redă - să nu fie aflați că umblă cu doi bani in trei pungi.

și despotismul lor peste popor."/Bariți¹⁸⁵/.-

18. Sinodul din 24 Mai 1699.

Atanasie primind diploma împărătească din 16 Februarie 1699, convoacă un nou sinod la Alba Iulia, pe ziua de 24 Mai 1699, pentru ca să aducă la cunoștința clerului vestea imbucurătoare, deși intru cât îl privea situația lui rămânea tot neclarificată. Din acest sinod s-a trimis la adresa împăratului Leopold următoarea scrisoare sinodală:

„Sacratissime Impărate ! Doamne Domane nouă Preaindurat ! Am primit Preaîndurata Diplomă a Sacratissimei Voastre Majestăți, prezentată în 24 a lunii curente în sinodul general din partea Ilustrisimului Domn Comite Ștefan Apor și a cinstitudinii Părinte Ladislau Barany, parocul bisericii romano-catolice din Alba Iulia, din încredințarea Eminentisimului Principe Cardinal de Kollonich, în care clerul nostru a făcut în mod preagrațios părtaș al drepturilor eckseziastice. Pentru care aducem mulțumite veșnice Majestății Voastre și ne recomandăm precucernici în grațiile și favorurile ulterioare împărătești, și rămânem ai Majestății Voastre Sacratissime vecnic legați cei mai uniți și mai credincioși supuși.

Alba Iulia, 29 luna Mai 1699 /L.S./

Atanasie Episcopul bisericii unite de rit¹ grecesc din Transilvania și părțile aduase ei, și clerul întreg."/in lat. Nilles²³¹/

Tot din acel sinod a mers o scrisoare și către cardinalul Kollonich, de următorul cuprins:

„Eminentissime Principe și Cardinal, Doamne, Doamne nouă Preagrațios !

Am primit Diploma Preamilostivă a Majestății Sale Sacratissime întocmită prin truda și sârguința Eminentiei Voastre, prezentată în 24 c. în sinodul general de către Ilustrisimul Domn Comite Ștefan Apor și cinstitul Părinte Ladislau Barany, care cu câtă mângăere ne-a înveselit nu putem spune; pentru care aducem Eminentiei Voastre mulțumite neperitoare, și ne recomandăm preumiliți în grațiile și favorurile ulterioare și rămânem ai Eminentiei Voastre pe veci legați supuși.

Alba Iulia, la 29^a lunii Mai 1699. (L.S.)
Atanasie Episcopul Bisericii unite de ritul grecesc din Transilvania și părțile alăturate ei și clerul întreg.-"

(In latinește la Nilles, o.c., p. 232).

In ziua următoare, 30 Mai 1699, episcopul Atanasie scrie cardinalului Kollonich, o altă scrisoare, în chestiunea mergerii sale la Viena, pentru a se prezenta Împăratului și Eminenței Sale.-

Scrisoarea avea următorul cuprins:

„Eminentissime Principe, Doamne, Domane Preagrațios.

În 20 curent am fost deschis Sinodul general, în care Ilustrisimul Domn Comite Stefan Apor și Reverendul Părinte Ladislau Baranyi au prezentat diploma peaândurată a Majestății Sale Sacratissime, pentru care grație premilostivă am adus mulțumite înscris Majestății Sale Sacratissime, precum și Eminenței Voastre. Dar totuși fiindcă sfântul sinod a socotit, ca eu însumi să mă prezint în persoană împreună cu protopopii la Majestatea Sa sacratidimă precum și la Eminenția Voastră ca să prestez omagiul și să aduc preumilite mulțumite, rog pe Eminenția Voastră, să binevoiască a mă cita fie în numele Majestății Sale Sacratissime, fie în al său numai, pentru ca să putem satisface obligațiilor noastre. După acesta încredințez pe Eminenția Voastră protecțiunei divine.-Alba Iulia, 1699, 30 Mai.

Al Eminenței Voastre cel mai ubilit supus și cel mai mic fiu întru Domnul. (L.S.) Atanasie Episcopul bisericii române din Transilvania ^{unite} unită cu cea romano-catolică. /Nilles, p. 270, 271/.-

Din partea lor cei doi plenipotențieri ^(comitari) -comitele Stefan Apor și părintele Ladislau Baranyi informau și ei atât pe cardinalul Kollonich cât și pe Împăratul Leopold despre comunicarea în sinodul din 24 Mai 1699 a diplomei în chestiune.

Dăm în traducere românească și aceste două scrisori.

„Eminentissime Principe și Domane, Domane, nouă Preagrațios.

Zelul preînflăcărat al Eminenței Voastre cu care se comportă față de gloria Ființei Divine, grija cea mai învăpăiată față de suflete, de care e străbătută fără osteneală față de toți, a însuflețit inimile noastre, ca să aducem mulțumite veșnice.

Căci cine nu cunoaște că nația Românilor, Grecilor și Rutenilor care petrece nu numai în măruntaele Transilavniei, ci și în părțile alăturate ei, a fost primită în sânul sfintei Maici Biserici, prin dibăcia, truda și sârguința Eminenței Voastre ?

Cui să se atribue noua Diplomă Preaînălțată a ^MMajestății Sale Sacratissime, dacă nu iscusinței pururea treze a Eminenței Voastre ? Pe care, când ^{din} 24 a luni curente am așternut-o in Sinodul general, din incredințarea Eminenței Voastre, de ce mare mângăere au fost străbătuți aceia, e mai ușor de inchipuit decât de explicat. Pentru care dorim din suflet ca Dumnezeu cel Intreit Preabun, Atotputernic, să Vă țină timp îndelungat întreg și sănătos spre gloria sa, sporirea Bisericii, mântuirea sufletelor și mângăerea noastră, iar pe noi ne recomandăm in ulterioara grație a Eminenței Voastre, preaplecați servi.

Alba Iulia, 28 Mai 1699.

Comite Stefan Apor m.pr. P. Ladislau Baranyi m.pr. / in latinește la Nilles pp. 229-230/.-

Scrisoarea comisarilor către Impărat suna astfel:

„Augustisime Impărate, Doamne, Doamne nouă Preamilostiv.

Bănuim că nu fără o specială prevedință Dumnezească s'a întâmplat aceasta, că cerul a rezervat Majestății Voastre Sacratissime, ceea ce mulți deja înainte in cursul veacurilor au voit să vadă și nu au văzut, să auză și nu au auzit. Anume, că prin înțelepciunea și silința Majestății Voastre Sacratissime, in unul și același timp dușmanul jurat al numelui de creștin a fost alungat din hotarele creștinătății și poporul Românilor, Grecilor și Rutenilor s'a întors la unire cu sfânta Biserică Romano-Catolică nu numai in cuprinsul Transilvaniei, ci și in părțile alăturate ei /cari mainainte erau întinate de pata schismei/. Căroră când le-am așternut in Sinodul general din 24 Mai curent- din incredințarea Eminentisimului Principe Cardinal, diploma preamilostivă a Mejăstății Voastre Sacratissime /in care pe preoții acelora ii face părtași la drepturile fețelor bisericesti/, de câtă mângăere au fost străbătuți, e mai ușor de inchipuit decât de explicat. Pentru care aducem mulțumite veșnice Majestății Voastre Sacratissime ✓ Dumnezeu cel Intreit Prebun și Atotputenic să țină mult timp întregă și sănătoasă, spre gloria sa, sporirea religiunii Catolice, și mântuirea sufletelor, in cer să-i dea cununa cea neveștețită și Augustisima Casă să o sporească cu noi augmentări.-

Voi dorim din suflet ca pe Majestățile Voastre Sacratissime

Ai Majestății Voastre Sacratissime preaplecați și preacredincioși supuși.

Alba Iulia, 1699, 31 Mai.

Comite Stefan Apor m.pr.

P.Ladislau Barany m.pr./In lat.Nilles pp.230-231/.-

Dacă publicarea dipolomei va și stârni mare bucurie între părinții sinodali, în bucuria vldicului Atanasie se va fi amestecat și o picătură de amărăciune, deoarece, pe când preoțimii, prin diploma citită, i se acorda drepturile și privilegiile cerute, el tot neconfirmat rămânea.

În sinod s'a ventilat și planul călătoriei lui Atanasie la Viena în vedere înlăturării dificultăților că-i stăteau în cale și s'au votat chiar și spesele necesare în acest scop.

Deși, Barany deși prin scrisoarea sa din 27 Noemvrie 1698 adresată cardinalului Kollonich a fost propus -de acord cu Atanasie -ca acesta împreună cu alte trei persoane să fie invitat la Curte, în interesul bine priceput al unirii, invitația nu mai sosea.

De aceia Atanasie, îndată după sinodul din 24 Mai 1699, la 30 Mai a scris din nou primatului Kollonich, rugându-l să-i mijlocească chemarea la Viena./Baritiu, o.c.p.186/.-

Chemarea va mai întârzia încă mult timp.-La mijloc erau dificultăți mari, atât de ordin canonic cât și de ordin politic. O dificultate de ordin bisericesc privea însăși persoana arhiepiscopului, iar cealaltă scaunul episcopal.

În ceea ce privea persoana lui Atanasie, Roma urma să facă procesul informativ, adică, prin o comisiune să ia informațiuni privitor la viața și caracterul lui, și mai ales să se convingă despre statornicia și sinceritatea lui în credința catolică și numai în urmă avea să se lămurească dacă hirotonirea de episcop a lui Atanasie făcută la București a fost canonică sau nu.

Dar despre acestea va fi vorbă mai târziu.

Protejarea din partea Împăratului Leopold a catolicilor, plasarea lor în funcțiunile înalte, precum și acțiunea de a atrage pe Români la unire cu religionea catolică, a stârni

in sânul guvernului ardelean, compus din bună parte din catolici, puternice resentimente.

Aceasta se vedește și din raportul guvernului din Ardeal, trimis împăratului Leopold I, la 14 Iulie 1699, in chestiunea depopulării Ardealului. Intre motivele acestui exod al populației spre Principatele Române și spre părțile eliberate dela Turci, din Ungaria /Bihor și Zărand/ se înșiră și chestiunea religioasă.

In ceea ce privește pe Români, in acest raport găsim țesiri violente, pline de ură și indignare, provenite din faptul că îi vedeau scăpându-le de sub influența bisericii calvine și directivându-se spre apele catolicismului.

Iată partea care ne privește: „Schimbarea începută privitor la religiunea poporului Român, care nu e pătruns de nici o religie, ci singur de superstițiune, și de altfel /e/ barbar, și inclinat spre ori ce fărădelege, nu e spre nici un folos religiunii catolice, ci /contribue/ numai la răsturnarea legilor Transilvaniei, la impunerea sarcinilor publice pe cari le purtau acei preoți, pe umerii celorlalți și la iritarea Principilor vecini de legea /secta/ grecească. Insa intrădevăr aceștia prin aceasta n'au fost făcuți nici catolici nici veritabili uniți, nici iubitori ai Catolicilor sau aderenți, ci numai scuturați de dări și iobăgie și dispuși la luptă contra domnilor de pământ”. /In latinește la Eudoxin de Hurmuzachi, Documente privitor la istoria Românilor, v.V. partea I. București, 1885, p.538./.-

Tot in acest raport, fiind vorba de zvonurile despre desființarea Cancelariei Aulice Ardelene, se scrie cu aluzie tot la unire, că asemenea inovații și încercări nu pot să fie de folos nici pentru tron, nici pentru o țară in care zelul religios in toate timpurile a fost moderat și potolit, parte din politica inaltă a statului, parte prin uniunea legată cu jurământ a națiunilor și religiunilor; numai mulțumită unei asemenea moderațiuni țara aceasta, care e incunjurată de atâți de mulți dușmani, plină de deosebite religiuni, limbi și rase, și-a fost guvernată de principii de confesiuni foarte deosebite,

a putut să-și păstreze ființa și neatârarea în ciuda timpurilor furtunoase, prin care a trecut."/E.Hurmuzacki, Frag.din. ist.Rom.v.II.p.62.București, Săccec.1900.Trad.de I.Slavici/.-

Fiindcă dătea și guvernanții din Ardeal tergivesau executarea conștiințioasă a rescriptului împărătesc din 14 Aprilie 1698 și nu se grăbeau cu publicare diplomei împărătești din 16 Februarie 1699, iar de altă parte unirea Românilor cu biserica romano-catolică era sabotată, și cei care se pronunțau pentru unirea aceasta erau prigonți și maltratați, de aceea împăratul Leopold I. la 26 August 1699 a trimis guvernului ardelean o admonestare serioasă, avertizându-l să nu împiedece în vreun chip oarecare unirea Românilor cu religionea catolică, nici să nu permită ca aceasta să se facă de către alții.

Dăm în traducere acest ordin:

„Leopold, etc.-Cu mare plăcere a noastră am înțeles că în Transilvania, contra rezoluțiunii noastre preamândurate dată în 14 Aprilie, a anului trecut de curând, prin care am decretat ca acela care dintre preoții ritului grecesc românesc făcând mărturisirea de credință pe lângă observarea ritului grecesc se va fi declarat pe lângă catolici cu recunoșterea Preaînaltului Pontifice, să se bucure de privilegiile preoților catolici, dacă însă dintre aceiași preoți de ritul grecesc /unul altul/ nu va fi socotit că ar fi trebuit să facă profesiunea amintită, sau se va fi unit cu una din celelalte religii recepte, sau va fi crezut să rămână în acea stare a religiei în care e acum, să se bucure de privilegiile acelei religii, pe lângă care se va fi declarat, sau chiar să rămână mai departe în starea acelei religii, în acea situație de drept, în care e acum, se lucrează imediat, într-un număr numai acei Români, care doresc să se unească cu religionea catolică sunt desmânați /abătuiți cu vorba/ prin tot felul de mijloace, uneltiri, pretexte, machinațiuni, și chiar și prin amenințări, ba încă și acei care de prezent sau unit deja cu religionea catolică amintită, sunt constrânși să se retragă, și să se unească cu alte religii dintre cele acatolice, din care cauză Vă ordonăm prin această serioasă, ca numai voi înșiși să observați exact amintita rezoluție preamândurată - de o

parte ca să nu trebuiască să recurgem la ordine mai severe, -
ci și ca aceia să se facă de toți ceilalți, și Românilor in-
siși să le rămână deplina libertate de a se uni^u cu una din
cele patru religii, să o publicați fără întârziere, cea care va
face sau vor face altfel, negreș^{it} vor experia indignarea
noastră cea mai severă. Veți fi cunoscuți de inclinați față
de această ^{cu}pea^undurată și serioasă rezoluție a noastră cu aceea
bunăvoință și promptitudine ^{cu}care se cuvine să se supună
consilierii credincioși și zeloși și astfel să abată mânia
noastră. De altfel vă confirmăm preamiliostiv grația noastră
cezar^o-regească.

Viena, 26 August 1699."

/In latinește la Hurmuzaki v.V.p.I. pag.541/.-

Acest ordin a fost comunicat și generalului comandant din
Ardeal, Rabutin, însoțit de următorul ordin, prin care-l însă-
cina să protejeze pe Românii uniți cu biserica catolică contra
prigonirilor pe care le sufăr din partea acatolicilor:

"Dragă Rabutin,

Fiindcă cu cea mai mare dis^uplăcere a mea am aflat, că s-a
procedat cu totul contrar rezoluției mele preagrațioase ema-
nată în 14 Aprilie ^{anului de curând trecut}anului de curând trecut, privitor la unirea
Românilor cu una din cele patru religii recepte în Transil-
vania, și anume că voesc pe numiții Români prin tot felul de
apucături, pretexte și uneltiri, ba che^u și prin amenințări,
nu numai să-i rețină dela unirea cu religiunea catolică, ci și
pe acei care de fapt s-au unit cu catolicii, să-i despărteas-
că din nou de aceia și să-i constrângă să se apropie din una
dintre religiile acatolice, iar aceasta duce la o mare pagubă
și prejudiciu a celei catolice: și prin aceasta la prosperarea
celorlalte religiuni, de aceia prin acesta îți ordon pe cât
de grațios pe ^{at}tată de serios, ca prin toate mijloacele să lu-
crezi intracolo, ca ^{adeseam}adeseam iți Români să nu fie impiede-
cați nici într-un chip în planul lor de a pași la religia ca-
tolică, ci să li se lase în acesată privință toată libertatea,
în care scop, îți trimit în copie aci alăturatul ^{prescript}prescript
câtre guvern: și pe acela să-l indemnii la respectare în con-
formitate cu rezoluțiunea mea preagrațioasă, după care și

Dta să-ți ții de datorință și să aperi pe Români contra tuturor întreprinderilor contrare, precum mai ales pe aceia, cari vor lucra contra intențiunilor mele preagratioase, fie în ascuns, fie pe față, aveți să-i numiți pe nume, pentru ca eu față de aceia să pot aplica cuvenita pedeapsă /Demonstrativă/. Veți ști așa dar să duceți lucrul la bun sfârșit. Iar ei, etc.

Viena la 26 August 1699.

/ In nemțește la Hurmuzaki o.c.v.V.p.I.p.54o/.-

In legătură cu această scrisoare confidențială, spune cronicarul ungrul Mihail Cserei, că intervențiile domnilor calvini și în special ale lui Nicolae Bethlen, întru apărarea preoților români cari voiau să se unească cu calvinii, n'au fost de nici un folos „pentru că deși împăratul, după cum am scris mai sus, trimisese o patentă, dar în taină scrisese cu mâna sa și sub pecetea cea secretă generalului Rabutin, și nu-și bată capul cu patentă aceia pe care a trebuit să o expedieze constrâns de rugămintea celorlalte religii, ci din toată puterea lui să lucreze într-acolo ca preoții români să nu se unească cu alta ci cu religia catolică, și generalul de aceia nu îndrăzni să lucreze contra aceluia /ordin/. Scrisoarea acesta pe care totuși puțini oamnei o cunosc în Ardeal, generalul Rabutin traducându-o pe latinește a dăduse în secret domnilor Apor, iar în mâna mea așa ajuns /fiindcă/ toate scrisorile dlui /Apor/ stăteau la mine, și cu mirare am cętit la ce l-au determinat pe blândul împărat unii miniștri răi de pe lângă dānsul.” /Cserei Mihail, Erdelyi Magyar Historia, în manuscris, p.342.- Acest pasaj se află tradus și în Cronica lui Sincai, v.III.p.194, -Iasi 1854/.-

Tot Sincai după ce reproduce diploma I.a leopoldină, prin care spune el „foare tare s'au rănit dușmanii neamului Românesc” /p.188/, spune că acești dușmani mai erau nemulțumiți și din cauza unei alte diplome „ce s'au dat din coșteiul /castelul/ Ebesdorf în 5 Septembrie 1699, iscălită de împăratul Leopold I., de Comitul /Comitele/ Samoil Kalnoki și de consilierul Benedict Chenter” /p.189/. Si apoi continuă „In diploma-tul acesta cinci lucruri se orānduesc: 1. Ca fiește-carii poporeni, cvarta sau a patta parte din zecime să o dea parochilor

săi, și nu acatolicilor, prin care se surpa Luteranii sau Sa-
șii. 2. Ca la deregătoriile de se întăresc ~~inimpax~~ prin im-
părăție, totdeauna trei fețe să se pună, dintre care una să
fie catolică. 3. Ca în cetăți, orașe și comunități, după propor-
ție să se pună deregători dintre ~~xxxxx~~ catolici. - În punctul
acesta ca și în celelalte prea mult s-au ajutat Latinii prin
uniți, numai de ar fi mulțumit uniților, sau de le ar mulțumi
în timpul de azi. 4. Ca acatolicii și mai ales calvinii cari
stăpâna mai înainte, în nemica să întărească pe catolici. 5. Ca
catolicii sânguri să aibă pe mână sa o pecete a țării și toate
archivurile să le păzească și ei după proporție pentru că
proporția, numărând și pe uniți, cu mult mai mare era. Ci noi
Românii de vom lua afară clerul cel unit, carele încă mai nu-
mai atâta se socotește, cât a cincea roată la car, ce folos
am avut sau avem din toate acestea ?" (p. 189.)

Informațiile, Sincăi și le ia de la Cserei, de aceia și
indrumă ei ^{pe Cserei} zicând: „De vrei a înțelege și mai apropiat lu-
crurile acestea, citește pe Cserei Mihail”. - (Jend.)

19. Consecințele ordinelor împărătești din 1699.

Cele două ordine ale împăratului Leopold I., din 26
August 1699, primul către guvernul ardelean, celalalt către
generalul Rabutin de Bussi, și-au avut pentru moment efectul
dorit.

Dieta Transilvaniei, care se întruni la 8 Septembrie 1699
în Alba Iulia, lua cunoștință de ordinul regal și îndată după
deschiderea ei publica diploma solemnă din 10 Februarie 1699,
care prin aceasta obținea valoarea deplină și necontestată.

Despre publicarea diplomei în dieta Transilvaniei ni s-a
păstrat următorul act:

„Scrisoarea privilegială prezentă a Majestății Sale
Sacratissime prin înscrierea în comițiile /dieta/ generale
ale domnilor fruntași, comiți, baroni, magnați și nobili și
celoralalte statură și ordine a celor trei națiuni a regatu-
lui Transilvaniei și a părților Ungariei anexate ei, /comiții/
fixate și ținute de către guvernul regesc al Transilvaniei
în numele Majestății Sale, în cetatea Alba Iulia, fiind citită,

publicată și necontzazicând nimenea a fost extradată prin
Magistrul Ioan Sárogi, cel de al doilea protonotar al Majestă-
ții Sale pentru Transilvania". /Nilles pp. 232-233/.-

Despre publicarea diplomei în dieta ardeleană a fost în-
tînat cardinalul Kollonich, atît din partea prezidiului
dietei, cât și din partea guvernului.

Scrisoarea Staturilor către cardinalul Kollonich.

„Eminentissime și Reverendissime Principe, Doamne al nostru Pa-
tron Grațios și Preonorat.

Mandatul preabinevoitor al Majestății Sale Sacratissime,
dat Guvernului Său Regesc din Transilvania,, în ziua de 26
August, referitor la preoții Românilor, preaumilit l-am înțe-
les, privitor la care ce s-a făcut de către noi chîr cu con-
sezul deplin al nostru al tuturor, Excelenția Voastră va putea
să afle mai pe larg din informațiunea aceluiași Guvern Regesc
al Majestății Sale. Ceiace nouă, cu consimțămîntul deplin, fără
excepție, al tuturor celor patru religii, nîm s'a părut ca lu-
crul cel mai folositor pentru această patrie, Vă rugam cu tot
profundul respect ca să aprobați și Eminenția Voastră, și să
binevoiți a recomanda spre aprobare chîr și Majestății Sale
Sacratissime. Si incredîndu-Vă ocrotirii Divine rămînem ai
Eminenției Voastre umiliți și prea-ascultători supuși.

Dat în Alba Iulia, în dieta noastră generală, în ziua de
3 Octomvrie 1699,.-

Toate Staturile și ordihelile ale celor trei națiuni ale
Transilvaniei și a părților Ungariei anexate aceleia. /in nume-
le Președintelui/. " /Nilles pp-233.234.-

Scrisoarea Guvernului către cardinalul Kollonich.

„Eminentissime și revedendisime Principe, Doamne, Doamne nouă
Preagrațios.

Fiindcă dăunăzii am primit mandatul preagrațios la Majes-
tății Sale, dat în ziua de 26 August, privitor la preoții Ro-
mânilor, trimis Eminenției Voastre, pentru temeinica informa-
țiune, toate acele acte, prin care ne-am nîzuit în tot chipul
posibil, să prestăm supunerea noastră față de ordinele prebi-
nevoitoare ale Majestății Sale, atît noi Guvernul cât și dd.

Staturile, pe lângă care cu umilită încredere rugăm pe ^{mine} Excelen-
ția Voastră, să bihevoiască grațios a aproba acelea, ca unicul
sprigin al liniștii sufletești a celor patru religii re-
cepte din Transilvania și al întregului popor al Ardealului,
ca unele ce s-au văzut de cele mai folositoare acestei patrii
prin consimțământul comun al tuturor religiunilor fără excep-
ție. Sperând aceasta, totodată pe Înălțimea Voastră o încredin-
țăm ocrotirii divine și rămânem ai Aceleia-umiliți, preaascul-
tători suspuși.

Alba Iulia, 3 Octovrie 1699.

Comite Gheorghe Banffi, Comite Nicolae de Bethlen, Ludovic
Waláczki" (Nilles p. 234.)

Aceste peramilitate scrisori din partea dietei și a guver-
nului ardelean către cardinalul Kollonich, cum și acceptarea
cu unanimitate a primei diplome leopoldine se explică, pe lân-
gă marea autoritate ce o avea Curtea de la Viena după închee-
rea păcii de la Carloviț și prin aceea, că sperau să obțină ca
un fel de contraserviciu prin mijlocirea lui Kollonich-din
partea lui Leopold, aprobarea rezoluției dietei și a guvernu-
lui transilvănean privitor la reducerea numărului preoților
români, cari aveau să se împărtășească de drepturile și pri-
vilegiile prevăzute în diploma leopoldină. Si mai sperau, că
prin investigația pusă la cale privitor la declarațiile ce
aveau să facă Români în chestiunea unirii lor cu una din
religiunile recepte, vor isbuti să atragă pe mulți la calvi-
nism, ori să-i determine la rămânerea lor pe loc, și astfel in-
direct să contracareze planurile de prozelitism ale Curții
din Viena și ale iezuiților.

Rezoluțiunea în chestiune era următoarea:

„Rezoluția Guvernului Regesc Transilvania^v în chestiunea pre-
oților Românilor, aprobată și de dd. din Staturile și ordinele
celor trei națiuni a Regatului Transilvaniei, cu deplinul con-
sens al tuturor ^{ca} și a catolicilor.-

1. În acest regat al Transilvaniei, în satele mai mari,
^{ca} și în cele mai populate, sunt deajuns doi preoți Români,
iar în cele mai mici chiar și numai unul e în stare să-și
exercite slujba în biserică; trebuie deci, ^{nu} fie mai mulți decât

căți sunt delipsă.

2. Să nu-i fie permis Episcopului acelora, ca prin abuz să sfințească de preoți persoane nu în deajuns de vrednice, ba încă mai mult, să nui fie nici decât permis să facă aceea pentru bani, ci cel care va fi examinat în mod potrivit, va fi judecat de capabil și potrivit pentru acea slujbă, numai pe acela să trebuiască să-l hirotonească. Dar ~~ă~~ acel examen să se institue nu numai în fața preoților Români, ci sunt a se invita și admite la un astrel de examen, și dintre preoții sau pastorii acelei religii, cu care dintre religii se vor fi unit preoții Românilor, ~~negrept~~ aceia pe care-i va numi biserica sau îi va trimite Episcopul, dar totuși nici astfel numărul preoților nu trebuie înmulțit peste trebuință.

3. Din care cauză ori cine vrea să fie primit în numărul preoților, fiindcă ei acum n'au nici o școală cu totul reală, să studieze și să învețe în școala acelei religii, cu care se vor fi unit, altfel să nu fie primit la preoție.

4. Iar acei care nu funcționează de fapt în slujba bisericii, acei preoți dacă sunt persoane care se bucură de libertate, și dacă nu au moșii proprii pe care să le poată cultiva fără paguba domnilor de pământ, până când se va întâmpla să fie vacantă ~~vreo~~ parochie oarecare, să rămână în mănăstire, iar nu în sate.

5. În ce chip ceilalți preoți sau pastori cari trăesc în lume, de vor fi aparținut la ori care altă religie, dacă cultivă unele moșii în afară de acelea, care aparțin precis la casa parochială, sunt obligați să dea dijmă domnilor de pământ, decuiva Domnii de pământ nu le vor fi iertat, și precum, dacă stăpânesc ceva pământuri, sau ~~alte~~ moștenire, ori și cum s'ar numi ele, în afară de acelea, care aparțin la casa parochială, privitor la atari sunt obligați să supoate dările obișnuite și ori ce fel de sarcini; Astfel nici preoții Români nu-și pot pretinde liberate mai mare, căci nici însași Majestatea Sa Sacratissimă nu le-a îngăduit lor o libertate mai mare, atât în ce privește dijmele, cât și a orăror altă sarcini, decât acelea pe care le au conform legii patriei fețele bisericesti ale altor religii, cu ori care se vor fi unit.

6. Fiindcă nici mirenilor nu le este permis, să aplice bătăe in vrün chip cuiva, și fiecare își are pedeapsa după cantitatea și calitatea delictului, instanța și procedura in legile și obiceiurile patriei: tot așa își are patria legile și privitor la excesele făcute ale claselor bisericesti; de aceea preotul român, cu care religiune se va finunit, cum și unde, se procedează cöntra unui astfel de preot a acelei religiuni care săvârșește vreun exces, tot astfel și contra preotului român să se procedeze la fel după cum se vede in Aprobata partea I. titlul 5 articol 5. Iar preoții care nu se vor fi unit cu nici una dintre religiuni, ci vor fi aflät de bine să rămână in starea demăinainte, față de unii ca aceștea să se observe procedura veche.

7. Privitor la excomunicări, de asemenea va fi făcut atent Episcopul Romänilor, ca pe viitor să se obțină dela excese asemănătoare care se povestesc, și să nu permită astfel de lucruri nici inșiși preoților, ci precum obișnueste să procedeze la excomunicare religiöse aceia cu care religie se vor fi unit, tot astfel preoții romäni să procedeze la fel.

Toate aceste mai sus inșirate, traduse din ungurește in românește, și prezentate inșiși preoților romäni, la Alba Iulia in ziua de 26 Septembrie, anul 1699 /ziua deschiderii sinodului convocat de Atanasie/ prin delegații din cele patru religiuni, anume Comitele Laurentiu Pekri de religiune catolic, Barcnul Ioan Kemny reformat, Ioan Sachs de Hartenek magistrat din Sibiu, luteran, și Nicolae Horvath unitar, dându-se tot prin acești delegați preoților inșiși această instrucțiune: Ca anume să primească copiile trimise inainte la toate districtele sau bisericile și să comunice acolo, atât intre sine, cât și cu ascultătorii lor, și in sfârșit după un sfat matu să se decidă, să trimită in curând in acest scop delegați la singuraticele districte. Si cei care vor fi delegați, patru bărbați mireni cinstiți și de ~~mexia~~ asemenea patru eccleziastici, din cele patru religiuni recepte, cari opt delegați, Rozoluția acelora o vor depune in act autentice la Guvern, iar din partea aceluia se va raporta Majestății Sale Cesaro-Cräiești.

Ca astfel in acest punct, să se pună capăt atât neîncrederii între Statuti cât și între religiuni, și diferitelor informațiuni ^{de} și la Curte, in sfârșit întregii controverse, și nici poporul însuși să nu fluctueze in starea religiunii sale. Dat de la Guvernul Regesc al Transilvaniei, in Alba Iulia, in zisa zi de 26 Septevrie anul 1699. Extradată prin Ludovic Nalaczi, secretar. "/-Niles p. 235-238, in latinește; in românește și ungurește in Magazinul Istoric p. Dacia v. III, p. 295-298, in românește la Sincai o. c. p. 189-190 și in rezumat la Barițiu, p. 187. /.-

Despre această ^{veșnică} grânduială "a creștescului guvern" pe care o au făcut dimpreună cu ^{veșnică} staturilor și ordinelor din Ardeal, Sincai spune, că era făcută de "deputații... Ardeleni cei ce nu voiau binele neamului Românesc." Iar Barițiu ^(p. 189) îl comentează spunând, că prin cele șapte puncte formulate de guvernul lui Bánffy, Bethlen, Nalaczi, și votate unanim de dieta țării se urmărea " a șterge ori ce urmă de biserică românească, ori unită ori neunită, tot una le era lor." -

Atanasie simțise din bună ^{veșnică} vreme intențiunea guvernului, de a face anchetă in popor privitor la unire. Iși dădea seama că prin investigația plănuită se urmărea intimidarea Românilor, ca să nu se unească de bună voie cu biserica romano-catolică, ci să se pronunțe pentru aderarea la calvinism, ori rămânerea pe loc sub tutela bisericii reformate. De aceea a convocat un sinod la Alba Iulia, pe ziua de 26 Septevrie 1699, ca astfel cu puteri unite să se poată împotrivi ^{și} sentințelor guvernului calvinofil.

In ziua de 26 Septemvrie 1699 când apărea rezoluția guvernului, zi care coincidea cu ziua deschiderii sinodului, Atanasie și părinții sinodali, protestează împotriva rezoluției guvernamentale, in modul următor:

„Noi subscrișii, Episcopul și protopopii de ritul grecesc uniți cu Biserica Romano-Catolică, la sinodul general pe timpul dietei convocată la Alba Iulia pe 8 Septevrie, aducem la cunoștința tuturor cari se cuvine, dar mai ales înaltului Guvern Regal al Statelor Transilvaniei, celor care există acum și celor care vor exista in viitor, că noi in anul acesta și in cel

trecut ne-am fost unit de bună voăe, liber și fără nici o condițiune omenească, pe lângă cele patru puncte cuprinse in Preaâmdurata Diplomă a Majestații Sale, fără nici o altă condițiune /deși mulți in mod calumnios o povestesc/ și numai din dragostea religiunii intr'adevăr și singur mântuitoare, și in aciea Unire vrem să rămănem pe lângă punctele amintite și să o ținem aceia.

„ Si deși dintr'o relatare foarte sigură am aflat spre marea durele a sufletului /nostru/, că au fost mulți dușmani ai Unirii noastre, care in mod ^{injust} ne-au acuzat, ca și când am fi înșelat in mod fraudulos, și viclean pe Augustisimul Împărat, pe Domnul Nostru Preaâmdurat, de asemenea că Inalta Curte ar fi fost tratată pe nedreptul de noi, și Preaînaltul Cardinal ar fi fost dus de noi in rătăcite: din aceste cauze și din multe altele motive, protestăm in mod solemn in numele nostru și al tuturor care suntem de față și a fraților noștri absenți, și ne impotrivim ca unor acuzațiuni injurioase. Mai departe in această chestiune, pentru a o declara cu mai mare tărie adăugăm, că prin ori ce iscusință ar incerca Inaltul Guvern Regesc, sau Staturile Regești ale Transilvaniei, prin ori ce comisari și cercetatori, in sfârșit a orăarii religii recepte din Transilvania, ca aceia să se impotrivescă, să o cerceteze și să o impiedece, să o cerceteze, pe față sau in ascuns, că in sfârșit ori ce s'ar întâmpla impotriva, retracțăm, anulăm, casăm, după cum prin aceasta ne impotrivim tuturor celor cari lucrează potrivit.

Dat in Alba Iulia, 26 Sept. 1699.

Atanasie Episcop Unit, Nilles p. 240-241, ^(în latinesle).

Al doilea protest al lui Atanasie și al preoților din ziua de 30 Septevrie 1699, inainte de a se disolva sinodul.

„Noi subscrișii, Episcopul și protopopii bisericeii de ritul grecesc uniți cu Biserica Romano-Catolică, facem cunoscut prin aceasta, tuturor căroșă se cuvine, dar mai ales Inaltului Guvern al Transilvaniei și Staturilor aceleiași Tări, celor de acum și celor viitori, că noi am îmbrățișat de bună voie, liber și sincer Decretul Majestații Sale Sacratissime dat in ziua de

de 14 Aprilile 1698, precum și Diploma preabinevoitoare a acelei Majestăți Sacratissime, trimisă în ziua de 16 Februarie a anului curent, de asemenea celalalt Decret nou trimis al aceiași Majestăți Imperiale și Regale trimis tot în acel an și în ziua de 28 a luni lui Februarie înaltului Guvern; dar fiindcă în numele guvernului Regesc și a înaltelor Statute a aceiași Majestăți Sacratissime ni s'a trimis o interpretare a decretului și niște articoli, cari lovesc nu numai în decretul majestății Sale, ci necinstesc și calcă în picioare chier și libertatea religiei catolice și a conmembrilor aceleia, noi ne împotrivism solemn ^{la toate} aceleia și nu recunoaștem nici ^{nu} admitem nici un cercetător și explorator, dacă nu se trimite de către Majestatea Sa Sacratissima ca Rege Apostolic și de către Eminentisimul Cardinal Arhiepiscopul Strigonului, ^{primat} Pater al Ungariei și suprem păstor în țările supuse Ungariei, pe care nu numai îi recunoaștemci îi vom și admite și îmbrățișa cu cea mai mare reverență și sinceritate. Protestăm pe deasupra și prin jurământul depus privitor la aceasta, că noi nu vom să ne îndepărtăm dela Unirea cu Biserica Romano-Catolică și nici să ne alipim vreunei religii contrară celei Romano-catolice. ^{Și} mai mare tărie și confirmare a acesteia am aplicat sigilul sinodului general.

În Alba Iulia, 1699 în ziua de 30 luna Septemvrie. - Noi cu întreg Sinodul Romanilor din Transilvania / Nilles, Sincăi, Laurian și Păcățeanu / 43 - în românește) ^{" în lat. pp. 241-242 p. 190-191 pp. 299-331}

Pe lângă toate protestele lui Atanasie și ale sinodului său, guvernul ardelean condus de cancelarul comite Nicolae Bethlem, își urma cu stăruință politica sa de a contrabalansa prin măsurile ce urma să ia, acțiunea de unire pe care o intenționa împăratul dela Viena prin decretul și diplomele sale. -

Dieta a hotărât alcătuirea alor zece comisii mixte, din câte patru comisari laici și patru preoți, din cele patru religii recepte, cari aveau să cutreere toată țara Ardealului, luând pe rând sat de sat, din fiecare comitat și district, și să consemneze fidel în procese verbale faziunile preoților și ale credincioșilor.

În §.4. din instrucțiunile date de guvern comisarilor în-

vestigatori se spune următoarele:

„Să vă păziți ca nici Dvoastră împreună, nici vreunul dintre Dv. nici dintre reprezentanții clerului care vor fi cu Dv., nici acolo, când veți fi de față cu preoții și credincioșii români și cu atât mai puțin cu amenințări în privat și în secret, cu discuții, administrații, persuaziuni, amăgiri sau cu ori ce fel de alte apucături să nu vă nizuți nici unul să atrageți pe Români cu religia în care parte, ci pe cum e scris și mai sus, să o citați înaintea lor/rezoluția împărătească privitor la unire încet frumos „nude” și „frigide”, și să notați la ceia ce se decide” /Nilles p.243. *8. în argumente).*

Aceste instrucții, de a cita simplu și cu răceală rezoluția împărătească, nu putea conveni nici clerului romano-catolic din Transilvania, care-și da seama de ceia ce se urmărește prin aceasta, De aceea s'au întrunit la Csik-Sombyó, în 23 Octomvie 1699 și au înaintat guvernului următoarea cerere:

„Inalt Guvern Regesc al Transilvaniei.-Cele mai smerite plecăciuni și rugăminți.-După ce Reverendisimul Domn Vicarul nostru General al Transilvaniei în repetate rânduri a primit cu umilință și reverință ordinul din incredințarea înaltului Guvern Regesc al Transilvaniei privitor la unirea Românilor dată în conformitate cu Rezoluția Augustisimei Majestăți Cezar-Crăiasă, ca adică în baza cercetărilor ordonate de același Guvern Regesc să dispună și Dânsul dintre noi câțva cinstiți părinți parochi, cari să se adauge la domni nobili și pastori desemnați pentru aceasta dintre cei ai celor patru religii în deobște recunoscute, acuși, în 23 a prezentei luni a lui Octomvrie, intrunindu-ne cu toții în Csik Somlyó și ascultând cu umilință propunerile Guvernului Regesc al Transilvaniei, a cererilor și punctelor aceloră, și frământându-le ne-am judecat cu totul neapți pentru a purta acea lucrare.

Si de acia am socotit să recercăm cu umilință la vremea cuvenită înaltul Guvern Regesc al Transilvaniei, ca în această afacere să fim scutiți din aceste juste motive așternute mai jos.:

1. Din cauza necunșterii limbii românești, ceiace pare a fi

in deosebi de necesar la scrutarea voinței aceloră, căci cum va subscrie cineva conștiincios ceva ce nu cunoaște ?

*V. incredibilitate
mona n. putina
cum suntem*

2. Noi toți suntem obligați /ca parohi/ din implinirea datoriei să avem grija sufletelor din cauza lipsei preoților catolici, încât unii dintre noi suntem siliți să administrăm două sau trei parohii, deși alabe și de aceia nici într'un chip nu putem ieși din parohie.-

3. Fiindcă dela Eminentisimul și Ilustrisimii și Reverendisimii Dnii noștri superiori, și anume Archiepiscopul, și Episcopul Transilvaniei, privitor la acesta nu avem o încredințare specială, sau îngăduință, noi fără de știrea aceloră nu îndrășnim peste tot să ne amestecăm in afacerile Regatului, mai ales că de altă parte această afacere foarte ușor s'ar putea indeplinii fără de noi, după mărturisirea Scripturei: In gura alor doi sau trei să stea adevărul.

4. D^ooarece însă se interzice la instrucția proceselor, ca nici macar un cuvînd de s^gătuire, insti^{tu}ire sau indemn să nu se spună despre unire cu ocazia examinării mai ales a unor țărani așa de neculți, ci să li se pună in vedere chestiunea unirii numai gol și rece ceia ce nu este apostolesc. ^(lucru) Isaia, 56: să nu fim numiți câini muți cari nu știu lătra, cei care suntem datori să instruăm poporul și să-i arătăm drumul mântuirii strigând, sfătuind, instruind, urgitând, rugând, avertizând, etc. conform aceluia a lui Isaia, 58: Să nu incetezi să strigi, înalță-ți glasul tău ca trimbița.

Avem și alte motive grave, cu care nu voim să impovorăm urechile preacinstite a Inaltului Guvern Regesc al Transilvaniei, ci stăruim preumiliți, ca înțelegând aceste motive, să binevoiască grațios să ne socotească absolvați și scuzați dela această sarcină, ca noi cu atât mai liberi să putem ^{merge} cu Dzeu cel de treiori prebun și preaputernic pentru acel Inalt Guvern Regesc al Transilvaniei. Astfel dorind: rămânem alii aceluiaș inalt Guvern Regesc al Transilvaniei preumiliți capelani.

Dat in congregația noastră comună Csik Somlyó in ziua de 23 a lui Octomvrie 1699.

Bartolomeu Szebelebi vicar general al Transilvaniei; Petru Kori archidiacon suprem de Csik, Gyegyó și Kasson, Stefan Szá-

szfalvi archidiacon al celor trei scaune și ceilalți archidiaconi cu întreg clerul." /Nilles p.242-244, în *latinesc*).

În urma atâtot proteste concertate, precum și a ordinelor fățișe și confidentiale ale Curții din Viena, nu e mirare că din planuitul plebiscit al guvernului ardelean, nu s'a ales nimic.

Hurmuzachi spune, că aceste demersuri au zădărnicit în curând rezultatele recepțiunii făcute de comisiune. Iar cronicarul Cserei Mihaly spune la rândul său: "Au orânduit și comisari din fiecare religie, tot câte unul, care să convoace pe preoții români în toate scaunele și să-i întrebe, care cu ce religie vrea să se unească, și conform aceluia să scrie numele, dar aceea a fost numai înșelăciune, pentru că pe aceia dintre ei care s'au decis să se unească cu religia reformată, Vlădica românesc, din întărâtarea iezuiților, a început a-i persecuta, precum pe câțiva preoți cinstiți din județul Hunedoarei, trimițând asupra lor, nemți, i-au prins și prădându-le toată averea, pe ei îi aruncă în închisoare, și așa îi chinui, deși domnii reformați și cu deosebire Nicolae Bethlen destul au protestat și au înaintat plângeri către Episcopul român atât la Împăratul cât și la Generalul, dar nimic nu au putut obține." Acesta din motivul pe care l-am citit mai sus, că Împăratul Leopold a dat ordin confidential generalului Rabutin să lucreze pentru unirea Românilor cu biserica romano-catolică.

Cronicarul nostru Sincai, care cu anumite omisiuni citează aceste afirmații al lui Cserei, face următoarea reflexie: "Așa scrie Cserei Mihail, ci tu adu-ți aminte, că acesta a fost unul dintre Calvinii cei mai tari în religia lor." (*Cronica, V. III, p. 194*).

20. Răspunsul lui Kollonich la rezoluția guvernului transilvan din 26 Sept. 1699.

Pe lângă protestele, din 26 și 30 Sept. ale clerului român intrunit în sinod la Alba Iulia, contra celor 7 puncte ale rescriptului guvernului, și pe lângă refuzul tacticos al preoțimii romano-catolice din Ardeal de a lua parte la investigarea contemplată de guvern, la 7 Februarie 1700 avea să urmeze și răs-

punsul cardinalului Kollonich, de următorul cuprins:

„Fiindcă guvernul regesc transilvănean, precum și toate statu-
rile și ordinele celor patru națiuni ale ~~guvernului~~ Transil-
vaniei, și a părților Ungariei anexate ei, din dieta generală
a acelor ținută la Alba Iulia, în ziua de 3 Octovrie a anului
de curând trecut ne-au cerut, ca preoților români, care s'au
unit cu biserica romană ortodoxă, sau se vor uni pe viitor, să
le stabilim o oarecare normă, și respective să confirmăm cele
ce în amintita deită regnicolară au ~~amintit~~ hotărât să stabi-
lească: Noi deci în baza autorității noastre primate și de
Legat băscut, și respectiv și ~~cher~~ ^{chier} în baza jurisdicțiunii ar-
cheșcoapești, căreia în compete directivarea și conducerea
bisericii lui Dumnezeu și a bărbaților bisericești în Ungaria
și Transilvania, hotărâm, poruncim și respectiv confirmăm în
Domnul următoarele:

Intâi. Fiindcă în satele mai ales cele mici nu e lipsa de
mai mulți preoți români de ritul grecesc pentru îndeplinirea
slujbei sale în biserici, aceia pe viitor, fără de a fi lipsă
sau folos nu se vor înmulți, dacă însă de prezent sunt deja mai
mulți preoți uniți, va trebui să li se permită să se bucure de
privilegiile egale cu acele de care se bucură ceilalți preoți
ai bisericii catolice.

A doua oră. Ca pe viitor să nu se mai sfințească de preoți
persoane mai puțin capabile, că cine va voi de acum înainte să
fie consacrat de preot de ritul grecesc, va trebui mai întâi să
fie examinat nu numai de preoții români mai inteligenți, ci și
de cei latini care va trebui să fie designați de către vicarul
general.

A treia oră. Copiii Românilor deja de prezent frecventează
mai multe școli romano-catolice, și ne vom nizu ca să fie pri-
miți mai mulți în ele, din cari cu trecerea timpului să poată
nizu preoți români mai învățați.

A patra oră. Amintiții preoți de ritul grecesc, deși de prezent
nu ocupă o funcțiune bisericească, totuși nicidecât nu pot fi
constrânși să intre în mănăstiri, de o parte fiindcă cu soții
și copii nu pot să intre în mănăstire, ^{chier} dacă ar voi, de altă

parte fiindcă Augustisimul /Impărat/ vrea ca cei pe cari, din cauza unirii cu biserica romană i-a primit sub protecția sa specială, mai bine să experieze favoarea făcută decât neplăcerea.

A cincea. Privitor la acele pământuri și moșii cari nu aparțin bisericeii ci celor supuși domnilor de pământ privați, Românii să fie obligați să presteze cei ce in caz analog prestează preoții de rit roman, garantându-se imunitatea personală a amândorora.-

A șasea. Dacă se va întâmpla ca preotul român să greșescă ceva, ceia ce e lucru omenesc, și i se va aplica pedeapsa după aceeași datină și mod, după care obișnuște biserica romano-catolică, să pedepsească pe ai săi, când este lipsă.

Al șaptelea. Privitor la excomunicările făcute de către Români, dacă vreodată acestea vor trebui să se aplice, in aplicarea lor să se procedeze după norma bisericeii romano-catolice: și astfel se va înlătura abuzul ce eventual se va fi incuibat până acum.

Dat in Viena Austriei, in 7 Februarie 1700." /Nilles pp.238-240 și românește in rezumat la Barițiu pp.188-189./.

0 altă danie a Voivodului Constantin Brâncoveanu.

Cardinalul K. statuase norme numai pentru aceia cari se unesc cu biserica romano-catolică, căci pentru la alții nu se aplică îndreptățe în nici un fel ale dispoziției.

Situația personală a lui Atanasie întârzia să se clarifice. De această situație nelămurită va incerca să profite Domnul Țării Românești, Constantin Brâncoveanu, care cu data de 15 Iunie 1700 va dăruia Mitropoliei Bălgradului și mitropolitului Atanasie moșia Merișani, din Județul Argeș.-

Actul de donațiune in extenzo a fost publicat de către Timotei Cipariu, in " Archivul pentru filologie și istorie" la pp.455-456, după originalul (pe pergament) care se pierduse in anii de revoluție din archiva metropolitană /din Blaj/ și s, a reafiat in vara trecută /1868/ aci /la Blaj/ la un faur român din loc" (p.456) versiune latină despre acest document s, a publicat și de P. Maior in Istoria bis.rom. la pag.149, însă nu după intreg cuprinsul lui, ci mai numai in extract " (Ibid.)

Cipariu reproduce apoi și rezumatul latin a lui P. Maior, care fusese tipărit in Magazinul Istoric v-III. de Laurean, /pp.305-306) a fost reprodus in latinește și românește. /

Reproducem acest document după originalul publicat de Ci-pariu.

"Cu mila lui Dzeu Io Constandin Băsărab Voivod și Domn a tată țara Ungarovlachei, dataam Domnia mea această poruncă a domniei mele^x Sfintei și dumnezeestii mitropolii a Belgradului și Arhiepiscopii țării Ardealului unde se cinstește hramul al sfinții și de viață făcători troiții. Care dentru a sa temelie iaste făcută și înălțată și înălțată de răposatul Io-Mihaiu Vov. și Sfinției sale părintelui Atanasie mitropolitul și a tăt săborul sintii mitropolii.

Ca să fie sfinții mitropolii moșie in câmpul Merișorilor^{an} ot sudu Argeșu de peste tot hotarul stânjini^x 700 de câmpu de pădure de apă cu vaduri de moară și den siliștea satului cu tot venitul ce ar fi. Pentru^x această moșie ce scrie mai sus cumpătatueam^{an} domnia mea dela Stoica feciorul lui Ștefan stolnicul de Văcele jumătate de hptar de preste toată moșia Merișorilor^{an} însă stânjani 550. Si iar din cealaltă jumătate de hotar^{an} amai cumpărat Domnia mea dela mejiășii den Dolbunești dele Pătru feciorul lui Apostol nepotul lui Pătru răspopul. Si dela Iane feciorul Stoică zidarul nepotul lui Pătru. Si dela Vladul diaconul feciorul lui Talapie robul și dela Eftenie sis Dragotă nepotul lui Talapia Buțuca stânjani 150. Afară dentro funie de moșie dentracestu hotar se sau lăsatu mejiășii nevândută pe dînsusu de^{an} hotarul mănăstirii Tutanii însă afară dentraceasta^{an} care să facă impertnă stânjani 700. Pre-cum și mai susu sântu zișă cu tocmeală in prețu stânjani^{an} po. bani 60. Cari se facă împreună 330. 317 po. Cu zapise de pela^{an} mânilor lor de vânzare întărite cu numele și cu pecețile loro și boiarii cei mari ai divanului mărturii iscăliți.

aceasta 11/12 mla "Si după ce am cumpăratu domnia mea această moșie^{an} Sfântă mitropolie de se invăluște ca o corabie in mișlozul valură lor mării aflându-se intre multe feluri de limbi străine fiindu și lipsită de cele ce sântu de ajutorul sfintei mitropolii. Domnia mea am socotitu de am datu și am miluită această sfântă mitropolie ca să aibă a ținea pe dânsa^{an} x. Partea aceasta era in slavonește.

oameni și alte bucate dombitoare ~~cei~~ ce le-ar fi voia. Ca să fie Sfintii mitropolii de întărire și de ajutoriu. Iar domniile mele și răposăților părinților domniei mele veșnică pomenire.

Drept aceea domnia mea am datu și această parte a domniei mele împreună și cu toate zapisele de cumpărătoare acestei moșii Sfintiei sale părintelui Atanasie mitropolitul și ~~atât~~ săborul sfintii mitropolii. Ca să aibă aținea și a stăpânii această moșie den Merișeni cu totu venitul ce ar fi den hotar până in hotar, afără numai dentru funie de moșie ce și mai sus s'au zisu care sau lăsatu mejiășii lor nevândută ca să le fie de hrană. Iar alaltă moșie să fie toată pe sama sfintii mitropolii de întărire și neclătita in veci.

Si am întăritu, această carete a domniei mele, cu totu sfatul și cu credincioșii boerii ~~cei~~ mari ai divanului domniei mele. Pan^x. Cornea Brăiloiul vel ban craleoschii^{xx}. I. ^{xxx}. pan Stroe Leurdeanul vel vornicu. I pan Diicul Rudeanul vel log. I. pan Mihaiu Cantacuzino vel spătariu. I. pan Serban vel visti-eriu. I. pan Vergo vel cruceriu. I. pan Dumitrache Caramalăul vel postelnic. I pan Serban Cantacuzino vel ~~postelnic~~ ^{pașarnic}. I, pan Radul Isvoreanul vel stolnic. I pan Radu Golescu vel comis. I. pan Iorga vel slujeriu. I. pan Constantin Corbeanul vel pitariu. Si ispravnic Stefan Cantacuzino vtoroga logofăt^{xx}. Scriindu-se această care in orașul scaunului Domniei mele in București. Intru al doisprezecelea an den domnia domniei mele. De Isar logofătul den București. Msta^{xxxx}. Iunie in 15 zile, fiindu și cursul anilor dela Adam 7208, iar dela Domnul Nostru Is. Hs. 1700. - Io Constandin Voevod b/o/jiepin milostieiu gospodar^{xxxxxx}..

Io Costandin Voevod
Stefan Cantacuzino v. log. "-

Ăceastă danie d. Iorga /Ist. bis. rom. II, p. 19/ o explică prin faptul, că Vodă Brâncoveanu și cei din țara Românească nu aveau încă știri sigure despre gândurile și faptele lui Atanasie, sufragantul cu jurământ și instrucții al Mitropolitului Teodosie și ucenicul in materie de dogmă al marelui teo-
x. Pan -Domnul; xx. al Craiovi; xxx. i-și; Mxxx. Meșeta-luna
xxxxx. Domn din mila lui Dumnezeu.-

log Patriarhul de Ierusalim." (bonitei).

Dl S.Dragomir /Ist.desrobirii relig.a Românilor din Ardeal in sec.XVIII,I.p.26/ crede, că nu se poate altfel interpreta, decât din politica de duplicitate, pe care știa el să o joace cu multă iscusință."

A.T.Laurian /Magazin istoric pentru Dacia, III, p.304-305/ notează că "intr'acestea, Mitropolitul Atanasie nu înceta de a continua buna înțelegere cu Românii din Principatele Transalpine, și dobândi /1700/ dela Principele Constantin Brâncoveanu, proprietatea Merișeni pentru Mitropolia Transilvană". Iar mai departe /p.307/ spune, că "tot dela acest Domn căpătă Atanasie un șoscos Archiepiscopesc cu fir de aur și o pereche de mănuși cu mărgăritate, care se mai păstrează până astăzi între sculele episcopale din Blaj,".

Din aceste fapte Laurian trage concluzia că, "unirea încă nu se considera de o faptă implinită. Dară in toamna anului 1700, se implini in toată forma."

Intre punctele de acuză aduse de unii preoți români la Curtea din Viena contra lui Atanasie era și aceea, că a primit ca dar dela Constantin Brâncoveanu satul Merișani, fără stirea și invoirea generalului comandant al Transilvaniei, (fără indoială, spune punctul de acuză) - ca răsplată, ca să continue corespondența cu Principele, care de altfel in deosebi a fost contra unitii. Deci această donațiune era socotită de suspectă. - Nilles ^(pp. 261-262) spune /in notă/ că, Principele Munteniei prin această donațiune condiționată avusese de scop, să ademenească pe Mitropolitul de Alba-Iulia la apostasie dela biserica catolică, și că el după aceea, când a văzut statornicia lui Atanasie in unire, a revocat donațiunea făcută."

Mitropolitul Teodosie al Ungrovlahiei, răspunzând la cererea lui Atanasie de a-i trimite un Triod și un Pentecostar, ii scrie din București, cu data de 3 Mai 1702, că "am vorbit despre aceasta Preaînaltului principe, care văzându-te intr-o nesupunere atât de mare, nu vrea să-ți trimită nimic. Să judeci ce mare danie ți-a fost dat ție Preaînaltatul principe. Acum nu-ți va da nimic, fiindcă te-am făcut nedemn de danie. De ce dară ceri aceea in mod fățarnic ?.." /Nilles p.347, în lat.)

22. Sinodul general din 4 Septembrie 1700.

Pe lângă Vodă Brâncoveanu și conducerea bisericăscă din Tara Românească, a căror împotrivire la actul unirii era firească, mari potrivnici ai unirii erau și Ungurii din Ardeal. Aceștea având puternica protecție a cancelarului Nicolae Bethlen, se nizuiau de asemenea din puteri să împiedece această unire. Prin comisiile care le alcătuiseră, ei sperau să poată îndruma prin diferite presiuni, la care puteau recurge, în calitate de domni de pământ față de o nație de iobagi. - preoțimea și poporul aflător pe domeniile lor, să se declare unit cu biserica reformată.

Contra lui Atanasie apoi se mai deslănțuia furia calvinilor, și din motivul că era considerat ca trădător și ingrăt, ca unul care, ajuns vladică prin sprijinul lor, acum activează în tabăra contrară, dușmănoasă lor. De aceea nu vor conținea să-i pună în cale tot felul de piedeci, să-i scoale în cap un rival, /pe Ioan Circa/ să monteze acuzatori publici și să moles- teze Cureta din Viena cu o mulțime de acuze. / 22 puncte/. - Pe Atanasie îl mai neliniștea și faptul că de doi ani de zile stătea neconfirmat de împăratul.

După congresul din Mai 1699, Atanasie scrisese lui Kollo- nich în chestiunea chemării sale la Viena, dar chestiunea se tot trăgăna. Văzând aceste tergiversări, Atanasie recurge din nou la sfatul iezuitului Barany, ca să accelereze confirmarea sa și în acest scop, căte se va ivi momentul oportun să facă drumul la Viena. - În prealabil trebuiau potolite tulburările ațâțate de reformați și de intervenția patriarhului Dositei al Ierusalimului în Tara Bârsei și a Oltului. /Făgăraș/. De aceea Atanasie a hotărât convocarea unui sinod general pe ziua de 4 Septembrie 1700 la Alba Iulia, având să participe la acesta pe lângă protopopi și preoți și câte trei delegați mireni, din fiecare sat. - Scopul acestui sinod era întreit:

1. Să se confirme și apere hotărârea de unire luată în anii precedenți;
2. Să procedeze la reforma disciplinei eclesias- tice și
3. Să pună la punct călătoria metropolitului la Viena.

(Nellen, p. 246)

In „acta et decreta de s.Unione” publicate de Nilles ni s-a păstrat următoarea relatare:

„Archiepiscopul Atanasie după emanarea acestui decret tegeșc, in anul următor 1700, a convocat la Alba Iulia in mănăstirea sfintei Treimi pentru ziua de 4 a lunii Septemvrie, un sinod general a întregii biserici române transilvănene și a părților anexate ei, in care mai întâi și inainte de toate infățișeaza din nou chestiunea unirii bisericii sale, și dovedește utilitatea acesteia cu multe argumente. Partea mai mare a clerului dă ușor ascultare, iar mireni din țara Făgărașului, boerii sau nobilii declară că sunt gata să primească unirea. Inșă cei din Județul Hunedoara, din scaunele Brașovului și Sibiului, ca unii ce locuiau între refotmați și luterani, au fost înduplecați mai greu să primească s.Unire, dar in sfârșit cu toții au iscălit s.unire cu biserica romană, Archiepiscopul și fiecare protopop cu juratul său și cu doi delegați /comisar/ preoți districtuali și cu trei deputați mireni din fiecare sat, in numele intregului protopopiat, astfel încât vor fi fost 200 mii de oameni, care au îmbrățșat unirea. In ziua următoare toți câți erau de față, Archiepiscopul și prtopopii in numele lor, sau al intregului cler și a poporului au scris s.unire cu biserica romană in numele întregii biserici și a națiunii române, primesc cele patru puncte, dărușă, ca in rit și disciplină și in ceia ce privește celelalte să rămâna la biserica răsăriteană, afara numai de acelea, care se află a fi contrare credinței ortodoxe și catolice și bunelor moravuri”.

(In lat. la Nilles, pp. 246-247; rom. în rezumat la Laurian, o.c., p. 307).

23. Manifestul de unire din 5 Septemvrie 1700.

Un număr de 54 protopopi și 1563 preoți au iscălit următorul manifest:

„Noi subscrișii, episcopul, protopopii și tot clerul bisericii românești din Transilvania și din părțile unite cu dânsa, facem cunoscut prin acesta tuturor aceloră ce se cuvine și mai ales staturilor vestrite ale țării Transilvaniei; că considerăm atât nestatornicia vieții omenești cât și nemurirea sufletului/de care trebuie să avem cea mai mare grijă intru toate/

am incheiat liberi și de bună voie și din indemnul lui Dzeu unirea cu biserica romano-catolică. Si ne declarăm prin acesta mădulare ai S. Maicii Biserici romano-catolice, primindu-le mărturisându-le și crezându-le toate, câte le primește, le mărturisește și le crede dânsa, și mai ales acele patru puncte, in care ne păream până acuma ~~afi desbinați~~ desbinați, cari ni se fac cunoscute și prin preagrațiosul decret și prin diploma Majestății Sale Sacratissime și a Eminentisimului Archiepiscop. Pentru aceea vrem să ne folosim și să ne bucurăm și noi de acum înainte ca mădulare ale aceleia, după amintitul decret al Majestății Sale Sacratissime imperiale și regești și a Eminentisimului Archeviscop, intocmai de aceleași drepturi și privilegii, de care se folosec preoții acelei S. Maicii Biserici, după îngăduința sfitelor canoane precum și a fericitilor regi de odinioară regatului Ungariei. Intru a cărui mai mare credință și tărie acest manifes al nostru îl întărim cu subscrierea mâinii noastre, de asemenea cu sigilele atât a sfintei noastre mănăstiri din Alba Iulia cât și cu sigilele proprii obișnuite.

Alba-Iulia, in 5 Septemvrie 1700. Archeviscopul Atanasie (P.P.)
Protopopii cu preoții: Dănilă dela Ilia cu 20, Teodor dela Criș cu 20, Gavrilă dela Bistra cu 15, Toma dela Vinț cu 24, Ioan dela Hunedoara cu 50, Gheorghe din Hațeg cu 35, Nicolae dela Sebeșul de sus cu 35, Petru dela Daia cu 30, Vasile dela Armeni cu 39, Sava dela Săliște cu 15, Petru dela Sibiu cu 33, Maxim dela Avrig cu 21, Stănilă dela Viștea cu 46, Radu dela Berivoi cu 56, Cristea dela Treiscaune cu 13, Vasile dela Calbor cu 35, Idumir dela Bârghiș cu 9, Vasile dela Brașov cu 25, Gheorghe dela Ohaba cu 40, Vasile dela Subpădure cu 26, Ioan dela Lepindea cu 16, Constantin dela Vidrasău cu 9, Petru dela Gurghiu cu 9, Adam dela Orăștie cu 25, Ioan dela Călian cu 30, Radu dela Colum cu 40, Constatin dela Șeulia cu 28, Macavei dela Nimigea cu 25, Ioan dela Chișești cu 40, Matei dela Lăpuș cu 27, Teodor dela Lemnia cu 36, Teodor dela Râșnov cu 45, Simion dela Sărvad cu 10, Andrei dela Simleu cu 24, Simion dela Băsești cu 40, Dumitru dela Băcăia cu 37, Mihai dela Călata cu 30, Pascu dela

~~de la~~ Turda cu 28, Iancu dela Geomal cu 45, Costea dela Hopârta cu 24, Ioan dela Sânger cu 45, Onuâ dela Săcal cu 26, Simion dela Silivaș cu 26, David dela Uifalău cu 46, Stefan dela Sânt-Mihai ci 25, Vasile din Sântul cu 7, Ioan dela Lazuri cu 15, Pătru dela Bălgard cu 22, Gavrilă din Soar cu 40, Adam dela Cugir cu 24, Grigorie din Bitiu cu 35 /la S. Clain este trecut Gligoraș dela Nitoil/. Protopopi din Maramureș: Ilie dela Sol-dobăi cu 9 preoți, Luca dela Seliș cu 9, Vasile dela Romliș cu 41. In total: protopopi 54 cu 1563 preoți. /In latinește și românește la Nilles /p.247-249. Manifestul se află tradus in românește la Șincai o, c, p.194, cu data greșită de 12 Decemvrie 1700 in loc de 5 Sept, 1700; Tr. Laurean, Magazin ist. pentru Dacia v. III, p.307; Ioan M. Moldovan, Acte sinodali v. II. p.115; Dr Aug. Bunea, Chestiuni din dreptul și istoria bisericeii românești unite, partea II /p.39-40; Păcașeanu o, c, p.45-46; I, Georgescu, Istoria Bis. creștine universale, p.196./

Titlul, date istorice
despre protopopiatele,
parohiile și mănăstirile
române din
Maramureș. Ghid
1911 (p. 4-5)

Autenticitatea acestui manifest a fost contestată de Nicolae Densușeanu, numind-l in a sa "Cerectare istorico-critică" un simplu falsificat condannabil al cărui original n-a existat nicodată. I-a răspuns Dr. A. Bunea in "Chestiuni-II. in capitolul "Autenticitatea și genuitatea manifestului de unire din 5 Septembrie 1700" /p.39-56/. Barățiu spune că: "Autenția concluzelor și canoanelor emanate din acel sinod memorabil și publicate de repetite ori, a fost trasă până acum zde catre unii scriitori români la mare indoială, vorbindu-se despre ele cu "se zice" "se spune, dar nu se crede, etc", astăzi acele indoli au incetat, pentru că cuprinsul acelor acte s-a descoperit intocma in Codicele manuscris conservat in arhivul episcopatului romano-catolic din Alba Iulia, iar originalul se află in arhivul primațial din Strigoniu. Mai toți protopopii numiți in original se află intocma numiți și in istoria bisericească scrisă de Samuil Clain, din care-i reproduce Cipariu in Acte și Fragmente Part. II. p.86-87, numai că unele nume sunt schimbosite in copia reprodusă de Nilles v. I. p.249, iar Clain are 1640 preoți declarați atunci pentru unire cu Roma, pe când la Nilles după original se află 54 protopopi subscriși, care reprezentau numai 1563 preoți, cu 77 mai puțini."

Deosebirea provine de acolo, că tabloul dat de Samuil Clain în "Istoria bisericești românești din Transilvania" și reprodus de Cipariu în "Acte și fragmente, pp. 86-87, după "protocolul Episcopului Atanasie dela a. 1701" privitor la "statul clerului din episcopatul acesta"-se înșiră și Aron dela Ficăndel cu 24 preoți și din Maramurăș "popii din ținutul Sigetului 22, popii din poiana Cobia 9, popii di Ierasul de sus 44". Numai cei din Maramurăș, care lipseau făceau 75. Aceștea n-au venit, ei ascultând de Vlădica Stoica Iosif, care numit încă pe vremea lui Apaffy, se desfășurase de atârnarea ardeleană și cărmuia ca episcop independent. /Iorga, Ist. biserii rom. II. p. 20-21/.

Privitor la motivele care au ~~amprizat~~ determinat acceptarea unirii, Gheorghe Barițiu e de părerea că sinodul "a lucrat sub influența oratoriei persuasive a iezuiților, nu însă și sub presiunea teroristă a curții ^{imperiale" (O. C. p. 195)} din Viena. Presiune-spune Barițiu-putea veni din partea guvernului transilvan, a magnaților și a patricienilor maghării și sași protestanți de trei confesiuni, care nu voiau nici să audă de unirea Românilor cu biserica Romei, pentru că ei se infiorau de consolidarea catolicilor ca și de apucarea poporului român sau și numai de a nobilimii române de mai multe mii, pe calea științelor și a culturii, printr-o ^(Ibid.) pe care către libertate".-Protopopii români-cu protecțiunea împăratului, se încumetau însă să infrunte presiunile feudalilor calvini asupritori.-Impotrivirea celor din scaunele săsești, Barițiu o explică astfel: "protopopii și neguțătorii amestecați, greci, români, bulgari, care pe lângă că nu avuseră a suferi deaderetul nimic dela magnații calvini, ci numai dela patricieni pe care știa să-i imblânzească cu bani, apoi dânsii se temeau și de mânia lui Constantin Brâncoveanu Vodă, precum și că dacă vor trece la unirea cu Roma, comerțul lor cu popoarele orientale din imperiul otoman va suferi foarte mult, din cauză că acele popoare nu vor să aibă ~~cu~~ a face cu latinii și cu cei ce țin cu ei".- La spatele lor se afla apoi, pentru a-i împintena contra unirii și cancelarul reformat Nicolae Bethlem și comitele săsesc luteranul Ioan Zabanius alias Sachs von Hartenackck.-

Dar rămâne faptul că, acesta a fost cel mai mare sinod al Ro-

mânilor din Ardeal, la care, afară de cei chemați, se adunase mulțime mare de popor, ca să vădă ce se va decide; și după ce văzură că ritul și disciplina rămân neschimbate, s'au liniștit și toți au primit unirea" -/Păcățean, o.c.p.46/.-

Al doilea punct din programul sinodului sin Septembrie 1700 a fost reforma disciplinei bisericești.

Dacă prin manifestul de unire din 5 Septembrie 1700 Atanasie se pune bine cu împăratul Leopold I. și cu cardinalul Kolonich, prin reformele pe care le va vota sinodul în ședința sa din 14 Sept. 1700, reforme dintre care unele se asemănă cu sfaturile ce el a primit la București cu ocazia sfințirii sale de episcop, Atanasie se pune bine și cu ortodoxii din Muntenia, /Iorga Ist, bis. rom. II. p.24/.-

Regulamentul disciplinar, din 28 puncte a fost redactat în felul următor:

„Anii Domnului 1700, Septembrie 14.

Intr'această vreme fiind sobor mare în episcopia Bălgradului de toți protopopii țării, care sunt Români, Noi Vlădică Atanasie, am arătat pofta noastră către sfântul săbor cu aceste puncturi. Si poruncim foarte tare, în tot locul, în varmeghii, în scaune, în porțiumi protopopilor, preoților, mirenilor, cari sunt Români, Greci, Sârbi, ce sunt aici în țara ce se cheamă Transilvania.

Pofta Vlădicăi:

1. Când va rândui Vlădica și cu titorii, care vor fi jurați lângă Vlădică, zi de Sobor, din toți protopopii țării, atunci tot protopopul cu doi preoți bătrâni să se afle la ziua cea numită a soborului și să-i dea tot popa de cheltuială doi ducați /în textul latinesc 12/ protopopului, iar care n'ar da, protopopul dimpreună cu cei doi bătrâni să-l tragă, iar protopopul care nu s'ar afla la zi, să fie lipsit de dregătorie și globit cu 66 de florinți.

2. Diacii, care vor vrea să se preoțească, înainte să meargă la protopop, să-și ceară carte, și cu carte dela adevărat duhovnic, să vină la noi și să știe psaltirea de înțeles, și glasurile și toate tainele bisericii, și până nu va fi de metropolie 40 de

zile, până atunci Vlădica să nu-l preoțească, și popor /in latinește, parochie/să-i caute protopopul, și să aibă a da protopopului o piele de vulpe.

3. Popii care vin din alte eparchii să nu se primească până nu vor aduce carte dela Vlădica. Așigderia popii care merg in alte eparchii, să nu se primească, până nu vor avea carte dela protopopul cumcă ii om bun și și-a plătit darea, iar care protopop nu va face așa, să aibă Vlădica a-l birșugui cu 24 florinți.

4. Protopopii să nu facă despărțenii afară in țară, sau in eparchii, fără numai când va fi săbor mare in Bălgrad, iar care va face să fie scăzut din toată cinstea lui, și să dea și acela birșag.-

5. Cari popi vor cununa pe care fug prin alte sate sau poporul altui popă, sau frații /rude/, unora ca acelora să li se ia preoția.

6. Care mireni se vor duce cu puterea pe casa popei, sau pe femeile /familia/ lui, sau pe marha lui, fără de știrea Vlădicăi sau a protopopului, unii ca aceia să fie fără de lege, până a-și da seama, și a cui va fi vina, birșagul Săborului mare, 66 de florinți.

7. Preoții, care n'au pleasă sau potcap, sau vor umbla la cârciumă, sau beți prin târg, și nu vor umbla cu haine lungi, unora ca acelora să li se ia preoția.

8. Care diaci vor fi fost curvari sau furi, să nu se poată preoți.

9. Când va avea lege sau pără popa cu un mirean, de va căuta popa pe mirean, să îl caute in forumul lui, inaintea birăului sau a spanilor, iar când va căta mireanul pe popă, să-l caute inaintea protopopului in forum, sau la Vlădică.

10. Care popă va merge la poporul altuia preot, sau îi va scădea simbria, sau îl va pără la scaunul dinafară acela să se tunză /adeca să fie degradat -se completează in latinește/.-

11. Satul care nu va îngădui pe țarcovnic de slujbele satului, sau nu va avea țarcovnic, acela să fie oprit de lege, până nu vor pune crâsnic, și să-l îngăduiască din toate cheltuelile și slujbele satului.-

12. Care sat nu va da popii de o claie de grâu și o ferdălă de ovăs și două zile de lucru, acel sat să fie fără popă, iar popa de-i va ținea legea să se tunză.

13. Care popa nu va face duminicile și sărbătorile de trei ori slujbă și vinerile și miercurile de două ori, și pe post în toate zilele, unul ca acela să fie lipsit de preoție.

14. Popii să facă slujba cât vor putea românește, evanghelia și povestea /predica/ să o înțeleagă creștinii, iar care nu va povesti din poucenie în toate duminici și în toate sărbători (le) acel popă să se globească cu 12 florinți, iar de nu va gândi la birșag să fie lăpădat de preoție.

15. Care oameni nu vor merge duminicile și în sărbători la biserică și la liturghie, și vor fi sănătoși sau acasă, pe unii ca aceia popa cu birăul și cu jurații, întâi să-l birșuguiască 1 florinț, de nu va veni și a 2 oră, să-l birșuguiască 3 florinți, de nu va veni și a treia oară, atunci să fie lăpădat dela biserică ca un păgân, că nici la moarte nici la îngropăciunea lor popă să nu meargă, așisderea și care nu iau nafură, și care nu se împovedesc, și care nu vor ști Tatăl nostru, Credeul, poruncile, fie bătrân fie tânăr, așa să pață și acesta.

16. Care popi sunt cu a doua căsătorie, nici într'un chip să nu slujească liturghie, iar de s'ar găsi să se tundă de tot să fie mirean.

17. Care popă va boteza fără de mir, să se împesească de preoție.

18. Sărbătorile să se ție care sunt însemnate la Cislav cu slove roșii și au polileu și evanghelii, acelea să se ție, iar care vor ținea în alt chip, să se birșuguiască cu 12 florinți.

19. Care protopopi vor face săbor de eparhie, și care popă nu va veni la săbor, protopopul cu cei doi popi bătrâni și cu soborul să-i birșuguiască cu 6 florinți, fără numai când s'ar întâmpla să fie betegi.

20. Care logodnă se va face fără de popă, aceia să nu se cunună până nu vor da în știre protopopului sau Vlădicului.

21. Cari oameni nu vor ținea cele patru posturi, și nu vor posti cum se cade, vinerile și miercurile, în post de pește, aceia să fie lipsiți dela biserică, până nu-și vor cere iertăciune

dela popa și dela popor.

22. Care preoți sunt adevarați și vor trage tăbac, macar in ce fel de chip, să se birșuguiască cu 12 florinți.

23. Care popă sau mirean va sudui de suflet sau de lege, acela să se lipsească de preoție și mireanul lăpădat ca un păgân.-

24. In care biserică nu va fi icoana lui Hristos șm a Precis-tei, și a lui sfti Nicolae, să se globească popa cu 12 florinți, și satul cu 24 florinți.

25. La care popi se vor găsi odăjdiile bisericei nespălate, sau mai scurte de glesne, sau potirele, și alte grozave, să se birșuguiască cu 24 florinți.

26. Cari popi nu vor pomeni pe înălțatw împărat Ignatiusiu/sic și pe coronatul craiul nostru Iosif Leopold și pe Vlădica Ardealului, acelora li se va lua darul preoției.

27. In care eparchie sau sat se vor afla oamnei răi, hoți, curvari, sau alte lucruri făcând, pe unii ca aceia să-i dea in mâinile tisturilor să-i birșuguiască, și până nu se vor împăca cu biserica, până atuncea să nu-i primească, ci să fie lăpădați.

28. In care sat se vor face duminicile și in sărbători jocuri, cum se trag pe uliță, sau intr'alt chip, acel sat să se birșuguiască cu 12 florinți." / La Nilles p. 250-255 in text latinesc și românesc -paralel, textul român luat din Magazinul istoric -iar textul latinesc după traducerea manuscrisă din condica arch. episc. laline din Alba Iulia.- In românește la Păcățeanu și I. Mo Moldovanu, luat tot din Magazinul istoric

v. Acte sinodale
v. II, pp. 119-122

In Cartea de aur-v. I. p. 49. Păcățianu spune că poftele Vlădicului Atanasie au fost acceptate toate din partea sinodului ca bune, afară de punctul 2 și 4, cari au dat ansă la nemulțumiri și au provocat opoziție, iar mitropolitul aflând argumentele aduse destul de temeinice le-a acceptat și a modificat punctele respective, astfel: „Iară acestea am îngăduit: Protopopii să facă despărțenii cu știrea vlădicăi /ori când, nu numai pe vremea sinodului/. Diacii să se preoțească cari vor fi vrednici și învățați /fără a li se cere cele spuse la punctul 4./-

Iar Nilles comentând aceste poftes sau canoane ale lui

Atanasie spune că, mitropolitul după prima vizitare a parohiilor a aflat de bine să constituie în sinod -conform canoanelor - aceste norme disciplinare spre folosul sufletesc al credincioșilor săi și pentru a restitui ritul grecesc /conrupt de calvină/ întreaga sa formă și disciplină. *într-o zi.*

In vizitele ^{ajute} sale canonice Atanasie a avut de tovarăș de drum și ajutor /viae comitem et laboris socium/ pe Barany.

Actele sinodului aveau apoi să le ducă cardinalului Kollo-nich „acel sol care în curând va trebui să fie trimis la Majes-tatea Sa”, după cum scrie Mitropolitul în scrisoarea sa din 20 a aceiași luni.-/Nilles p.255/.-

24. Călătoria lui Atanasie la Viena.

Al treilea punct desbătut în sinodul din Septembrie 1700 dela Alba Iulia, a fost chestiunea călătoriei la Viena a lui Atanasie.

În privința aceasta găsim la Nilles /o.c./ p.271-273/ următoarea relatare: *(în latină)*

„Din sinodul general al anului 1700. După ce a fost întărit decretul de unire, și după ce au fost publicate canoanele sino-dului, Atanasie a expus, /zicând/ că toți știu că în chestiunea s. uniri, din partea vrășmașilor prin ce fel de uneltiri, batjocuri și aproape lupte fățișe sunt atacați; află cu cale că un singur lucru mai este, prin care s'ar putea isprăvi pe scurt cauza bi-sericii unite, s'ar putea căpăta o liniștire a lucrurilor, o sta-bilitate în unire, dreptate pentru cler și popor: ⁴⁸ că călătoria ^(cont) planuită a Arhiepiscopului la Augustisima Aulă, prin care el atât prin autoritatea sa proprie cât și prin cea publică a sinodului, să isprăvească în persoană afacerile pendinte ale bisericii românești, să urgenteze confirmarea sa, să facă toate celelalte, câte îi vor permite ocaziunea și împrejurările timpului; acum, în sfârșit are să facă drumul pe care de trei ani și l-a fost propus, mai ales că el acum a înțeles dela P. Carol Neuranter, preotul de curte al comandantului suprem al sfintelor armate din Transilvania, că Excelentisimul Comite intră în pregătirea și scutirea de primejdii a acestei călătorii, nu va lipsi a contri-bui cu sfatul, ajutorul, apărarea și în sfârșit prin ori ce in-